

DOMŽALSKI SOKOLI OD LETA 1909 DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Analiza zapisnikov občnih zborov telovadnega društva Sokol Domžale

Raziskovalna naloga s področja zgodovine

Avtorja: Miha Prajs, 9.a in Špela Prajs, 7. a

Mentorici: Vilma Vrtačnik Merčun in Petra Dešman

Domžale, april 2019

KAZALO

	Stran
1 Uvod	4
1.1 Cilji raziskave	4
1.2 Metode dela	4
1.3 Hipoteze	4
2 Teoretični del	5
3 Sestanki telovadnega društva Sokol Domžale	10
4 Ugotovitve iz zapisnikov občnih zborov telovadnega društva Sokol Domžale	13
4.1 Dnevni red	13
4.2 Uvodni pozdrav in odprtje občnega zbora	13
4.3 Poročilo tajnika	14
4.4 Poročilo načelnika	21
4.5 Poročilo blagajnika	25
4.6 Volitve novega odbora	27
4.7 Točka razno – slučajnosti	32
4.8 Nekaj zanimivosti iz zapisnikov rednih in izrednih sej telovadnega društva Sokol Domžale	37
5 Razprava in preverjanje hipotez	43
6 Zaključek	62
7 Literatura in viri	63

Fotografija na naslovni strani: Sokolski dom v Domžalah je bil odprt 6. avgusta 1911, razglednica, povzeto po: <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 5. 2. 2019.

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sva analizirala zapisnike občnih zborov domžalskega telovadnega društva Sokol, ki so nastajali v letih od 1909 do 1914. Iz njih sva želela ugotoviti pogostost sestankovanja, demokratičnost odločanja, delovanje sokolov na telovadnem in drugih področjih ter povezanost s Slovensko sokolsko zvezo. Prepisala sva poročila tajnika, načelnika in blagajnika, ki so jih predstavljali na občnih zboreh, ter rezultate volitev. Izpiske sva sortirala po tematiki in iz njih povzela ugotovitve. Domžalsko telovadno društvo Sokol je bilo ustanovljeno decembra 1905. Ob ustanovitvi se je v društvo včlanilo 105 članov, vendar kasneje mnogi niso plačevali članarine. Leta 1909 so imeli 63 članov, od leta 1910 dalje pa okoli 85, največ leta 1911 (88). V letih od 1909 do 1914 so imeli 83 sestankov (povprečno 1,3 na mesec). V začetku vsakega leta so imeli občni zbor, leta 1911 pa celo dva. Volitve kandidatov za društvene funkcije so izvajali na dva načina, z vzklikom in z listki. Najbolj ugledno funkcijo v društvu je imel starosta. V tem obdobju sta bila najdalj časa starosti Fran Ravnikar in Andrej Slokar, načelnik telovadcev Fran Majzel, tajnik Tomo Petrovec in blagajnik Fran Kuhar. Vsako leto so na občnem zboru izvolili svoje zastopnike v Ljubljanski sokolski župi in v Slovenski sokolski zvezi. Sokoli so se med seboj tikali in se naslavljali z vzdevkom brat. Vzpodbujali so se za skupne cilje: najprej za izgradnjo Sokolskega doma in lastne telovadnice (za kar so zbirali prispevke v denarju in materialu), za nabavo telovadnega orodja in opremo Sokolskega doma, ves čas pa tudi za pridobivanje novih telovadcev. Po izgradnji telovadnice v Sokolskem domu so vodili vaditeljski zapisnik, v katerega so natančno vpisovali število telovadcev in ur telovadbe. Telovadili so tri do štirikrat na teden po uro in pol do dve uri. Aprila 1911 je telovadilo 23 telovadcev, leta 1913 pa se število zmanjšalo na 15, povečalo pa se je število ur telovadbe. Od leta 1911 dalje so organizirali telovadbo fantov, starih od 14 do 17 let. Domžalski sokoli so se redno udeleževali številnih zletov, na katerih so nastopali telovadci v prostih vajah in na orodju, ostali člani pa so se jih udeleževali v sokolskih krojih (uniformah). Tako srečanje sokolskih društev je bilo tudi 6. avgusta 1911 v Domžalah ob slavnostnem odprtju Sokolskega doma. V tem obdobju so se udeležili 16 sokolskih srečanj v različnih delih avstro-ogrske dežele Kranjske, največ v Ljubljani, in vsesokolskega zleta v Pragi, ki se je odvijal konec junija in v začetku julija 1912. Poleg tega so organizirali peš izlete v okoliške kraje, v Sokolskem domu pa so imeli knjižnico, dramske predstave, predpustne veselice, Miklavževe in Silvestrove večere, plesni tečaj, predavanja in druge prireditve. Prostore so dajali v najem Ciril-Metodovi podružnici in Tamburaškemu društvu Zvonček. Temu so dovolili brezplačno uporabo prostorov pod pogojem, da je sodeloval na sokolskih prireditvah in da nikoli ni sodeloval na cerkvenih prireditvah. Sokoli so bili narodno izredno zavedni in so vse delo opravljali prostovoljno in brezplačno. Še danes bi bila aktualna sokolska ideja, da je zdrav duh v zdravem telesu in da bi morali večkrat postavljati koristi družbe pred osebne koristi.

ZAHVALA

Zahvaljujeva se g. Matjažu Brojanu, ker je najini mentorici Vilmi Vrtačnik Merčun omogočil fotografiranje zapisnikov sestankov domžalskega telovadnega društva Sokol. Zato sva jih lahko natančno preučila in analizirala. Hvala tudi najinima mentoricama za pomoč in pregled naloge.

1 UVOD

V raziskovalni nalogi obravnavava občne zборе domžalskega sokolskega društva. Gospod Matjaž Brojan, upokojeni radijski novinar iz Domžal, je uspel pridobiti več knjig zapisnikov domžalskega sokolskega društva. Že pred leti jih je fotografirala najina mentorica Vilma Vrtačnik Merčun, ki nama jih je ponudila v raziskavo. Originalni pisni viri so se nama zdeli zanimivi in zato je nastala ta raziskovalna naloga. V raziskovalni nalogi obravnavava zapisnike od leta 1909 do začetka prve svetovne vojne.

1.1 CILJI RAZISKAVE

Zastavila sva si naslednje cilje:

- Kako pogosto so imeli redne seje in občne zборе?
- Zakaj so imeli izredne občne zборе?
- Koliko demokracije lahko zaznamo na občnih zborih?
- Kdaj, koliko časa ter kaj so trenirali sokoli?
- Na kakšnih prireditvah so sokoli pokazali svoje znanje in sposobnosti?
- Kakšne dosežke so dosegli na sokolskih tekmovanjih, če so ta bila?
- Kakšne uniforme oziroma kroje so imeli in kje so jih dobili?
- Koliko trenerjev so zaposlovali? Kdo so to bili?
- Kako so bili povezani s Slovensko sokolsko zvezo?
- Ali so objavljali svoja poročila in prispevke v sokolskem časopisu?
- Ali so se ukvarjali še s kakšnimi drugimi dejavnostmi?
- Kako je bilo organizirano sokolsko društvo?

1.2 METODE DE LA

Najino delo je potekalo po naslednjem zaporedju:

- Prebiranje literature o sokolih in pisanje teoretičnega dela – splošna dejstva o sokolih
- Pisanje hipotez.
- Raziskovalni del:
  - Branje zapisnikov občnih zborov in izpisovanje poročil tajnika, načelnika in blagajnika ter rezultatov volitev.
  - Sortiranje izpiskov in pisanje ugotovitev.
  - Primerjava ugotovitev s splošnimi dejstvi.
- Zaključevanje raziskovalne naloge, pisanje preostalih poglavij: uvod, zaključek, povzetek, zahvala.

1.3 HIPOTEZE

Pred raziskovanjem sva predvidevala naslednje:

- **Kako pogosto so imeli redne seje in občne zборе?**

Redne seje so imeli zelo pogosto na dva do tri tedne, občne zборе pa enkrat na leto.

- **Koliko demokracije lahko zaznamo na občnih zborih?**

Glede na to, da je bilo vodstvo sokolskega društva na občnih zborih demokratično izvoljeno, kažejo na določeno stopnjo demokracije. Starosta in podstarosta sta bila moralni avtoriteti, ki so jih vsi spoštovali.

- **S čim so se sokoli ukvarjali?**

Ukvarjali so se s telovadbo, prirejanjem športnih nastopov, iger, veselic in izletov. Uprizarjali so tudi razne igre (drame in komedije), verjetno so imeli tudi pevski zbor in tamburaško skupino.

- **Kdaj, kje in koliko časa ter kaj so trenirali sokoli?**

Trenirali so tri- do petkrat na teden, po uro ali uro in pol. Prostore za vadbo so imeli v Sokolskem domu Domžale, poleti ob lepem vremenu pa tudi na kakšnem travniku. Trenirali so gimnastiko in atletiko.

- **Na kakšnih prireditvah so sokoli pokazali svoje znanje in sposobnosti?**

Svoje znanje in sposobnosti so pokazali na tako imenovanih zletih ali srečanjih (na društvenih, regijskih, državnih in mednarodnih) in drugih prireditvah, ki so jih sami organizirali.

- **Kakšne dosežke so dosegli na sokolskih tekmovanjih, če so ta bila?**

Posamezniki so verjetno dosegali tudi dobre rezultate.

- **Koliko članov so imeli ob ustanovitvi in pred 1. svet. vojno?**

Predvidevava, da je imelo društvo ob ustanovitvi bolj malo članov (okoli 50), pred 1. svetovno vojno pa okoli 250 članov. Vsaj polovica članov je bila telovadcev.

- **Koliko trenerjev so zaposlovali? Kdo so to bili?**

Verjetno so imeli več starostnih skupin: otroška, mladinska, članska in veteranska. Najprej niso zaposlovali nobenega trenerja, ampak so to delo opravljali najaktivnejši člani (npr. starosta). Kasneje so zaposlili izkušene telovadce, ki so bili člani društva.

- **Kako so bili povezani s Slovensko sokolsko zvezo?**

Delovali so po pravilih SSZ. Pri SSZ so usposabljali mlade sokole za trenerje. SSZ je organizirala tudi zlete in tekmovanja.

- **Ali so objavljali svoja poročila in prispevke v sokolskem časopisu?**

Predvidevava, da so krajša poročila objavljali v časopisu Slovenski sokol, v rubriki Vestnik slovenskega Sokolstva.

2 TEORETIČNI DEL

Nastanek političnih strank na Slovenskem

»Na politične razmere pri Slovencih je imel velik vpliv tudi vseavstrijski politični razvoj. Ta se je kazal predvsem v zakonodaji in seveda v časopisju pa tudi v političnih nazorih posameznikov. Slovenci se političnemu razcepu niso mogli izogniti. Na eni strani je na to vplival splošni družbeni razvoj, na drugi pa so se z novimi idejami seznanjali tudi slovenski študenti na Dunaju, se zanje ogreli in jih širili tudi doma. /.../ Za politični razvoj ob koncu **Taaffejeve vlade**¹ 1893 in v naslednjih vladah je bilo najbolj značilno, da je v državi nastajajo vedno več strank. Še posebno se je krepil **nacionalizem**, nemški in italijanski pa seveda tudi drugih narodov. Prva dva sta se zavzemala za ohranitev nekaterih privilegijev, ki so izvirali tudi iz njihove bolj razvite družbe in kulture, drugi pa so zahtevali enake možnosti, ki bi upoštevale že doseženi razvoj oziroma jim možnosti za njegov napredek še bolj odprle. Idejna in nacionalna nasprotja so se v državi tako zaostрила, da je bil parlament pogosto enostavno zavrt v svojem delovanju. Ustni prepiri so se spreminjali celo v pretepe. Vlade, ki so se potem naglo menjavale, so **vladale s pomočjo cesarskih odredb**. /.../ Državna in

---

¹ Taaffejeva vlada: z avstrijsko okupacijo Bosne 1878 se je število južnih Slovanov v monarhiji precej povečalo, zaradi česar se jim je dvignila samozavest in jim dala novo upanje. Liberalni nemški krogi takšne cesarjeve politike niso podpirali. Cesar je vojsko in zunanje zadeve osebno nadziral. Nasploh je bila vlada ves čas bolj odgovorna cesarju kot parlamentu, zato so ministre radi označevali za cesarske. Ministre, ki se niso strinjali s cesarjevo bosansko politiko, so odslovili, vladar pa je 1879 zaupal sestavo nove vlade grofu **Edvardu Taaffeju**. Bil je privrženec konservativnejših političnih nazorov. Politična podlaga Taaffejeve vlade je bila koalicija narodnih nenemških strank z nemškimi klerikalci in konservativci. Ta vlada je obstajala vse do 1893 in ni imela le najdaljšega mandata, ampak so se v njenem obdobju zgodile spremembe, ki so bile za Slovence na Kranjskem nadvse pomembne: Slovenci so politično dozoreli. Največje koristi so imeli na Kranjskem, kjer je bil v letih **1880–1892** deželni predsednik, to je zastopnik interesov osrednje vlade, **Slovenec Andrej Winkler**. To je pripomoglo k širjenju slovenskega uradovanja in nastavljanju domačega uradništva. Deželni glavarji, **voditelji deželne samouprave, ki so načelovali deželnemu zboru, so bili na Kranjskem odslej Slovenci**. Stane Granda, Franc Rozman: Zgodovina 3, učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana, DZS 2001, str. 117.

deželne volilne reforme so omogočile dokončno prevlado strank v političnem življenju. Pomembna je bila njihova številčnost. Koristi, ki naj bi jih prinesle Slovincem, so potem delno uravnavali z ustrežno prireditvijo volilnih okrajev. Preprečevali so zmago slovenskih kandidatov, zlasti na Koroškem. Pomen volilnih reform nam bo popolnoma razumljiv, če upoštevamo, da se je **po 1890 začel oblikovati dokončen političen razkol med Slovenci**. Politično razhajanje je seveda obstajalo od vsega začetka, vendar se do tedaj, še posebno ob volitvah, ni izrazito kazalo. Bolj je bilo razvidno iz pisanja časopisov, tako da sta **Slovenski narod in Slovenec** že več let kazala svoje gledanje na politično dogajanje. /.../ Na Kranjskem so 1890 ustanovili **Katoliško politično društvo**, iz katerega je nastala **Katoliška narodna stranka**, ki se je 1905 preimenovala v **Slovensko ljudsko stranko** (SLS). Kot protiutež katoliškemu je bilo 1891 ustanovljeno **liberalno Slovensko društvo**, iz katerega je nastala **Narodna** in pozneje **Narodna napredna stranka** (NNS). Slovenska ljudska stranka je črpala svojo moč predvsem iz kmečkih množic, pod vplivom krščanskosocialnih idej je pritegnila tudi velik del delavstva. V njenem delovanju je imela pomembno vlogo duhovščina, zato se je zanjo uveljavila oznaka **klerikalna**. **Liberalna stranka** je imela oporo predvsem v meščanstvu, pa tudi vaških veljakih, ki so vanjo vstopali tudi zaradi prizadetosti, ker je ljudska stranka obsojala njihov kapitalistični pristop do agrarnih vprašanj, zlasti pomanjkanja gotovine. Nastopali so kot posojevalci denarja in zadružne posojilnice so jim izpeljale stranke. Liberalno stranko je podpiral tudi **velik del učiteljstva**. Razlika med obema strankama ni bila v verskem prepričanju članov in simpatizerjev ali v odnosu do slovenskega naroda, ampak v pogledih na socialni in narodni razvoj. Prva je postavljala na prvo mesto **vero**, druga pa **napredek**, to je **kapitalistični in liberalni politični razvoj**. Ločitev je bila popolna. Nasprotja so postala tolikšna, da so se kranjski liberalci povezali z dotedanjsimi najhujšimi narodnimi nasprotniki Nemci in vztrajali z njimi v koaliciji v letih 1896–1908. Nasproti obema meščanskima strankama je bila 1896 ustanovljena **Jugoslovanska socialnodemokratska stranka** (JSDS). Med slovenskimi strankami je pred prvo svetovno vojno postala vseslovenska le klerikalna, liberalna je vztrajala v deželnih okvirih, socialnodemokratska pa je bila del vsedržavne. Politična diferenciacija je nato prevzela vso družbo. Kazala se ni le ob občinskih, deželnozborskih in državnih volitvah, ampak celo na občnih zborih narodnih ustanov in narodnoobrambnih društev, kot so bili na primer **Slovenska matica** ali **Društvo sv. Cirila in Metoda**, pri volitvah vodstev ali pa ustanavljanja lastnih društev. Tako je bil proti **liberalnemu telovadnemu društvu Sokol** 1906 ustanovljen **klerikalni Orel**.²

Ustanovitev sokolstva in sokolstvo na Slovenskem

»Sokolstvo kot moderno, narodno in slovansko množično telovadno/gimnastično oziroma telesnovzgojno gibanje kronološko pade v čas druge polovice 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja. Organiziranje sokolskih društev sovpada s padcem osovražene **Bachovega neoabsolutizma**³ in z **demokratizacijo habsburške monarhije po letu 1859**, potem ko je Avstrija doživela poraz na severno-italijanskem bojišču proti Piemontu in Franciji. Mladi cesar Franc Jožef je bil prisiljen odpustiti notranjega ministra Bacha in njegovo policijsko diktaturo ter uvesti ustavno življenje z oktobrsko diplomo 1860 in februarским patentom 1861. Med svoboščinami je bila tudi **svoboda združevanja in ustanavljanja društev**. Demokratizacija je ponovno obudila v „pomladi narodov“ začeti proces narodnega opredeljevanja, ki ga je Bachov neoabsolutizem zavrl. /... / V tem vzdušju se je konstituirala

² Stane Granda, Franc Rozman: Zgodovina 3, učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana, DZS 2001, str. 120-121.

³ Bachov absolutizem: po zadušitvi revolucije 1848, zlasti pa po odpravi oktroirane ustave 1851, je v avstrijskem cesarstvu nastopilo obdobje novega absolutizma (neoabsolutizem), ki ga po notranjem ministru **Alexandru Bachu** imenujemo tudi Bachov absolutizem. Trajal je **od 1849 do 1859**. Stane Granda, Franc Rozman: Zgodovina 3, 2001, str. 65.

slovenska (in tudi nemška na Slovenskem) **civilna družba** in ustanovljala so se številna narodna društva tako kulturna, npr. čitalnice, kot telesnokulturna oziroma telovadna. **Med habsburškimi Slovani je bilo prvo telovadno društvo ustanovljeno v Pragi februarja 1862.** Istega leta je že tekla akcija **med Slovenci v Ljubljani**, med Poljaki v Galiciji je bilo ustanovljeno 1866/1867, 1874 na Hrvaškem, 1891 med Srbi v Beogradu in 1904 v Vojvodini, 1906 v Črni Gori, konec 19. stoletja v Rusiji in Bolgariji. Ker so se sokoli širili med Slovani, so se ti 1908 povezali v **(Vse)slovansko sokolsko zvezo** s sedežem na Dunaju. **Ljubljansko sokolsko društvo** je pomenilo začetek sokolskega gibanja na Slovenskem. Zgodovino sokolstva na Slovenskem lahko razdelimo v več kronološko zaokroženih obdobjih, v katerih je bilo sokolstvo vpeto v narodnopolitično in kulturno ter telesnokulturno dogajanje doma in v svetu. Sokolsko delo je sovpadalo z bojem za narodnopolitično emancipacijo. Sokolsko delo je bilo zato tudi **intenzivno narodotvorno in narodno-ozaveščevalno delo**, obenem je sovpadalo s politiko neoslovanstva in bilo njen praktični del, ki se je manifestiral na slovenskih in slovanskih druženjih **na vsesokolskih zletih.**⁴

»V ustanavljanju češkega telovadnega društva v Pragi je imel posebno mesto **Miroslav Tyrš**, ki je postavil strokovne in idejne temelje bodočega sokolskega gibanja. Te so sprejeli tudi drugi Slovani tako v okviru habsburškega imperija kot izven. Ime Sokol je bilo povzeto iz srednjeveške južnoslovanske epike, ki je s **sokolom poosebljala plemenitega junaka**. Za prvih deset let sokolstva, tako na Češkem kot na Slovenskem, je značilno strokovno iskanje in konsolidiranje, rast društev in vpetost v narodne prireditve in oživljanje panslovanstva. **Ljubljanski Južni sokol** je izpod peresa članov Viktorja Coloretta, Frana Levstika in drugih izdal strokovno publikacijo **Nauk o telovadbi** (prvi del 1867, drugi 1869), na Češkem pa je strokovne temelje postavil Miroslav Tyrš (Osnove telovadbe iz leta 1869). Tyrš se je ob koncu šestdesetih let spraševal, kako povezati razpršena telovadna in po imenu sokolska društva. Fizična rešitev bi bila ustanovitev narodne zveze, ki jo je oblast zavračala, zato je Tyrš poudarjal „duševno vzajemnost“ in pričel z izdajo **revije Sokol** in v prvi številki objavil temeljni programski članek **Naša naloga, smer in cilj**; poznejši starosta Josip Scheiner je članek označil za „sokolski evangelij“, ki je navdihoval tudi še po prerani Tyršovi smrti. Tyrš je sokolsko delovanje postavil na **načelo**, danes bi rekli - **trajnega napredovanja, trajnega dela, temelječega na redu in disciplini, podrejenosti, nesebičnosti, spoštovanju in odgovornosti**. Tyrš je poudaril, da je mogoče povsod „napredovati in dovrševati, da bi vse, kar naredimo, mogli izvesti tudi drugače in morda bolje“, obenem pa načelo napredovanja preprečuje, da ne bi prevladala „gotova človeška nečednost, ki je vsakemu napredku - tudi v javnem življenju - glavna ovira in zapreka, in **ta nečednost se imenuje – zadovoljnost**“. /.../ Tyrš je dejavnost podredil narodnim ciljem, torej ne osebnim koristim, ampak „**za blaginjo vsega našega naroda**“ ter z vidika narodne emancipacije in narodnega preživetja poudaril, da je „vsa zgodovina stvarstva vobče in človeštva posebej večer boj za bitje in obstanek, v katerem podleže in izgine, kar ni za življenje sposobno in je celoti na potu“. V luči tega zakona **so narodi fizično podlegli, brž ko so v svoji kulturi zanemarili telesnovzgojne in moralne vrednote**. To pomeni, da je vsak narod izginil le po lastni krivdi in da narava z odstranitvijo slabih členov ni kruta, pač pa za človeško skupnost pravična, pravi Tyrš. Zato so bila gesla tyrševega sokolizma narod očitovati, narod okrepiti, narod dvigniti. **Preživi lahko le narod, ki je zdrav: fizično, duhovno in moralno**. Da pa se to zgodi, mora biti po načelu - posameznik nič, celota vse - v skupnosti na prvem mestu narodni interes nad interesi

⁴ Tomaž Pavlin: Nekaj dejstev iz zgodovine sokolstva, 150 let sokolstva v Sloveniji (1863–2013), Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 2/2014, Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije, julij 2014, str. 15.

posameznih narodnih delov in posameznikov. Tyrš se je pri doseganju ciljev postavil na **načela bratstva in notranje vzajemne konkurence**. Vendar pa mora med sokolskimi društvi vladati zdrava konkurenca, ...“./.../ Pri zasledovanju strokovne rasti je Tyrš poudarjal pot v svet in **mednarodno primerjanje ter učenje**, a ne s težnjo prevzemanja in posnemanja, ker bi s tem nastalo sokolstvo „neuredljiva zmes vseh ostalih smeri“, pač pa je „treba vse našim razmeram, našim težnjam priravnati“, novosti pa sprejeti le, „če bi nemara doneslo kakšne postranske ugodnosti“. Slovenski sokoli so s strokovnim delovanjem **Viktorja Murnika v Ljubljanskem sokolu** v devetdesetih letih 19. stoletja prevzeli Tyršev sokolizem in razvijali svoj vrednostni sistem in sokolsko vzgojo.⁵

»Po prizadevanju Viktorja Murnika, Vladimirja Ravniharja idr. so **1905** ustanovili **Slovensko sokolsko zvezo** (dalje: SSZ), ki je povezala sokolska društva. Prvi starosta zveze je postal Vladimir Ravnihar, načelnik Josip Smertnik; 1906 je bil za načelnika izvoljen Viktor Murnik, 1908 za starosta Ivan Oražen. SSZ je bila 1907 sprejeta v **Mednarodno telovadno zvezo (FIG)** in sodelovala v 1908 ustanovljeni **Slovanski sokolski zvezi**. Sokolstvo je po ločitvi slovenskega narodnega gibanja na liberalno in katoliško dobivalo vedno bolj liberalni značaj po češkem vzoru. Ob ustanovitvi SSZ je v njej prevladal vpliv **Narodno napredne stranke** (dalje NNS), zato je naslednje leto prišlo do osamosvojitve katoliških telovadnih odsekov (**Orel**). Nato je bilo sokolstvo do 1. svetovne vojne **najmočnejša nepolitična liberalna organizacija** in je kot takšna prevzela velik del protikatoliške politične propagande. Viktor Murnik je v Ljubljanskem Sokolu (sedež v Narodnem domu) zagovarjal osredotočanje na telovadbo, Pavel Pestotnik pa je za večje uveljavljanje strankarskega političnega programa ustanovil v Ljubljani še društvo **Sokol I** (sedež na Taboru), ki je spodbudilo nastajanje novih društev na ljubljanskem območju. Za boljše usmerjanje številnih novih društev so 1909 v SSZ organizirali **območne sokolske župe**; 1909 oz. kmalu nato so nastale župe s sedeži v Celju, Idriji, Kranju, Novem mestu, Ljubljani (Narodni dom, Tabor), Trstu, Gorici in Mariboru. V desetletju 1903–1913 je število sokolskih društev na Slovenskem naraslo od 16 na 115, število članov od manj kot 2000 na več kot 6600. Povečalo se je tudi število telovadcev med člani, pred začetkom 1. svetovne vojne je aktivno telovadila več kot četrtnina društvenih članov. Viktor Murnik je sredi 90. let utemeljil tudi **telovadbo žensk** (tik pred 1. svetovno vojno je bilo okoli 1000 sokolic, vsaka druga je bila aktivna telovadka) in organiziral telovadbo šolske mladine, ki formalno ni smela biti včlanjena v Sokolu.«⁶

»Slovenski sokoli so se dogovorili za **enoten kroj po češkem zgledu** (rdeča srajca, povzeta po garibaldincih,⁷ siv suknjič, večinoma ogrnjen prek levega ramena, nizka okrogla kapa s sokoljim peresom, pripetim s kokardo), uvedli bolj poenoten vadbeni sistem, pripravljali tekmovanja na Slovenskem in skrbeli za nastope na mednarodnih sokolskih zletih in tekmovanjih. /.../ Za organizacijsko in strokovno obveščanje je izhajal **mesečnik Slovenski sokol** (1904–14); prvo sokolsko strokovno glasilo je bil Južni Sokol (1871), glasila so izdajale tudi nekatere župe in društva.«⁸

»S 3. slovenskim sokolskim zletom je hotela **SSZ 1913** proslaviti 50. obletnico ustanovitve Južnega Sokola, vendar ga je policija zaradi povezovanja s srbskim Sokolom prepovedala. /.../

⁵ Tomaž Pavlin: Nekaj dejstev iz zgodovine sokolstva, 150 let sokolstva v Sloveniji (1863–2013), Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 2/2014, Ljubljana, Državni svet Republike Slovenije, julij 2014, str. 16–17.

⁶ Enciklopedija Slovenije, 12. knjiga, Slovenska – n–SZ, glavni urednik Dušan Voglar, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1998, str. 144 – 145.

⁷ Garibaldinci, vojaki Giuseppeja Garibaldija, tudi italijanski prostovoljci v poljski, bosanski idr. vstajah, Giuseppe Garibaldi (1807–1829) je bil italijanski borec za združitev Italije in revolucionar, Slovenski veliki leksikon, Ljubljana, Mladinska knjiga, 2003, str. 602.

⁸ Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek, 1998, str. 144.

V sokolstvu so ves čas ljubiteljsko uprizarjali **drame, komedije in tudi operete**, za kar je bilo med občinstvom veliko zanimanja; vsako društvo je vsaj enkrat na leto pripravilo eno gledališko predstavo. Poleg tega so imela sokolska društva tudi **pevske zборе, tamburaške skupine, pihalne godbe in salonske orkestre**. Prirejala so **izlete, družabne plesse, pustna maškaradna rajanja, veselice, silvestrovanja in miklavževanja**. Sokolske prireditve so bile zelo obiskane, imele so velik propagandni in idejni vpliv. Oddelki sokolov so sodelovali na vseh pomembnejših narodnih manifestacijah. Večja društva so imela tudi konjeniške odseke. Med 1. svetovno vojno so oblasti onemogočile delovanje sokolskih društev; veliko organizatorjev sokolov je padlo na fronti.«⁹

»Slovenska sokolska društva so si že pred 1. svetovno vojno začela graditi **sokolske domove kot središče svoje dejavnosti** (Sokolski dom na Taboru v Ljubljani, 1923–25, arhitekt I. Vurnik), razmah pa je gradnja dosegla v 30. letih, ko so si vsa pomembnejša društva zgradila dom s telovadnico, gledališkim odrom idr. društvenimi prostori ter letnim telovadiščem.«¹⁰

Sokolstvo v Domžalah

Stane Stražar v svoji knjigi Domžale - mesto pod Goričico o sokolskem gibanju v Domžalah navaj naslednje podatke: »Ko je bilo leta 1893 v Domžalah ustanovljeno Bralno društvo, so se slovesnosti udeležili tudi ljubljanski Sokoli. Josip Kušar, deželni poslanec in predsednik novega Bralnega društva, je na slovesnosti govoril tudi kot starosta Sokola, Vilfan pa kot tajnik Sokola. V katerem sokolskem društvu sta imela omenjeni funkciji, poročilo ne pove, najbrž v ljubljanskem. Da je bilo več Domžalcev pri ljubljanskem Sokolu, lahko sklepamo po pogostih izletih tega društva v Domžalah. Priprave na ustanovitev Sokola v Domžalah so se začele leta 1905. Dne 8. oktobra istega leta so oblasti predložili društvena pravila, ki so jih za pripravljalni odbor podpisali predsednik Andrej Slokar, podpredsednik Franc Brecljnik in tajnik Bedrih Polak. V pravilih so med drugim zapisali, da bodo skrbeli za redne telovadne vaje, da bodo usposobili učitelje za telovadbo, da si bodo oskrbeli telovadnico, v društvu bi lahko telovadili tudi nečlani, izdajali bi knjige in časnike o telovadbi, ustanovili bi svojo godbo ter prirejali telovadne prireditve, izlete, zabave, shode s petjem, deklamacijami, govori in plesi. **Ustanovni občni zbor je bil 26. decembra 1905**. Za prvega starosta so izvolili Andreja Slokarja, za podstarosta Bedriha Polaka, za načelnika Franca Brecljnika, za blagajnika Franca Kuharja, za tajnika Kristijana Engelmana. Odborniki pa so bili še Janez Rihtar, Anton Zalokar in Ivan Kralj. Dokler niso imeli svojih prostorov, so telovadili pri Slokarju, kjer se je odvijalo tudi drugo društveno življenje. Telovadbo je do pomladi 1906 poučeval načelnik Brecljnik, nato dve leti Drenik iz Ljubljane. V letu 1907 je postal načelnik **Franc Majzel**, ki je bil nato pet let duša društvenega življenja v domžalskem Sokolu. V njegovem času, 15. avgusta 1907, je bil na sejmišču v Zgornjih Domžalah telovadni nastop Slovenske sokolske zveze. **Že leta 1906 so bili v odbor za gradnjo sokolskega doma izvoljeni** Tomo Petrovec, Franc Ravnikar, Anton Skok, Franc Kuhar, Franc Majzel, Milan Jenčič, Ignac Javoršek, Josip Adamič, Andrej Slokar. Načrte za dom je izdelal Franc Ravnikar. Graditi so ga začeli leta 1909, dokončali pa do avgusta 1911, ko so ga slovesno odprli. Ljubljanski Sokoli in društvo Narodni dom so prišli peš do Dragomlja, kjer so jih pričakali domžalski Sokoli. Poleg kulturnega programa so imeli tudi velik telovadni nastop. Dom je veljal 60.000 kron, ki pa še dolgo ni bil plačan. Med prvo svetovno vojno je bilo tako kot druga sokolska društva, tudi domžalsko razpuščeno. Že jeseni 1914 se je v domu naselil oddelek 97. tržaškega pešpolka, od 31. julija 1915 do 3. marca 1918 pa je bila v njem vojaška bolnica s 104 posteljami.«¹¹

⁹ Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek, 1998, str. 145.

¹⁰ Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek, 1998, str. 146.

¹¹ Stane Stražar: Domžale - mesto pod Goričico, izdalo Kulturno društvo Miran Jarc Škocjan, Domžale, 1999, str. 256-257.

Sokolski dom¹²

»Leta 1909 se je pričel graditi "Sokolski dom". Franc Ravnikar je Domžalam dal dve izjemno lepi zgradbi, ena izmed njih je Sokolski dom, drugi pa Društveni dom (danes Kulturni dom Franceta Bernika). Oba sta bila med najlepšimi v Sloveniji, žal pa je bil Sokolski dom požgan in kasneje podrt. /.../ **6. avgusta 1911** je bil Sokolski dom slovesno odprt in je stal 60.000 kron. Ko pa je 1914 izbruhnila svetovna vojna, so nastopili za društvo in Sokolski dom težki časi. /.../ Ker za dom v takih razmerah več let niso bile plačane obresti, je bila resna nevarnost, da bo dom zaradi velikega dolga in neplačanih obresti na zahtevo upnikov na javni dražbi prodan. Da se je to preprečilo, je dr. Ivan Tavčar, kot pravni zastopnik Mestne hranilnice v Ljubljani, predlagal sodišču, naj se postavi Sokolski dom pod prisilno upravo, kar se je tudi zgodilo. Gerent Cerar Franc je bil od sodišča imenovan za prisilnega upravnika doma. S tem je bil dom obvarovan prodaje in se je v ugodnejših razmerah že jeseni 1920 rešil dolga.«¹³

3 SESTANKI TELOVADNEGA DRUŠTVA SOKOL DOMŽALE

Po pregledu sokolskih zapisnikov sva izpisala datume in vrste sestankov, kar prikazuje preglednica 1.

Preglednica 1: Sestanki domžalskega sokolskega društva od leta 1909 do 1913

<i>Datum seje</i>	<i>vrsta seje</i>	<i>datum seje</i>	<i>vrsta seje</i>
8. 1. 1909	redna	3. 5. 1911	redna
31. 1. 1909	občni zbor	7. 6. 1911	redna
10. 2. 1909	redna	6. 7. 1911	redna
19. 2. 1909	izredna	10. 7. 1911	izred. občni zbor
3. 3. 1909	redna	14. 7. 1912	izredna
9. 4. 1909	redna	21. 7. 1912	izredna
5. 5. 1909	redna	25. 7. 1912	izredna
17. 5. 1909	izredna	6. 9. 1911	redna
17. 6. 1909	redna	20. 9. 1911	izredna
7. 7. 1909	redna	6. 10. 1911	redna
7. 8. 1909	redna	10. 10. 1911	izredna
1. 9. 1909	redna	17. 10. 1911	izredna
8. 10. 1909	redna	20. 11. 1911	redna
3. 11. 1909	redna	14. 12. 1911	redna
6. 12. 1909	redna	15. 1. 1912	redna
15. 12. 1909	redna	5. 2. 1912	izredna
5. 1. 1910	redna	23. 2. 1912	redna
19. 1. 1910	izredna	3. 3. 1912	občni zbor
23. 1. 1910	občni zbor	11. 3. 1912	redna

¹² Sokolski dom, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.

¹³ Franc Bernik, 1939. Zgodovina fare Domžale. Povzeto po spletnem viru: <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>

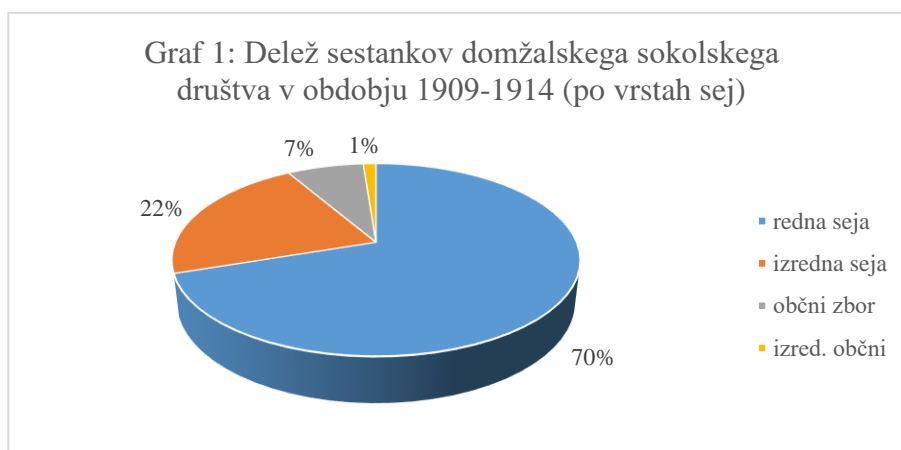
19. 2. 1910	redna	10. 4. 1912	redna
9. 3. 1910	redna	24. 4. 1912	izredna
22. 3. 1910	izredna	9. 5. 1912	redna
8. 4. 1910	redna	25. 5. 1912	izredna
10. 5. 1910	redna	5. 6. 1912	redna
1. 6. 1910	redna	11. 6. 1912	izredna
11. 6. 1910	izredna	10. 7. 1912	redna
6. 7. 1910	redna	6. 9. 1912	redna
5. 8. 1910	redna	28. 10. 1912	redna
21. 9. 1910	redna	19. 11. 1912	redna
10. 10. 1910	redna	23. 11. 1912	redna
7. 11. 1910	redna	7. 3. 1913	redna
7. 12. 1910	redna	16. 3. 1913	občni zbor
23. 12. 1910	izredna	21. 3. 1913	redna
30. 12. 1910	izredna	21. 4. 1913	redna
4. 1. 1911	redna	22. 5. 1913	redna
20. 1. 1911	izredna	23. 6. 1913	redna
3. 2. 1911	redna	6. 10. 1913	redna
1. 3. 1911	redna	15. 12. 1913	redna
13. 3. 1911	izredna	19. 1. 1914	redna
31. 3. 1911	izredna	12. 2. 1914	redna
2. 4. 1911	občni zbor	15. 2. 1914	občni zbor
5. 4. 1911	redna	11. 5. 1914	redna
10. 4. 1911	izredna	10. 6. 1914	redna

Katere vrste in koliko sestankov je imelo domžalsko sokolsko društvo po posameznih letih, prikazuje preglednica 2.

Preglednica 2: Število sestankov domžalskega sokolskega društva v obdobju 1909-1914

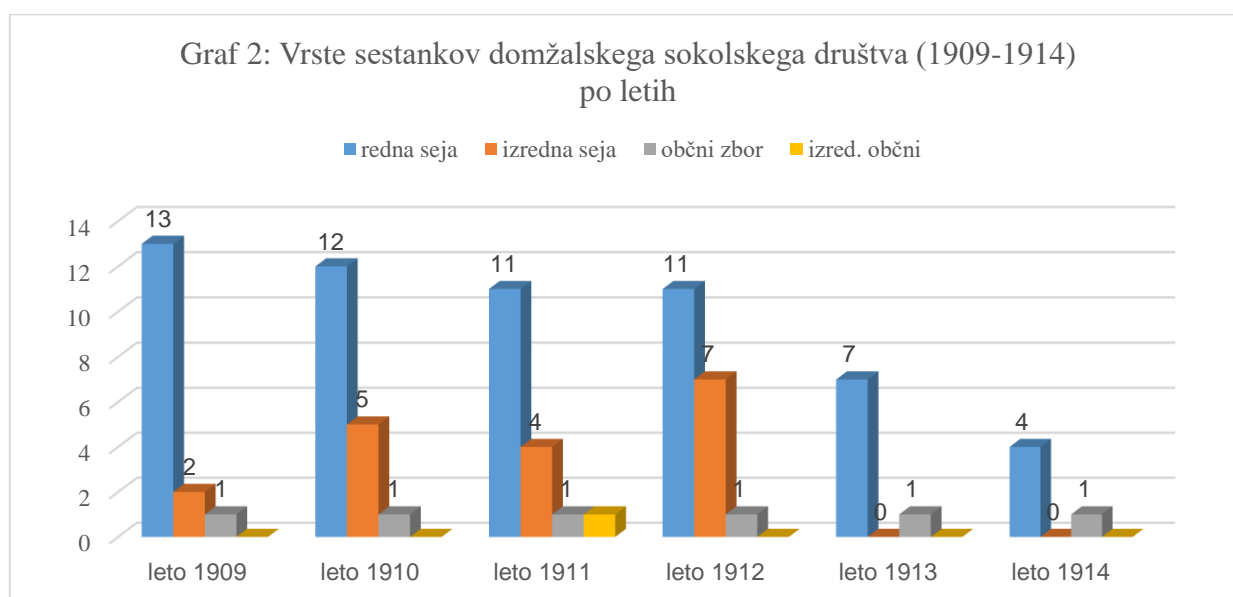
Število	redna seja	izredna seja	občni zbor	izred. občni	skupaj sej
1909	13	2	1	0	16
1910	12	5	1	0	18
1911	11	4	1	1	17
1912	11	7	1	0	19
1913	7	0	1	0	8
1914	4	0	1	0	5
skupaj	58	18	6	1	83

Ugotavljava, da je imelo domžalsko sokolsko društvo v obdobju od 1909 do 1914 **83** sestankov, povprečno 1,3 sestanka na mesec oz. štiri sestanki na tri mesece. Največ so imeli rednih sej (58 ali 70 %), izrednih sej je bilo 18 (ali 22 %), 6 je bilo rednih občnih zborov in en izredni občni zbor.

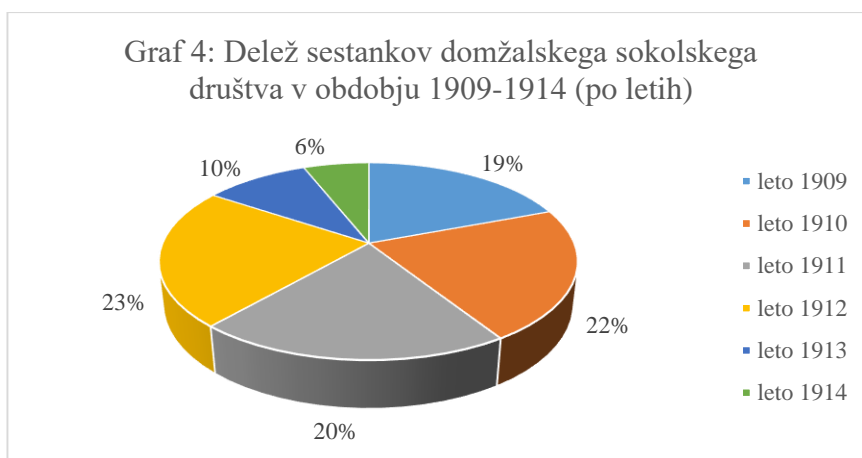
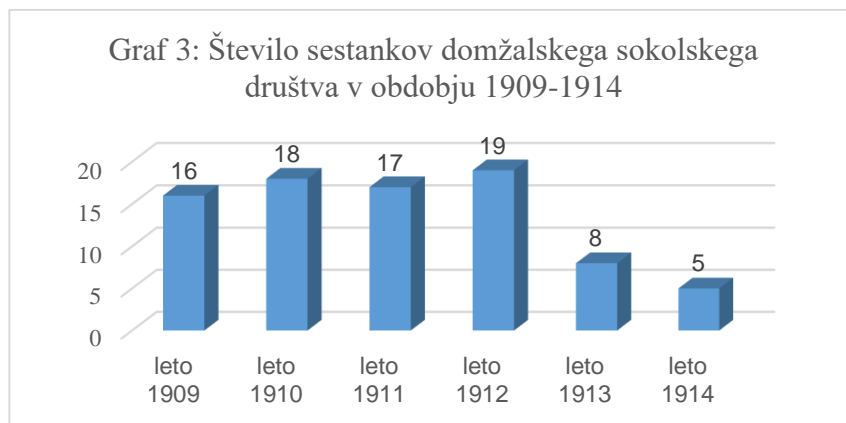
Preglednica 3: Vrste sestankov domžalskega sokolskega društva v obdobju 1909-1914

Vrste sestankov	število sestankov	delež sestankov (v %)
redna seja	58	70
izredna seja	18	22
občni zbor	6	7
izredni občni zbor	1	1
skupaj	83	100

Graf 2 prikazuje vrste sestankov domžalskega sokolskega društva po obravnavanih letih. Največ rednih sej so imeli leta 1909 (13), največ izrednih sej pa leta 1912 (7). Vsako leto so imeli redni občni zbor, leta 1911 pa tudi izredni občni zbor.

Grafa 3 in 4 prikazujeta število in delež sestankov po posameznih letih. Najpogosteje so sestankovali leta 1912, ko so imeli 19 sestankov ali 20 % vseh sestankov v obravnavanih letih. Najmanj sestankov so imeli leta 1914 (5 oziroma 6 %), ko so morali svoje delovanje zaradi izbruha prve svetovne vojne opustiti. Zelo aktivni pa so bili tudi v letih 1910, 1911 in 1909. Aktivnosti do avgusta 1911 se da pojasniti s tem, da so imeli veliko dela v zvezi z izgradnjo Sokolskega doma in slovesnostjo ob odprtju 6. avgusta 1911. Zakaj so bili tako dejavni tudi v letu 1912, pa bo verjetno pokazala najina raziskava v nadaljevanju.

4 UGOTOVITVE IZ ZAPISNIKOV OBČNIH ZBOROV TELOVADNEGA DRUŠTVA SOKOL DOMŽALE

4.1 DNEVNI RED

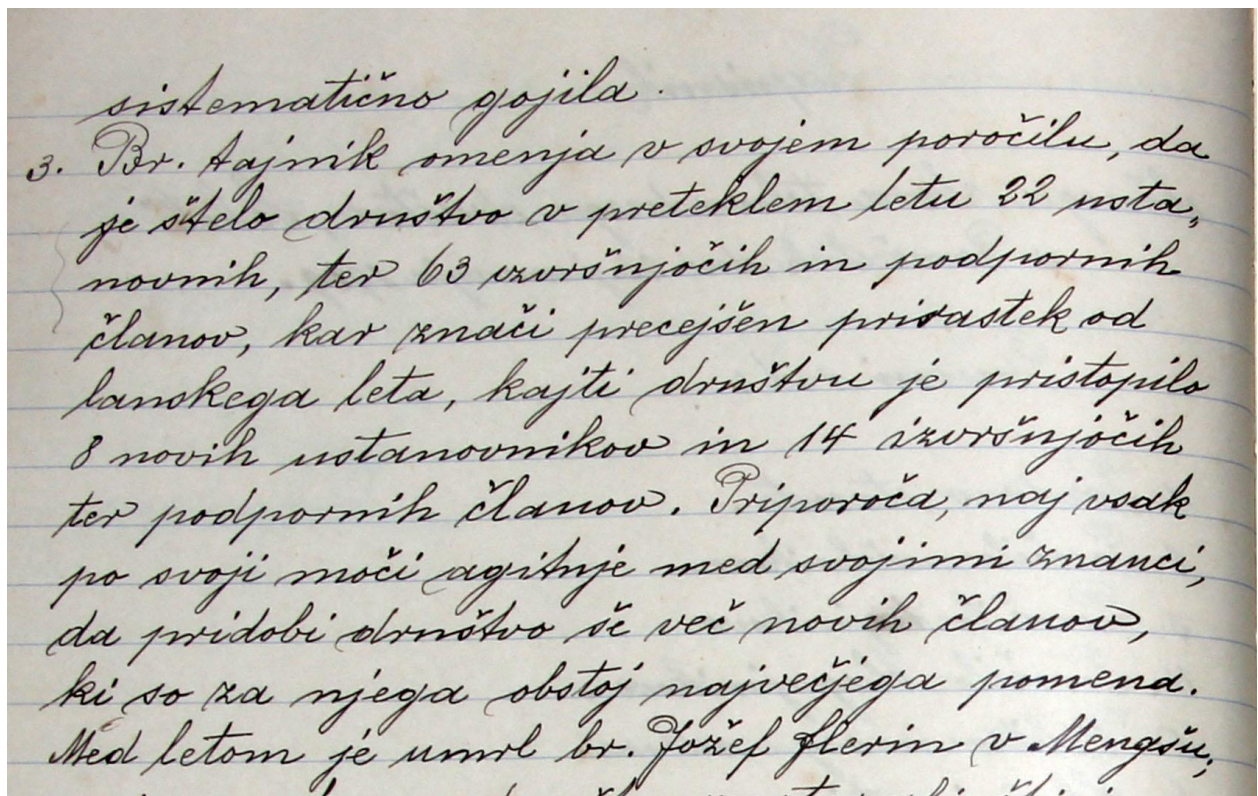
Na vseh občnih zborih so bile naslednje točke sporeda: pozdrav staroste, tajnikovo poročilo, načelnikovo poročilo, blagajnikovo poročilo, volitev novega odbora in slučajnosti. Posebnosti pa so bile: podnačelnikovo poročilo namesto načelnikovega leta 1912 in poročilo o stavbi Sokolskega doma na rednem občnem zboru 2. aprila 1911 (slavnostno odprtje Sokolskega doma je bilo 6. avgusta 1911). Edina izjema je izredni občni zbor 10. julija 1911, na katerem ni bilo načelnikovega poročila.

4.2 UVODNI POZDRAV IN ODPRTJE OBČNEGA ZBORA

Preglednica: Uvodni pozdrav in odprtje občnega zbora

ROZ	pozdrav	sklepčnost	overovatelj	drugo
1909	starosta	x	-	Pereče vprašanje gradnje Sokolskega doma.
1910	starosta	-	x	-
1911	starosta	-	-	Prvič v novozgrajenem Sokolskem domu, minuta molka za umrle, odobritev zapisnika zadnjega ROZ.
1911	starosta	-	-	Izvolitev podstaroste, zahvala Zorčiču, odobritev zapisnika zadnjega ROZ.
1912	starosta	-	-	Odobritev zapisnika zadnjega IOZ.
1913	starosta	x	-	-
1914	starosta	x	-	Imenuje zapisnikarja br. Petrovca.

Občni zbori so potekali tako, da je starosta pozdravil prisotne, nato je preveril sklepčnost občnega zbora, januarja 1910 je omenjeno tudi, da so določili overovatelja zapisnika. Januarja 1909 je starosta omenil, da je najbolj pereče vprašanje izgradnja Sokolskega doma, aprila 1911 pa so imeli prvič občni zbor v novozgrajenem Sokolskem domu. Na rednem občnem zboru aprila 1911 so v uvodnem delu imeli tudi minuto molka za umrle člane društva. Na koncu uvodnega dela je starosta dal besedo tajniku (med seboj so se klicali z brat¹⁴ starosta, brat tajnik itd.), ki je prebral zapisnik zadnjega občnega zbora. Zapisnik prejšnjega občnega zbora so nato odobrili.

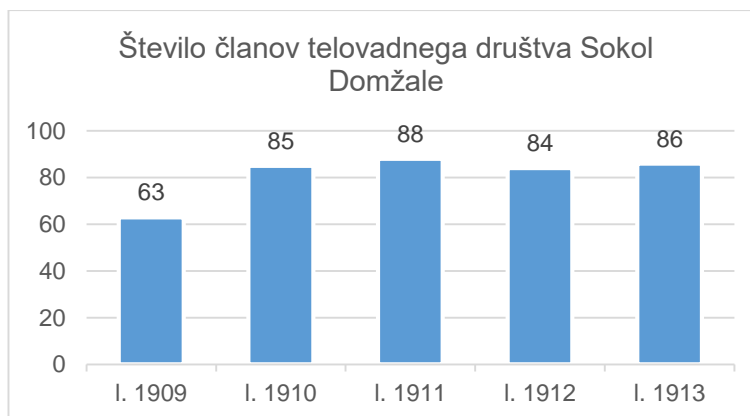
Slika 1: Rokopis Toma Petrovca iz časa, ko je bil zapisnikar društva. Tajnikovo poročilo na občnem zboru 23. 1. 1910 (arhiv Matjaža Brojana).

¹⁴ Opomba: Sokoli so se med seboj klicali z vzdevkom brat. V zapisnikih so za to uporabljali kratico br. Večinoma so namesto imen zapisali kar br. Ravnikar, br. Slokar itd., zato je bilo za marsikoga težko ugotoviti ime.

4.3 POROČILO TAJNIKA

Preglednica: Podatki iz poročil tajnika na občnih zborih

OZ	Št. članov	Sokolska srečanja	Drugo
1909	63 (14 ustanovnih, 49 izvršujočih in podpornih)	dva peš izleta: v Mengeš in Vrhpolje pri Kamniku, 15. 8. 1908 25-letnica slov. pev. društva Lira v Kamniku	kupili zemljišče in apno za Sokolski dom, br. Ravnikar je izdelal načrte, smrt Antona Vehovca (zapustil društvu 50 K)
1910	85 (22 ustanovnih, 63 izvršujočih in podpornih)	peš izlet v Radomlje, sokolskih zleti na Vrhniki, na Viču, v Radovljici in Št. Vidu nad Ljubljano	naročili diplome, ki jih je izdalo bratsko društvo Sokol II. v Ljubljani; diplomu dobi vsak ustanovni in redni član, dobrotniki: Narodna tiskarna 50 K, zahvale rodoljubom za podaritev gradbenega materiala in lesa, v Ameriko poslali nabiralno polo za prostovoljne prispevke za Sokolski dom, zanimanje za Sokol naj se zanese tudi med ženske
1911	88 (24 ustanovnih, 64 izvršujočih in podpornih članov, jih je še več, a ne plačujejo članarine)	Bili so na odprtju sokolskih domov v Zagorju in Celju, zleta Ljubljanske sokolske župe	Sokolski dom je zgrajen, 7 društvenih dobrotnikov je prispevalo skupaj 310 K, ameriški Slovenci pa 70 K, v Domžalah umrlj g. Anton Juvan je volil društvu 20 K (podaril po smrti)
1911 izred.	-	-	odpoved staroste, blagajnika in načelnika, načelniku Majzlu pisna zahvala za delo
1912	84 (24 ustanovnih članov, 60 izvršujočih in podpornih članov)	udeležba na razvitju prapora Sokola v Škofji Loki	br. Delta želi pojasniti o ženskem telovadnem odseku
1913	86 (24 ustanovnih, 62 izvršujočih in podpornih članov)	14. 4. 1912 peš izlet v Krašnje, razvitje prapora Sokola v Borovnici, konec junija in začetek julija vsesokolski zlet v Pragi, 4. 8. 1912 župni zlet Ljubljanske sokolske župe v Šiški, 15. 8. 1912 zlet gorenjske sokolske župe na Bledu	Andrej Slokar je sestavil pravila bodočega Društva za vzdrževanje Sokolskega doma, ki jih je potrdila c. kr. deželna vlada
1914	-	8. 6. 1913 peš izlet v Beričevo, 29. 6. 1913 peš izlet v Stranje – pri obeh se je telovadilo	8. 9. 1913 glavna skupščina C. M. D. v Domžalah v najeti telovadni dvorani Sokolskega doma

Število članov domžalskega sokolskega društva je postopoma naraščalo in sicer od 63 članov (1909), 85 članov (1910), 88 članov (1911), potem je število članov upadlo na 84 članov

(1913), leta 1914 pa so imeli 86 članov. Največ ustanovnih članov na občnih zborih je bilo 24 (leta 1909 pa samo 14), vsi ostali so bili izvršujoči ali podporni člani. Omenjeno je, da je bilo članov društva v resnici več, vendar so mednje šteli samo tiste, ki so plačali članarino. Zapisniki občnih zborov večkrat omenijo, da so priporočali članom, da vsak po svoji moči agitira med svojimi znanci, da bi društvo pridobilo še več novih članov.

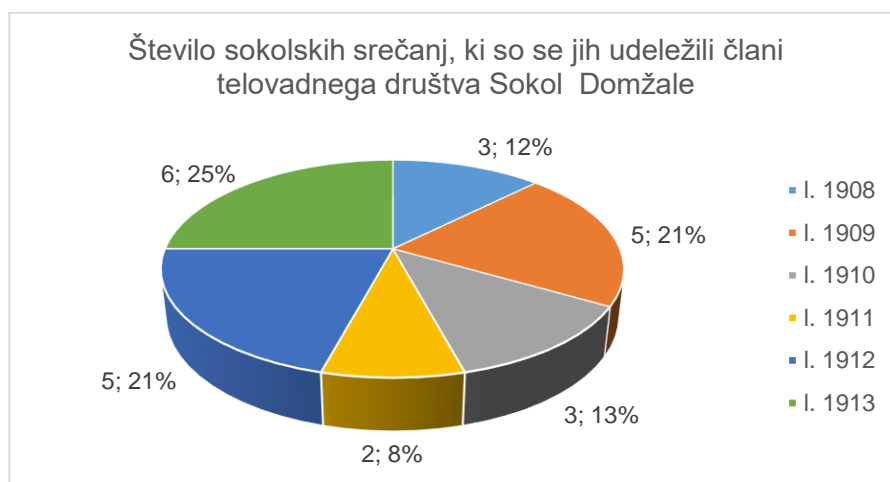
Srečanja sokolskih društev (zleti)

Sokolska društva so prirejala in obiskovala številna srečanja (zlete), na katerih so običajno nastopali tudi telovadci, člani pa so se jih udeleževali v sokolskih krojih oz. uniformah. Sokolska srečanja so pogosto prirejali ob različnih slovesnostih, kot so bila odprtja novozgrajenih sokolskih domov, razvitje praporov ali ob obletnicah sokolskih društev. V bližnje kraje so odhajali peš (peš izleti), v bolj oddaljene pa z vlakom in drugimi prevoznimi sredstvi.

Kraji:

- 1908: Mengeš, Vrhpolje pri Kamniku, Kamnik - 3
- 1909: Radomlje, Vrhnika, Vič, Radovljica in Šentvid nad Ljubljano - 5
- 1910: Celje, Zagorje, Ljubljana - 3
- 1911: Škofja Loka, Domžale - 2
- 1912: Krašnja, Borovnica, Praga, Ljubljana (Šiška), Bled - 5
- 1913: Beričevo, Stranje, Novo mesto, Vrhnika, Domžale, Ljubljana – 6

Največ srečanj in prireditev so se domžalski sokoli udeležili leta 1913 (6), najmanj pa leta 1911, ko je bilo slovesno odprtje Sokolskega doma. To je mogoče tudi razlog, da se manj udeleževali drugih sokolskih srečanj.

Primer zapisa o sokolskih srečanjih v tajnikovem poročilu na občnem zboru marca 1913: »Dne 14. aprila (1912) je priredilo naše društvo svoj prvi samostojni peš izlet v **Krašnjo**. Udeležilo se ga je lepo število članov v kraju in je le želeti, da se tudi letos ne opusti misel prirejati peš izlete, ker se s tem zanaša sokolska misel v širše kroge, v prvi vrsti med naše kmetijsko ljudstvo. Razvitja prapora bratskega društva Sokol v **Borovnici** udeležilo se je naše društvo po deputaciji. Koncem junija in v začetku julija vršilo se je v **Pragi** impozantni vsesokolski zlet, kateri prireditvi se je opravičeno čudil ves nabražen svet. Na zletu je bilo zastopano tudi naše društvo. Dne 4. avgusta praznoval je Sokol v **Šiški** svojo devetletnico. Vršil se je ta dan tje župni zlet Ljubljanske sokolske župe. Prisotnih je bilo tudi več članov

našega društva v kroju. Isto tako se je udeležilo društvo zleta, ki ga je priredila gorenjska sokolska župa 15. avgusta **na Bledu**, kamor je poslal naš Sokol 17 članov v kroju.«

Člani telovadnega društva Sokol Domžale so prirejali razne dogodke.

Preglednica: Podatki iz poročil tajnika na občnih zborih o dogodkih, ki so jih organizirali domžalski sokoli

<i>Dogodek</i>	<i>Datum dogodka</i>	<i>skupaj</i>
Predpustna veselica	23. 2. 1908, 14. 2. 1909, 1910 v prostorih br. Kuharja, 19. 2. 1911 v dvorani Sokolskega doma, 11. 2. 1912, 5. 1. 1913	5
Veselica	6. 8. 1911 ob odprtju Sokolskega doma	1
Miklavžev večer	8. 12. 1911, 8. 12. 1912	2
Predstave	1.12.1912 (2 igri enodejanki), 15. 12. 1912 ponovitev v Lukovici	2
Silvestrov večer	31. 12. 1911 z gledališko predstavo (iz Moravč), 31. 12. 1913	2
Vinska trgatev	12. 10. 1913	1
Plesni venček	1. 2. 1914 običajni plesni venček	1

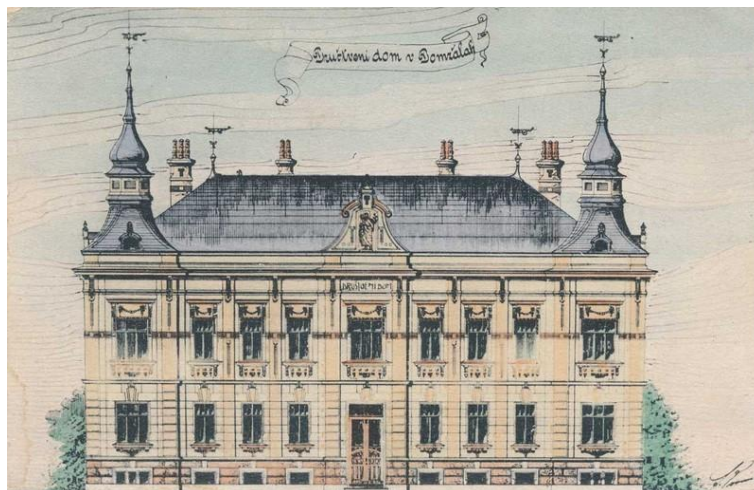
Sokolski dom

Osrednji dogodek domžalskih Sokolov v obravnavanem obdobju je bilo seveda slavnostno odprtje novozgrajenega Sokolskega doma v Domžalah. Leta 1908 je tesarski mojster Fran Ravnikar zanj izdelal načrt, istega leta so kupili tudi zemljišče in apno. Zanimivo je, da je Fran Ravnikar istem času gradil tudi Društveni dom v Domžalah. Obe zgradbi sta po izgradnji spadali med najlepše v tistem času, ne le v Domžalah, ampak daleč naokoli. Društveni dom v Domžalah, ki se je ohranil do danes, ko v njem domuje Kulturni dom Franca Bernika Domžale, je bil zgrajen in slavnostno odprt 28. avgusta 1910, Sokolski dom pa 8. avgusta 1911.

Slika 2: Načrt Sokolskega doma je leta 1908 izdelal Fran Ravnikar, takratni starosta domžalskih Sokolov. Sokolski dom je bil med drugo svetovno vojno požgan in podrt.¹⁵

¹⁵ Slika: Sokolski dom, načrt, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 5. 2. 2019.

Slika 3: Načrt Društvenega doma je prav tako izdelal Fran Ravnikar. Odprt je bil eno leto pred slavnostnim odprtjem Sokolskega doma. Ta zgradba stoji še danes.¹⁶

Načelnik je na občnem zboru marca 1912 poročal o osrednji slovesnosti preteklega leta takole: »Poudarjam le dejstvo, da je ogromna udeležba bratov Sokolov, ki so prihiteli povečati ta naš narodni praznik iz vseh slovenskih pokrajin, kakor tudi navzočnost drugih udeležencev iz vseh slojev, pokazala, kolika važnost se polaga na narodno ogrožene Domžale in kako velike simpatije uživa naše društvo pri narodno čutečih Slovencih. Odbor je v zvezi z veselničnim odsekom storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da se je slavnost izvršila čim imponantneje in opravičeno lahko trdim, da ostane te dan zapisan z zlatimi pismeni v povestnici našega društva.«

Slika 4: Sokolski dom je bil zgrajen že januarja 1911, ko so imeli v njem prvič društveni občni zbor.¹⁷

¹⁶ Slika: Miha Ulčar, Društveni dom v Domžalah, <http://domzalec.si/drustveni-dom-v-domzalah/>, 4. 2. 2019.

¹⁷ Sokolski dom, razglednica, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-doizivetja/sokolski-dom>, 5. 2. 2019.

Slika 5: Slavnostno odprtje Sokolskega doma z veselico so imeli 6. avgusta 1911.¹⁸

Leto kasneje so o vzdrževanju novega Sokolskega doma na občnem zboru sprejeli pravila, o čemer je tajnik poročal takole: »Po prizadevanju br. Slokarja so se sestavila **pravila bodočega Društva za vzdrževanje Sokolskega doma**, ki jih je cesarsko kraljevska (c. kr.) deželna vlada že potrdila in o katerih bode razgovor na današnjem občnem zboru.« Ker pa je bilo društvo zaradi gradnje Sokolskega doma zelo zadolženo, je člane pozival: »Velikim obveznostim, ki si jih je društvo naložilo z izgradnjo Sokolskega doma, bode mogoče zadostiti le na ta način, da se z iskreno ljubeznijo okrenemo društva, da vsak po svoji moči in ob vsaki priliki **zbiramo denarne prispevke** društvu v prid. Le na ta način prepričali se bomo o resničnosti pregovora: V slogi je moč. V to ime vam kličem krepak Na zdar!« Tak pozdrav je bil običajen sokolski pozdrav, npr. na koncu tajnikovega poročila leta 1911: »Poročilo se zaključuje z vzklikom: Živi, rasti in procvitaj Sokol v Domžalah! Na zdar!«

Predpustna veselica

Vsako leto so organizirali predpustno veselico. Do leta 1910 se je odvijala v gostilni brata Kuharja, po izgradnji doma pa v dvorani Sokolskega doma. Tajnik je o tem poročal takole: »Dne **11. februarja** t. l. (op. 1912) je bila društvena predpustna veselica, ki je izpadla povoljno vsaj v moralnem, četudi ne tako v gmotnem oziru, ker je bila slabše obiskana, kot ona prejšnjega leta.« Marca 1913: »Dne 5. januarja tega leta je bila društvena predpustna veselica, ki je tako v moralnem kot tudi gmotnem oziru prav dobro izpadla.« Veselico so organizirali tudi 6. avgusta 1911, ob slavnostnem odprtju Sokolskega doma.

Miklavževi večeri

Decembra 1911 in 1912 so organizirali tudi Miklavžev večer. Ob prvem Miklavževem večeru je tajnik zapisal takole: »Dne 8. decembra 1911 je priredilo društvo prvi Miklavžev večer, ki je uspel v splošno zadovoljnost. Obdarovanih je bilo pri tej priliki večje število šolskih otrok s toplo zimsko obutvijo, ki jo je nabavilo društvo deloma z radovoljnimi prispevki dobrotnikov, deloma pa na lastne stroške. Dovoljeno naj mi je na tem mestu zahvalno omeniti br. Bojana Drenika iz Ljubljane, ki se je brez ugovora odzval našemu vabilu ter prevzel glavno vlogo tega večera. Prepričan sem, da si je Sokol s to prireditvijo utrdil in pomnožil simpatije med domačim in vnanjim občinstvom.«

¹⁸ Sokolski dom, spreved, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 5. 2. 2019.

Silvestrov večer

Dvakrat so 31. decembra organizirali tudi Silvestrov večer. Tajnik je poročal: »Dne 31. decembra 1911 vršil se je Silvestrov večer ob obilni udeležbi. Poleg običajnih točk naj omenim prve gledališke predstave, ki so jo ta večer uprizorili vrli diletantje iz Moravč, za kar jim bodi najiskrenejša zahvala.«

Dramska skupina

Novembra 1912 so ustanovili svojo dramsko skupino, ki je že 1. decembra istega leta predstavila dve enodejanki. Tajnik je na občnem zboru marca 1913 o tem poročal takole: »Meseca **novembra** se je osnoval v našem društvu **začasni dramatični odsek**, ki je priredil dobro uspelo prvo predstavo dne **1. decembra**. Igrali sta se enodejanki *Nemški ne znajo* in *Eno uro doktor*, predstavo so isti igralci ponovili **15. decembra na Lukovici**.«

Vinska trgatev in plesni venček

12. decembra 1913 so v Sokolskem domu organizirali vinsko trgatev. Tajnik na žalost ne opisuje, kako je ta potekala. Omenja tudi, da so 1. februarja 1914 organizirali običajni plesni venček. Kakor vidimo, so se zelo različne družabne dejavnosti začele razvijati, a jih je prekinila prva svetovna vojna.

Telovadba

Več o telovadbi bomo izvedeli iz drugih poročil. Tajnik je marca 1912 omenil le naslednje: »Ker se je posrečilo pridobiti **v osebi br. Rabiča izbornega telovadca**, se opravičeno nadejamo, da se število izvršujočih članov v bližnji bodočnosti izdatno pomnoži.«

Dobri medsebojni odnosi:

Iz tajnikovega poročila marca 1912 ugotovimo tudi, da so skrbeli za dobre medsebojne odnose: »Delujemo za društvo z resničnim zanimanjem in pravo ljubeznijo, oklenimo se vsega, kar nas druži, opuščajmo vse, kar nas loči in imejmo vedno pred očmi, da je naš spas v čimvečjem napredovanju sokolske ideje. Podajmo si roke k složnemu delu in navdajala nas bo zavest, da »Sokol« na ta način izvršuje svojo vzvišeno nalogo in da je njegov »Dom« to, v kar je namenjen, zavetišče sokolske misli in hram, v katerem si njegovi člani krepijo telesne in duševne moči, da bodo vedno neustrašeno stalu na braniku za pravice naroda.«

Ženski telovadni odsek

Glede na razpravo po tajnikovem poročilu marca 1912 lahko sklepamo, da so bile v društvu tudi pobude za ustanovitev ženskega telovadnega odseka. V zapisniku občnega zbora za leto 1912 tako preberemo: »Br. Delta želi pojasniti, **kaj je z ženskim telovadnim odsekom**, ki se je imel svoječasno ustanoviti. Br. starosta pojasni, da se je odsek sicer snoval, da pa ni prišlo do njegove ustanovitve in ni isti faktično nikdar obstajal.«

Pogrebi

Ob smrti članov ali dobrotnikov društva so se v krajih udeležili pogrebom. V obravnavanem obdobju je omenjenih osem pogrebom:

- 1909; br. Antona Vehovca in v Ljubljani pogreb nedolžnih žrtev 20. 9. 1909,
- 1910: pogreb br. Jožef Flerin v Mengšu,
- 1911: pogreb dobrotnika Antona Juvana (Domžale) in Frana Cerarja (Blagovica), pogreb članov Alojzija Škofica in Josipa Kraljiča,
- 1912; umorjen br. Božidar Šibenik (Črnuče), ubit br. Pavel Grošelj (Krtina).

Nenavadno je, da sta se leta 1912 zgodila dva umora. Tajnik Tomo Petrovec je na občnem zboru marca 1913 npr. poročal takole: »Predno končam, naj še omenim žalostni dogodek, ki je zadel v tem letu naše društvo. Dne 4. oktobra došla je žalostna vest, da je bil društveni član **br. Pavel Grošelj** na potu iz Moravč domu na Krtino ubit. Dne 6. oktobra položili so ga na pokopališču njegove rojstne vasi k večnemu počitku. Društvo je položilo na njegovo krsto venec, 19 članov pa se je udeležilo pogreba. Z željo, da tako nesrečnega brata ohranite v blagem spominu, vas prosim, da se v **znak žalosti** dvignete s sedežev.«

Druge dejavnosti v društvu

- Na občnem zboru januarja 1910 je tajnik poročal o tem, da so naročili diplome, ki jih je izdalo bratsko društvo Sokol II iz Ljubljane. Diplome so podelili vsem ustanovnim in rednim članom.
- V poročilih tajniki omenjajo dobrotnike, ki so prispevali donacije za izgradnjo Sokolskega doma. Med dobrotniki je bila Narodna tiskarna, ki je leta 1909 in 1910 prispevala po 50 K. Mnogi so društvu podarili gradbeni material in les. Prošnjo za donacije slovenskih izseljencev v Ameriki so leta 1908 objavili tudi v ameriškem izseljenskem časopisu Glas naroda. Nabiralno polo za prostovoljne prispevke so poslali tudi v Ameriko. Njihov bivši društveni odbornik Fran Ferk je iz New Yorka poslal 70 K. Nekaj denarja so zapustili tudi umrli člani, npr. Anton Vehovec 50 K (1909) in Anton Juvan 20 K (april 1911). Na občnem zboru aprila 1911 je tajnik poročal, da je sedem društvenih dobrotnikov prispevalo skupaj 310 K. Vsem darovalcem gradbenega materiala in denarnih zneskov so se zahvalili v časopisu Slovenski narod.
- 8. 9. 1913 je bila v Sokolskem domu glavna skupščina C. M. D.¹⁹ v Domžalah, v najeti telovadni dvorani Sokolskega doma.

4.4 POROČILO NAČELNIKA

Telovadnica

Za prvo obdobje je bila za telovadbo najprimernejša **gostilna pri Kuharju**, saj je bila od vseh tedanjih domžalskih gostiln najbolj »narodna«. »Ob tej zamisli so se potem pogovorili še z Andrejem Slokarjem in ga vprašali za mnenje, nato pa za nasvet povprašali še lastnika gostilne – gostilničarja Kuharja. Oba sta rade volje pomagala. Ponudila sta manjši **prostor za kegljišče**, bil je poraščen s travo, kjer so mladeniči lahko takoj pričeli opravljati vaje. Najprej so se lotili prostih vaj, kasneje pa tudi **vaj na drogu**, ki je bil tedaj kar se da preprost; a bil je uporaben. /.../ Ko je bilo vreme lepo, je še šlo, telovadce pa je morila skrb, kako bo, ko se bo vreme poslabšalo. Tudi za to težavo so našli rešitev, saj sta jim **Slokar in Kuhar** spet priskočila na pomoč in jim dodelila dvakrat na teden posebno gostilniško sobo. To je bila torej prva telovadnica domžalskega Sokola. /.../ S prvo zbrano članarino so kupili – bradljo! **Že na ustanovnem zboru domžalskih sokolov se je vpisalo 150 članov, članarina pa je znašala 50 kron.** Pokazalo se je, da so domžalski sokoli lahko že kmalu naročili in potem tudi plačali prvo telovadno orodje – bradljo. Ko je prišla v Domžale, so jo postavili pred Kuharjevim kegljiščem, prvo stoji na njej pa je opravil Franjo Breceljnik. Potem so z vadbo pričeli resneje, in sicer po štiri ure na teden. Vrhunskih vaj glede na nizek strop v eni od gostilniških sob, ki je

¹⁹ Družba svetega Cirila in Metoda, tudi Ciril-Methodova, je bila kot zasebna narodnoobrambna in šolska nadstrankarska organizacija ustanovljena leta 1885 v Ljubljani; ustanovili so jo ob tisočletnici Metodove smrti. Podpirala naj bi večje upoštevanje slovenščine kot učnega jezika v javnih šolah na Slovenskem in se bojevala zoper delo raznarodovalnih, predvsem nemških in italijanskih šolskih društev. Vir: <http://zgodovina.si/druzba-svetega-cirila-in-metoda/>, 11. 2. 2019.

postala prva domžalska sokolska telovadnica, seveda ni bilo mogoče izvajati. Pa tudi: v Domžalah težkim telovadnim elementom nihče še ni bil kos. Videlo pa se je, da imajo mladi Domžalci veliko volje in veselja do vadbe in sokolstva.«²⁰

Slika 6: Sokolski dom v Domžalah je bil med najlepšimi stavbami daleč naokoli.²¹

Po izgradnji Sokolskega doma so telovadili v telovadnici novozgrajenega doma. Sprva je bila slabo opremljena, po letu 1912 pa je bilo v telovadnici poleg bradlje že dosti drugega orodja: viseč drog, krogi, konj, koza, s pripravo za odskok itd. Lahko bi jo izkoriščali več, zato so spodbujali člane, naj pridobivajo nove telovadce. Kako o tem poroča načelnik, beremo v zapisniku občnega zbora za leto 1911 in 1912.

»Potrebneга nadaljnjeга telovadnega orodja odbor še ni naročil, ker se za način sestava droga ni in ni mogel odločiti ter ima sedaj načrt telovadnice inženir Uhlirž v Ljubljani, da nam bo zmoгel svetovati eventualne izpremembe ali nov načrt. Na vsak način pa se bode moralo takoj naročiti orodje, katero ni v zvezi z drogom, krogi in visečim drogom, kakor konj, koza in priprava za skok.« (ROZ, 1911)

»Dasi se je preteklo leto število telovadcev znatno pomnožilo, je vendar za naše razmere še mnogo premajhno; ker je sedaj krasna telovadnica opremljena z naj potrebnejšim telovadnim orodjem, naj bo to telovadcem v spodbudo, da ne le sami pridno posečajo telovadne ure, ampak tudi z živahno agitacijo v krogu svojih prijateljev skrbe, da postanejo telovadne vrste čim mogočnejše.« (ROZ, 1912)

Število telovadcev

V prvih dveh zapisnikih občnega zbora podatkov o številu telovadcev ni. Podatke zasledimo šele po izgradnji telovadnice. O obisku telovadnice so vodili vaditeljski zapisnik. V letu izgradnje Sokolskega doma (1910–1911) je telovadilo 17 telovadcev, aprila 1911 pa je to število naraslo na 23. Po izgradnji telovadnice so telovadili tri do štirikrat na teden po uro in pol do dve uri. Čeprav je bila telovadnica vedno boljše opremljena s telovadnimi orodji, pa se število telovadcev ni povečalo. V letu 1913 je telovadbo obiskovalo 12 do 15 telovadcev.

²⁰ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

²¹ Sokolski dom v Domžalah je bil med najlepšimi stavbami daleč naokoli, dostopno na Sokolski dom, kavarna Turk, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018

Najpodrobnejše podatke o obisku telovadbe navaja načelnik na občnem zboru februarja 1914. Število telovadcev v letu 1913 po mesecih:

- april: 5–6 telovadcev
- maj: 7–8 telovadcev
- junij: 6–7 telovadcev
- julij: 7–8 telovadcev
- avgust: 7–8 telovadcev
- september: 7–8 telovadcev
- oktober: 6–7 telovadcev
- november: 4–5 telovadcev
- december do februar: se ni telovadilo zaradi velikih stroškov kurjave.

Skoraj podvojilo pa se je število ur telovadbe, od 120 ur leta 1910 (do aprila 1911) do 237 ur leta 1913 (do marca 1913).

Telovadba naraščaja

Zapisnik občnega zbora aprila 1911 navaja, da organizirajo tudi telovadbo fantov, starih 14 do 17 let. 1911: »Uredila se bode nadalje **telovadba naraščaja**, t. j. to je fantov od 14 do 17 let, ter prosim starše, kakor tudi razne mojstre, da dovolijo svojim sinovom oziroma vajencem, da se smejo te telovadbe v čim večjem številu udeleževati, kar jim bode gotovo v vsakem oziru le v korist.«

Vaditeljski zbor in vaditelji

»Ljubljanci so bili Domžalcem v veliko pomoč! Franjo Brecljnik je v spominih na začetke sokolstva v Domžalah kasneje ob 30-letnici v letu 1935 zapisal, da je od vsega začetka mlademu domžalskemu Sokolu najizdatneje pomagal **ljubljski Sokol**. »Omenjam tudi, da nas je ljubljanski Sokol najizdatneje podpiral in tudi večkrat zletel v Domžale, da podkrepi svojega malega bratca. Isto tako tudi **kamniški** brat. Posebno naj omenim požrtvovalnost in naklonjenost, ki so jo izkazali mlademu domžalskemu Sokolu bratje: **Drenik, Kostenapfl in Burgsthaler** in ga hodili vežbat, za kar jim bodi izrečena najprisrčnejša zahvala.« Na občnem zboru aprila 1911 poročali tudi naslednje: »Ustanovil se bode v kratkem času tudi vaditeljski zbor, da se zmorejo v njem izobraziti bodoči vaditelji, katerih vedno tako zelo primanjkuje. /.../ Vaditelja **br. Kostenapfel in Mikuž od Ljubljanskega sokola** sta prihajala tedensko poučevati telovadbo v Domžale, za kar jima naj bo izrečena najiskrenejša zahvala.«²²

Vse delo so vaditelji in tudi vsi drugi funkcionarji v sokolskem društvu opravljali ljubiteljsko in brez plačila. »Vsa mesta uprave Sokola so izvoljeni funkcionarji opravljali brez plačila, vsa dela so opravljali iz ljubezni do sokolske ideje, celo najvišji funkcionarji vrhovne uprave Slovenske sokolske zveze niso uživali nikakršnih nagrad ali stalnih plač. Vsak, ki je bil izvoljen, je menil, da gre za veliko **osebno priznanje** in za pohvalo njegovemu osebnemu prispevku. Sokoli so se še dolgo spominjali **strogih postopkov**, ki so morali biti opravljeni pred sprejetjem v članstvo in za nošenje sokolskega znaka. Tako ravnanje je potekalo kar dolgo, posebej v tistih okoljih, kjer so sprejemali v članstvo akademsko izobraženo mladino, ki se je svojega sokolskega poslanstva še posebej dobro zavedala.«²³

²² Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

²³ Prav tam.

Sokoli: Njihovo geslo je bilo: Ne koristi, ne slave!

Slika 7: Geslo Sokolov se je glasilo: *Ne koristi, ne slave!* (Matjaž Brojan, Janez Bizjak, Domžalska stoletna športna sled, Domžale, TVD Partizan, 2005, str. 11).

Nastop telovadcev ob odprtju Sokolskega doma

Posebej so se domžalski telovadci pripravljali na nastop ob odprtju Sokolskega doma, ki je bil 6. avgusta 1911. Ta dan je bil v Domžalah tudi sokolsko srečanje Ljubljanske sokolske župe, Sokolske župe Ljubljana I in Gorenjske sokolske župe. V zapisniku aprila 1911 preberemo: »Redna telovadba se je iz lahko umljivega vzroka zmogla pričeti šele sedaj, ko imamo novo telovadnico in je gotovo pričakovati, da se bodo bratje iste v najmnogobrojnejšem številu udeleževali; prosim vse brate za primerno agitacijo, da bo zmoglo društvo pri otvoritveni slavnosti dne 6. 8. t. l. nastopiti čim častneje. Ta dan se namreč slovesno otvori Sokolski dom; obenem se vrši takrat župni zlet Ljubljanske sokolske župe v Domžale. Soudeležbo so tudi obljubile župa Ljubljana I in Gorenjska župa, kakor tudi druga društva.«

Udeležba na srečanjih in nastopi telovadcev

Kakšna je bila udeležba članov domžalskega Sokola, koliko je bilo nastopajočih in koliko časa so srečanja trajala, izvemo iz načelnikovih poročil. Na teh izletih so pogosto sodelovali s kamniškimi sokolskimi društvom.

1908:

- peš izlet v Mengeš, nastopil en član društva pri telovadbi na orodju,
- peš izlet na Vrhpolje pri Kamniku, več naših članov udeležilo prostih vaj,
- 15. avgusta – 25-letnica prvega slov. pev. društva »Lira« v Kamniku

1909:

- peš izlet v Radomlje,
- sokolski zlet na Vrhniki,
- sokolski zlet na Viču,
- sokolski zlet v Radovljici,
- sokolski zlet v Šentvidu nad Ljubljano.

1910:

- sokolski zlet ob odprtju Sokolskega doma v Zagorju,
- sokolski zlet ob odprtju Sokolskega doma v Celju,

- zlet Ljubljanske sokolske župe: nastopilo več naših telovadcev pri prostih vajah.
- 1911:
- sokolski zlet ob razvitju sokolskega prapora v Škofji Loki
  - župno srečanje ob odprtju Sokolskega doma v Domžalah
- 1912:
- 14. aprila peš izlet v Krašnje
  - sokolski zlet ob razvitju prapora Sokola v Borovnici
  - konec junija in v začetku julija vsesokolski zlet v Pragi
  - 4. avgusta župni zlet Ljubljanske sokolske župe v Šiški, več članov v kroju
  - 15. avgusta sokolski zlet gorenjske sokolske župe na Bledu, 17 članov v kroju
- 1913:
- 8. junija peš izlet v Beričevo: 20 članov v kroju, 9 telovadcev je izvajalo proste vaje, odhod je bil ob 3. uri popoldne, povratek ob 8. uri zvečer (trajanje 5 ur).
  - 29. junija peš izlet v Stranje: 12 članov v kroju, pri prostih vajah je sodelovalo 5 telovadcev in 1 na orodju. Odhod ob pol eni uri popoldne, prihod nazaj ob tričetrt na 10 (trajanje malo več kot 9 ur).
  - 10. avgusta celodnevni sokolski zlet v Novem mestu; 12 članov v kroju, pri prostih vajah so sodelovali 3 telovadci. Odhod ob 6. uri zjutraj, povratek drugi dan ob 3. uri zjutraj (trajanje 21 ur).
  - 24. avgusta celodnevni župni zlet na Vrhniki: 10 članov v kroju; pri prostih vajah je nastopilo 5 telovadcev. Odhod ob 6. uri zjutraj, prihod nazaj ob 12. uri ponoči (trajanje 18 ur).
  - 8. septembra v Domžalah sprejem skupščinarjev C. M. D.: 18 članov,
  - 12. oktobra 50-letnica ljubljanskega Sokola: 18 članov v kroju. Odhod ob 10. uri dopoldne, povratek ob 4. uri popoldne (trajanje 6 ur).

4.5 POROČILO BLAGAJNIKA

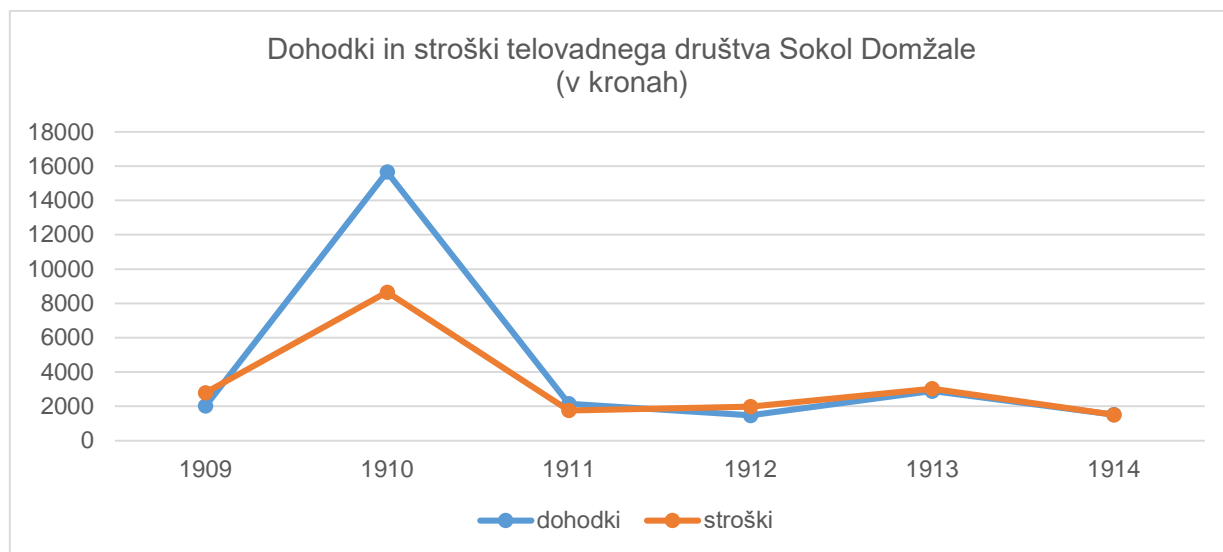
V blagajnikovih poročilih je bil vedno podatek o dohodkih in stroških društva. Te podatke prikazuje spodnja preglednica.

Poročilo blagajnika na občnih zborih

OZ	Dohodki	Stroški	Ostanek
1909	2.024,89 K	2.794,30 K	- 769,61 K
1910	15.660,74 K	8.657,64 K	7.003,10 K
1911	2.150 K	1.760 K	390 K
1912	1.473,50 K	1.988,05 K	- 514,55 K
1913	2.891,62 K	3.031,48 K	- 139,86 K
1914	1.519,42 K	1.508,56 K	10,86 K

Kakor vidimo, so imeli največje dohodke leta 1910 v času gradnje sokolskega doma. Dohodke je za društvo predstavljala članarina, prostovoljni prispevki raznih donatorjev in izkupički pri organiziranju raznih prireditev, predvsem predpustne veselice. Kljub temu so morali za izgradnjo Sokolskega doma najeti precej posojila, ki so ga morali kasneje odplačevati z obrestmi vred. Točnih podatkov o najemu kredita v zapisnikih občnih zborov v letih 1909 do 1914 ne zasledimo. Da je bila denarna stiska vseskozi velika, pa kažejo naslednji zapisi, npr. ROZ 1910: »Končno priporoča br. blagajnik redno vplačevanje članarine in pridno nabiranje prostovoljnih doneskov.« ROZ 1914: »Kakor je iz tega razvidno, je društvo v tem letu mnogo

premalo delovalo. Ako se v tem pogledu razmere korenito ne izpremene in se društvu ne zagotovi večja denarna sredstva, mu nikakor ne bo mogoče zmagovati obresti in amortizacije dolžnih vsot. Pregledovalca računov izjavita, da sta iste v redu našla, nakar se blagajnikovo poročilo odobri.«

Gradnja Sokolskega doma

Za gradnjo Sokolskega doma so že leta 1906 organizirali gradbeni odbor društva.

Slika 8: »Gradbeni odbor za gradnjo Sokolskega doma v Domžalah leta 1906: sedijo od leve proti desni: učitelj Tomo Petrovec, Franc Ravnikar, Anton Skok, Franc Kuhar; stojijo z leve proti desni: Franc Majzel, načelnik; Milan Jenčič, Ignac Javoršek, Josip Adamič in Andrej Slokar, prvi starosta društva.«²⁴

Člani tega odbora so »prevzeli veliko in težavno nalogo, saj so se zidave lotili, ne da bi za načrtovano gradnjo imeli denar. Ker je bilo tako, so morali vložiti ogromno truda predvsem na terenu, kjer so si posebej prizadevali za pridobitev denarja. Prav zbiranje sredstev je bila najtežja naloga vseh, ki so bili kakorkoli povezani z njo. Treba pa je povedati, da so se stvari kmalu zdele uresničljive, saj je zlasti z gradbenim materialom dobro kazalo; konkretni prispevki v letu, opeki, pesku, kamenju so kar živahno prihajali na gradbišče. Kamenje za gradnjo temeljev je denimo daroval »brat« Franc Flerin (posestnik in veletrgovec iz Domžal), opeko

²⁴ Matjaž Brojan, Janez Bizjak, Domžalska stoletna športna sled, 100 let Sokolskega društva in TVD Partizan v Domžalah, Domžale, TVD Partizan, 2005, str. 15.

zvečine »brat« Milan Jenčič, opekarnar iz Mengša. Les je darovala firma Goljevšček, pri kateri je kot delovodja na gradbišču posredoval eden najbolj zagretil graditeljev – prvi starosta društva Andrej Slokar.«²⁵

Na občnem zboru aprila 1911 so posebej prikazali stroške gradnje Sokolskega doma. V zvezi s tem so izrekli posebno **zahvalo Andreju Slokarju**: »K besedi se oglasi br. Tavčar, ki izvaja: »Kdor je čul poročilo o stavbi Sokolskega doma, se mora čuditi izredni požrtvovalnosti br. Slokarja.« Predlaga, naj mu občni zbor izreče zato svojo zahvalo. Predlog se z navdušenjem sprejme.« (ROZ 1911)

Na občnem zboru marca 1912 je blagajnik predlagal tudi naslednje: »Nato prečita bilanco in proračun za leto 1912 ter izraža željo odborovo, da bi se **menica**, v znesku ... (op.: prazen prostor, brez podatka) plačala že letos. Ker se k poročilu blagajnikovemu nihče ne oglasi, apelira br. starosta na navzoče, da se resno poprimejo skupnega dela ter se zahvali blagajniku za poročilo in trudaljubivo delovanje. Ker sta pregledovalca računov iste našla v popolnem redu, se dá blagajniku absolutorij,²⁶ poročilo pa vzame na znanje.«

Pregledovalca računov

Na občnih zborih so vsako leto izvolili tudi dva pregledovalca računov. Njuna naloga je bila, da sta pred občnim zborom pregledala **blagajniško knjigo** in na občnem zboru ob blagajnikovem poročilu poročala o točnosti oz. ustreznosti. Njuno delo je bilo vedno omenjeno tudi v zapisnikih, npr. »Ker sta pregledovalca računov iste našla v popolnem redu, se dá blagajniku absolutorij, poročilo pa vzame na znanje.« (ROZ 1912).

Proračun za prihodnje obdobje

Na občnih zborih so vedno sprejemali tudi proračun za prihodnje obdobje (od enega do drugega občnega zbora). Izjema je bil občni zbor aprila 1911, ko zapisnik navaja: »Br. Zorčič zahteva, naj se predloži proračun za leto 1911. Br. Slokar omenja, da je na prejšnjih občnih zborih sicer predlagal vsakoletni proračun, letos pa je to opustil, ker ga ni bilo mogoče sestaviti. Letos se namreč vrti **otvoritev Sokolskega doma, združeno z veliko društveno veselico**, ki je v prvi vrsti odvisna od lepega vremena. V ugodnem slučaju bo imelo društvo mnogo dohodkov, v nasprotnem pa velik deficit, torej niti približno ni mogoče določiti društvenih dohodkov in stroškov za leto 1911.«

4.6 VOLITVE NOVEGA ODBORA

V raziskovalni nalogi sva želela malo podrobneje spoznati najbolj aktivne člane domžalskega Sokola, ki so bili najbolj zaslužni, da je bilo sokolsko društvo ustanovljeno in da je do prve svetovne vojne izredno uspešno delovalo.

Prvi občni zbor so imeli 26. decembra 1905 ob 15. uri v Kuharjevi gostilni v Domžalah. O tem občnem zboru sva našla naslednji zapis: »Na prireditve so prispeli tudi gostje iz Ljubljane in Kamnika, tako da se je lahko točno začela. Udeležba je bila kar številčna, saj se je

²⁵ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

²⁶ Absolutorij, razrešitev dolžnosti in odgovornosti, razrešnica, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=absolutorij&hs=1, 5. 3. 2019.

udeležencev zbralo **za dve gostilniški sobi**. Že pred prireditvijo pa so imeli organizatorji kar nekaj težav s formalnostmi, to je z **vlogo kamniškemu okrajnemu glavarstvu**. Vlogo sta sestavila Rado Brecljnik in Ivan Kralj, podpisati pa bi jo morala dva ugledna domžalska posestnika. Pa ni bilo odziva, saj primernih uglednikov, ki bi vlogo podpisala, ni bilo mogoče najti ali pregovoriti. Vsakogar tudi ni bilo mogoče prositi zaradi njegove narodne mlačnosti ali pa zaradi prijateljevanja s tujci. Mnogo jih je bilo, ki sokolski misli niso bili naklonjeni in tudi ne predani slovenstvu. Vlogo sta podpisala sama, torej njena **sestavljavca: Brecljnik in Slokar**. Zborovanje se je na dan 26. decembra 1905 začelo z **uvodno besedo predsednika pripravljalnega odbora Andreja Slokarja**. Slokar je po opravljenih običajnih formalnostih že uvodoma z ognjevito besedo navduševal prisotne udeležence za sokolstvo. Vzneseno je pozdravil odposlanca Sokolske zveze, zastopnike kamniškega Sokola, pevsko društvo Lira ter poudarjal veselje ob številčni udeležbi. Ko so **prebrali pravila novega društva**, so začeli takoj vpisovati nove člane (**105** se jih je vpisalo že ob prvem trenutku), določili pa so tudi **odbor domžalskega Sokola**.²⁷

Prvi starosta: Andrej Slokar, domžalski trgovec z lesom

Podstarosta: Bedrich Polak, pivovarnar iz Mengša

Načelnik telovadcev: Rado Brecljnik, sin posestnika iz Domžal,

Odborniki:

- Kristijan Engelman, nadučitelj,
- Franc Kuhar, posestnik in gostilničar iz Domžal,
- Rado Jelenc, zasebni uradnik z Brda,
- Alojzij Škofic, posestnik in gostilničar iz Šentvida pri Lukovici,
- Josip Adamič, posestnik in vrvar iz Domžal in
- Ivan Kralj, pravnik iz Jarš.

Namestnika sta postala:

- Anton Zalokar, mizarski pomočnik iz Domžal ter
- France Rihtar, posestnik in mlinar iz Štude.

Pregledovalci računov:

- Franc Flerin, posestnik in veletrgovec iz Domžal,
- France Ravnikar, posestnik in tesarski mojster iz Domžal ter
- Ivan Kecelj, medicinec iz Trzina.

Iz zapisnikov občnih zborov sva ugotovila, da so bili izvoljeni naslednji člani Sokola.

Preglednica: Izvoljeni člani na najpomembnejše društvene funkcije domžalskega Sokola

ROZ	<i>Starosta – S., podstarosta – P.</i>	<i>Načelnik</i>	<i>Tajnik</i>	<i>Blagajnik</i>
1909	Fran Ravnikar – S., Andrej Slokar – P.	Fran Majzel	Tomo Petrovec	Fran Kuhar
1910	Fran Ravnikar – S., Anton Skok – P.	Fran Majzel	Tomo Petrovec	Fran Kuhar
1911	Franc Kuhar – S., Anton Skok – P.	Fran Majzel	Tomo Petrovec	odsoten, namestnik Andrej Slokar*

²⁷ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

1911 IOZ	Fran Ravnikar – S.	br. Kostnapfel (lj. Sokol), Peter Košir (podnačelnik)	Tomo Petrovec	ni podatka
1912	Fran Ravnikar – S., Anton Skok – S., Andrej Slokar – P.	ni podatka	G. Šetina**, Karol Detela***, Tomo Petrovec	Karol Detela**, Andrej Slokar
1913	Andrej Slokar – S., Tomo Petrovec – P.	ni podatka	Rado Hočevar	Fran Kuhar
1914	Andrej Slokar – S., Tomo Petrovec – P.	br. Gašperin	Tomo Petrovec, začasno	ni podatka

*1 Do 12. 3. 1912. Blagajnika razrešijo, kljub temu, da je račune pregledal samo eden pregledovalec. ** Blagajnik do 25. 5. 1912. ***Zaradi službe je kmalu odšel iz Domžal.

Preglednica: Odborniki in njihovi namestniki v telovadnem društvu Sokol Domžale

<i>OZ</i>	<i>Odborniki</i>	<i>Namestniki</i>
1909	Josip Adamič, Fran Cerar, Milan Jenčič, Fran Ferk	Fran Brecljnik in Josip Jezernik
1910	Josip Adamič, Ignacij Javoršek, Milan Jenčič, Franc Kuhar, Tomo Petrovec, Andrej Slokar	Ivan Kircher in Peter Košir
1911	Josip Adamič, Ignacij Javoršek, Milan Jenčič, Ivan Kircher, Peter Košir, Tomo Petrovec	ni podatka
1911	Fran Kuhar, Andrej Slokar (nadomestne volitve)	Josip Adamič in Janko Bogataj
1912	Anton Skok, Vinko Rabič, Milan Jenčič, Egidij Šetina, Peter Sušnik, Andrej Slokar, Tomo Petrovec, Karol Detela	Franc Januš in Franc Kuhar
1913	Josip Adamič, Jože Gašperin, Rado Hočevar, Milan Jenčič, Kuhar, Petrovec, Sušnik, Šetina	Fran Brecljnik in Vidmar
1914	Alojzij Cerar, Josip Adamič, Rado Hočevar, Ignacij Javošek, Milan Jenčič, Franc Kuhar	ni podatka

Preglednica: Zastopniki in njihovi namestniki v sokolskih organizacijah ter pregledovalci računov

ROZ	Zastopniki v sokolskih organizacijah	Pregledovalci računov
1909	Delegati za Slov. sok. zvezo so Milan Jenčič, Fran Majzel in Andrej Slokar. Zastopnik društva v Zveznem. odboru je Fran Majzel, namestnik pa Milan Jenčič.	Janko Vilar in Rado Jelenc
1910	Delegati za občni zbor Slov. sok. zveze so Josip Adamič, Milan Jenčič, Fran Majzel in Andrej Slokar. Zastopnik društva v odboru Ljublj. sokol. župe je Fran Majzel, njegov namestnik pa Milan Jenčič.	Janko Vilar in Joško Zarnik
1911	Delegata na župnem občnem zboru sta Milan Jenčič in Andrej Slokar, zastopnik v Slov. sokolski zvezi je Fran Majzel.	Tomo Tavčar in Fran Gostiča
1911 IOZ	Podnačelnik Peter Košir zastopa društvo v odboru Slovenske sokolske zveze.	Josip Adamič in Tomo Tavčar

1912	Delegata na župnem občnem zboru sta Andrej Slokar in Vinko Rabič, zastopnik v Slov. sokolski zvezi je Andrej Slokar, namestnik pa Milan Jenčič.	Josip Adamič in Tomo Tavčar
1913	Delegata za Ljublj. sokol. Župo sta Jože Gašperin in Andrej Slokar. Zastopnik v Slov. sokolski zvezi je Milan Jenčič in Andrej Slokar.	Rado Jelenc in Tomo Tavčar
1914	Zastopnik društva v Ljubljanski sokolski župi je starosta Andrej Slokar, njegov namestnik pa Milan Jenčič.	Tomo Tavčar in Rado Jelenc

Demokratičnost volitev na društvene funkcije

V zapisnikih občnih zborov sta omenjena dva načina volitev kandidatov na društvene funkcije, in sicer z vzklikom in z listki. Izvolitev je bila za vsakega člana določena čast in znak zaupanja, zato so se za izvolitev zahvalili. Do občnega zbora marca 1913 je bil za starosto vedno izvoljen Fran Ravnikar, ki je imel ogromne zasluge za izgradnjo Sokolskega doma in je zato od vseh užival posebno spoštovanje. Starosto so vedno, razen na občnem zboru aprila 1911, izvolili z vzklikom, ostale člane pa so na občnih zborih aprila 1911 in marca 1912 izvolili z listki. V tem primeru so določili dva skrutinatorja²⁸, ki sta preštela glasove in sporočila rezultate volitev. Meniva, da je bila bolj demokratična volitev z listki, saj v tem primeru pri odločanju niso vplivali drug na drugega.

»**Z vzklikom** se volijo br. **starosta Frane Ravnikar**, podstarosta br. Anton Skok in načelnik br. Fran Majzel. /.../ Izvoljeni izjavijo, da **sprejmejo častna mesta**.« (ROZ, 1910) »Volitev se vrši **po listkih**. Skrutinatorja (preštejeta glasove) sta brata Engelman in Kralj.« (ROZ, 1911) »Isto tako se izredni občni zbor soglasno izreče za to, da se volitev vrši **z vzklikom**.« (IOZ, 1911) »Br. starosta predlaga naj se voli **po listkih, ne z vzklikom**. – Sprejeto. Br. Slokar je mnenja, da naj se **po listkih vsi drugi društveni funkcionarji**, br. starosta pa z vzklikom. Z ozirom na velike zasluge, ki si jih je stekel za društvo, naj se za starosto voli zopet br. Fr. Ravnikar. Zborovalci z odobravanjem sprejmejo ta nasvet in se voli br. Ravnikar soglasno za starosto. Imenovani izjavi, da sprejme izvolitev, se zahvali za izkazano mu zaupanje in naklonjenost in prosi vse društvenike za pomoč pri skupnem delu. Izraža tudi željo, da naj se bodoče ne razpravljajo Sokolove zadeve po gostilniških lokalih, kakor se je to žal zadnje čase večkrat zgodilo. Opusti naj se vsaka osebna polemika po javnih prostorih, ker to društvu lahko občutno škoduje na ugledu.« (ROZ, 1912)

»Soglasno se torej izvoli **z vzklikom** starosto br. Slokarja, ko jo izvolitev on sprejme ter zasede takoj stolec staroste, zahvaljujoč se odstopivšemu br. Ravnikarju za tolikoletno marljivo delovanje in se mu priporoča na nadaljnje podpiranje, seveda v denarju! /.../ Nato nasvetuje starosta br. Slokar, da bi se volil **sledeči odbor z vzklikom** in sicer: ...«

ROZ 1914: »Nadalje vpraša br. starosta, naj se li vrši volitev odbora po listkih ali z vzklikom. Občni zbor sklene z veliko večino, da naj se voli **z vzklikom**«. (ROZ, 1913)

Starosta Fran Ravnikar

Na izrednem občnem zboru julija 1911 je zapisnikar zapisal: »Br. Slokar predlaga za starosto br. Ravnikarja, ki si je ves čas, odkar se je stavil **Sokolski dom**, pridobil nevenljivih zaslug za društvo. Predlog se soglasno z odobravanjem sprejme. Br. Ravnikar se zahvali za izkazano mu zaupanje, a izjavi, da volitve ne more sprejeti, ker je preobložen z zasebnimi posli, ki mu ne

²⁸ Skrutinator, kdor opravi skrutinij, štetje glasov in ugotavljanje izida glasovanja, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=skrutinij&hs=1, 5. 3. 2019.

dopuščajo, da bi mogel svoje moči v zadostni meri posvetiti društvu. Br. tajnik pripomni, da je soglasna izvolitev najlepši dokaz neomejenega zaupanja, katero goje člani do br. staroste in izreka nado, da bo ta z ozirom na to volitev sprejel.«

Na občnem zboru marca 1913: »Starosta br. Ravnikar predlaga novega odbora ter se z ozirom na to, ker se **za stalno preseli v Ljubljano**, nadaljnji izvolitvi staroste odpove s pripombo, da bo ostal še vedno marljiv ter naklonjen Sokolu v Domžalah za probujo in napredek.«

Slika 9: Fran Ravnikar 13. junija 1913, izsek iz skupinske fotografije ob zlati poroki Jančigajevih (arhiv Matjaža Brojana).

Slika 10: Tomo Petrovec v mladih letih (slika iz arhiva Cirila Petrovca, leta 1948 jo je podaril Slovenskemu šolskemu muzeju).

»Žal je že v prvem obdobju delovanja društvo ostalo brez načelnika br. **Franja Breceljnika**, ko je vadbo prevzel **Bojan Drenik**, vaditelj iz ljubljanskega Sokola. Breceljnika so delo, posel in služba pognali v svet, zato ga je na domžalskem načelstvu zamenjal **Franc Majzel**. Franc Majzel je bil zelo vztrajen in požrtvovalen sokolski delavec, saj je s svojo pridnostjo hitro postal najbolj dejaven član domžalskega Sokola. Kot je mogoče prebrati v skrbno zapisanih virih o sodelovanju v prvem obdobju, je bil Franc Majzel izredno sposoben človek, ki se je odlikoval v organizaciji, vodenju dela, vodenju tajništva, skrbnem gospodarjenju, uresničevanju zastavljenih ciljev in vsem drugem, česar se je lotil v začetnem obdobju domžalskega Sokola. Česarkoli se je br. Majzel (tako so se sokoli med sabo naslavljali) lotil, vse se je uresničilo, saj je bil v vsem v svojem delu tudi nenavadno vztrajen. V nobenem primeru ni odstopal od svojih načrtov. Glavno organizacijsko vlogo je Franc Majzel opravil tudi pri pripravi in izvedbe prvega večjega telovadnega nastopa Slovenske sokolske zveze, ki je bil organiziran 15. avgusta 1907 na sejmišču v zgornjih Domžalah.«²⁹

V gradbenem odboru se omenja tudi **Tomo Petrovec**, ki je v obravnavanem obdobju pisal zelo lepo čitljive zapisnike. O njegovem življenju sta leta 2017 naša učenca Mark Poljanšek in Domen Narandža izdelala raziskovalno nalogo, iz katere povzemava naslednje podatke: »Tomo Petrovec se je rodil 19. decembra 1859 v Srednji vasi pri Polhovem Gradcu. /.../ Novembra 1883 se je poročil z Marijo Kolenc iz Čemšenika, s katero je imel štiri otroke. Na porodu četrtega otroka februarja 1888 mu je žena umrla. Več let je bil sodelavec časopisa Učiteljski tovariš, v katerem je poleg novic objavljaj tudi strokovne članke. /.../ Leta 1892 je postal zastopnik učiteljstva v kamniškem okrajnem šolskem svetu. To funkcijo je opravljal do leta 1900, ko je odšel za nadučitelja v Polhov Gradec, v šolski okraj Ljubljana okolica. **Konec avgusta 1906 je prišel za nadučitelja v Jarše**, v novo dvorazredno šolo. Oktobra 1907 je bila na Petrovčevo pobudo z odlokom deželne vlade obnovljena Ciril-Methodova družba na Brdu pri Lukovici. V naslednjih letih je sodeloval pri ustanovitvi podružnic Ciril-Methodove družbe v Motniku, Špitaliču, na Trojanah in v Mengšu. Maja 1912 je bil izvoljen v odbor kamniškega učiteljskega društva, od leta 1913 pa do upokojitve je bil predsednik društva. Istega leta je ponovno postal zastopnik učiteljstva v kamniškem okrajnem šolskem svetu. Leta 1916 se je poročil z Marijo Burkeljca iz Trnjave pri Krašnji, s katero je imel še pet otrok, eden

²⁹ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

od dvojčkov je kmalu umrl. Ves čas, kar je živel v Jaršah, je bil aktiven član domžalskega sokolskega društva. Že leta 1906 je bil izvoljen v gradbeni odbor za gradnjo Sokolskega doma, bil je tajnik in zapisnikar, od leta 1914 do leta 1923 je bil vsako leto izvoljen za podstarosto društva, leta 1923 pa za starosto, kar je bila največja čast.«³⁰

Tajnik je na izrednem občnem zboru julija 1911 poročal: »V zadnji izredni seji dne 6. julija t. l. **odpovedala sta se nam br. starosta in br. blagajnik**. Prvi je utemeljeval svojo odpoved s tem, da mu vsled rahlega zdravja ni mogoče nadalje zavzemati mesta, drugi pa je poudarjal, da je s kupčijskimi posli preobložen in mu tudi skrb za njegovo obrt ne dopušča, da bi mogel oskrbovati svoj odgovorni posel. Ker je odbor spoznal opravičenost teh razlogov, je vzel obojno odpoved na znanje. Ker je nadalje **br. načelnik zapustil svojo dosedanjo službo in se vsled tega preselil v Linc**, je postal odbor nepoln in je sklenil predlagati današnjemu izrednemu občnemu zboru, naj ta voli celokupen nov odbor.« (IOZ, 1911) Ugotavljava, da je mesto staroste odpovedal Franc Kuhar, gostilničar, ki je v prvih letih Sokolom odstopil tudi sobo za telovadbo in pri katerem so se do izgradnje Sokolskega doma vršile tudi veselice. Kdo je bil tedaj blagajnik, iz zapisnikov ni povsem jasno. Načelnik Fran Majzel pa se je preselil v Linz in zato ni mogel več opraviti funkcijo načelnika. Očitno pa je, da so bile te tri odpovedi društvenih funkcij razlog za izredni občni zbor.

Tajnik br. Tomo Petrovec je na občnem zboru marca 1912 poročal: »V svoji seji dne 11. marca 1912 se je konstituiral društveni odbor s tem, da je izvolil za podstarosto **br. Slokarja**, starosta **br. Antona Skoka**, za tajnika **br. G. Šetino** in za blagajnika **br. K. Detelo**. Tako sestavljeni je ostal odbor do 25. maja, ko je tajnik br. Šetina izjavil, da ne more svojega posla nadalje opravljati. Kot vzrok je navedel preobloženje s službenimi posli, predvsem pa, ker je preoddaljen od sedeža društva in bivališča staroste. Odbor je vzel njegov odstop na znanje in je izvolil **br. Detelo**, blagajniške posle pa je prevzel **br. Slokar**. Ker pa je br. Detela kmalu spremenil svojo službo in trajno odšel iz Domžal, prevzel je posle začasnega tajnika današnji poročevalec, ki je obljubil to mesto oskrbovati do prihodnjega občnega zbora.« (ROZ, 1912)

4.7 TOČKA RAZNO - SLUČAJNOSTI

Preglednica: Tematike, ki so jo obravnavali pod točko razno

OZ	Sokolski dom	Drugo
1909	Br. starosta predloži načrte Sokolskega doma, sedem članov razpravlja o tem, kako bi prišli do denarja za gradnjo doma.	-
1910	Br. Jenčiča zanima, kdo bo določil datum otvoritve Sokolskega doma. O tem bodo govorili na prihodnjem občnem zboru. Telovadnica naj bi bila gotova maja 1910.	Predlog, da bi se društvo imenovalo Sokol v Domžalah in okolici, a ni sprejeto. Za podporo zaprosijo tudi Občino Domžale, čeprav je verjetno ne bodo dobili. V Domžalah so ustanovili konkurenčno društvo Orel, z nasprotnimi načeli
1911/1	Za organiziranje slovesnosti ob odprtju Sokolskega doma se ustanovi veselični odsek, za predsednika se izvoli br. Zorčiča, ta pa sam najde še ostale člane odseka.	Sprejet je predlog za ustanovitev ženskega telovadnega odseka. Redno pobiranje članarine, dogovoriti se s Prosveto za skupno knjižnico oz. če se ne strinja, se ustanovi lastna knjižnica.

³⁰ Mark Poljanšek, Domen Narandža: Tomo Petrovec (1859–1933): prvi jarški nadučitelj, raziskovalna naloga, Osnovna šola Rodica, Domžale, 2017.

	Predlog, da se ustanovi jahalni odsek, da bo nastopil na odprtju Sokolskega doma.	
1911/2	Br. Zorčič poda podrobnosti o veselici, ki bo ob odprtju Sokolskega doma 6. avgusta. Sklical bo sestanek. Predlaga, da o okrasitvi odloča le odbor in ne kakšna privatna oseba.	Br. Slokar želi, da br. Brecljnik neha veseljačiti na javnih mestih. Br. Zorčič zavrača očitke, da kot načelnik bodočega ženskega odseka dela nekorektno.
1912	Pojasnilo o razlogih za oddajo travnika v najem lesnemu trgovcu Hiengu. Glavni razlog je, da je finančne narave - Hieng plačal najemnino za pet let naprej.	Izrečena zahvala Ljubljanskemu Sokolu za pomoč, pisna zahvala vaditelju br. Dreniku, nadomestil ga bo br. Kostnapfel.
1913	Brezplačna oddaja prostorov tamburaškemu društvu Zvonček za učenje. O rednejšem pobiranju članarine in prostovoljnih prispevkov. Predlog, da se da pobiralcu prostovoljnih prispevkov in oskrbovalcu zastoj v najem stanovanje v Sokolskem domu.	Odločitev o ustanovitvi dramatičnega odseka se prepustijo odboru.
1914	-	-

O gradnji Sokolskega doma

»Br. starosta predloži načrte Sokolskega doma, sedem članov razpravlja o tem, kako bi prišli do denarja za gradnjo doma.« (ROZ, 1910)

O pravilih društva

Prva društvena pravila so sprejeli na prvem občnem zboru decembra 1905. Tudi kasneje so se pogosto pogovarjali o društvenih pravilih. Na občnem zboru januarja 1910 so sprejeli pravila nove Ljubljanske sokolske župe. Spremembe društvenih pravil so sprejeli tudi na izrednem občnem zboru julija 1911 in na rednem občnem zboru marca 1913.

»Br. starosta predlaga sprejetje **pravil nove Ljubljanske sokolske župe**, br. Januš predlaga spremenitev imena društva.« (ROZ, 1910)

»Predlagam, da naj se do izrednega občnega zbora izdelajo izpremenjena **društvena pravila**. Odbor naj se o tem posvetuje in naj predloži izrednemu občnemu zboru konkretne predloge. – Soglasno sprejeto.« (ROZ, 1911)

»Pri odstavku III. člen 7 omeni br. Zorčič, naj ima blagajnik društvene člane vedno v evidenci. Celokupni odbor naj na svoji seji odloči, se li ima pobirati članarina mesečno, četrtletno ali celoletno. Br. Slokar pripombi, da je pobiranje članarine zaradi razsežnosti območja povezano z največjimi težkočami. Apelira na posamezne člane, da naj se zavedajo svoje dolžnosti in **vplačujejo članarino brez posebnega opomina**, obenem pa naj bodre tudi vsak v svojem krogu one, ki zaostajajo za vplačevanjem. Društvena pravila se nato z nekaterimi stilističnimi spremembami soglasno sprejmejo.« (IOZ, 1911)

»Br. Slokar predlaga glede konzorcija ter premeno pravil, nato **prečita pravila** in da na glasovanje, ako je občni zbor za ali proti. – Soglasno sprejeto!« (ROZ, 1913)

Ustanovitev konkurenčnega društva Orel

Politično obarvanost telovadnega društva Sokol Domžale opazimo večkrat. Na občnem zboru januarja 1910 pa je Andrej Slokar poročal o ustanovitvi katoliškega telovadnega društva Orel.

»Br. Slokar izvaja: V Domžalah se je ustanovilo **konkurenčno društvo Orel**; načela obeh društev so si tako nasprotna, da je nemogoče biti obenem Sokol in Orel ali obratno. Glejmo pogumno v bodočnost, ostanimo čisti značaji, vsak pa naj vstopi v ono društvo, kamor ga vleče srce.« (ROZ, 1910)

Veselični odsek

Za organiziranje raznih dogodkov so na rednem občnem zboru aprila 1911 ustanovili veselični odsek in določili njihovega vodja. Prvi vodja veseličnega odseka je bil br. Zorčič. »Za organiziranje slovesnosti ob odprtju Sokolskega doma se **ustanovi veselični odsek**, za predsednika se izvoli br. Zorčiča, ta pa sam najde še ostale člane odseka. Br. Strempfel: Do otvoritve Sokolskega doma naj se sestavi **jahalni odsek**, da bo društvo nastopilo v vsakem oziru sijajno. Sklene se zadevo prepustiti veseličnemu odseku in društvenemu odboru.« (ROZ 1911)

»Br. Köchler vpraša, če je res, da ima **Josip Kuralt** pismeno pogodbo z društvom za **prodajo sodavice ob priliki društvenih vesellic**. Neverjetno se mu zdi, da bi se bil odbor tozadevno pismeno vezal, osobito, ker je br. Köchler, ki tudi izdeluje sodavico, društveni član in marljiv nabiralec prispevkov za Sokolski dom, Kuralt pa niti društveni član ni. Br. Slokar pojasni, da se odbor v tej zadevi ni pismeno vezal, kar br. Köchler vzame na znanje.« (ROZ, 1911)

»Kot **predsednik veseličnega odseka** poda br. Zorčič podrobnosti za veselico dne 6. avgusta. Člane veseličnega odseka bode pisno obvestil o sestanku in želi polnoštevilne udeležbe. Br. Zorčič stavi slednjič konkretni predlog: v zadevi **okrasitve Sokolskega doma** naj ima odločevati edinole odbor, nikdar pa ne kaka privatna oseba. Predlog se soglasno sprejme.« (IOZ, 1911)

Ustanovitev ženskega odseka

Na rednem občnem zboru aprila 1911 so prvič razpravljali o ustanovitvi ženskega telovadnega odseka. »Br. Zorčič: Ker se je v zadnjem času začelo za Sokola zanimati tudi naše **ženstvo**, predlagam, naj se **ustanovi ženski telovadni odsek**. Izvoli naj se predsednico tega odseka, ki bo prevzela agitacijo. – Sprejeto.« (ROZ, 1911)

»Kot **načelnika snujočega se ženskega telovadnega odseka** napadalo se me je od raznih strani, da postopam nekorektno. To očitiranje moram odločno zavračati, posebno, ker je prihajalo celo od oseb, ki niso bile niti v odboru. Prosim, da se ta moja opravičila vzame na znanje in moram ravno ob tej priliki priporočati v društvu slogo. Skupno delo naj spasi naše društvo, priskrbimo članom ne le telesno, ampak tudi duševno izobrazbo, kar pa nam bo mogoče doseči le s složnim skupnim delom. Opravičila br. Zorčiča se vzame na znanje.« (IOZ, 1911)

Demokratično odločanje

Kako je potekalo demokratično odločanje v društvu, nam kaže več zapisov. Za večjo enakost članov društva so na občnem zboru aprila 1911 sklenili tudi, da se člani med seboj tikajo. 1911: »Br. Zorčič izvaja: Ker je Sokol **demokratično društvo**, ne neobhodno potrebno, da se **tičejo** vsi bratje, ker je to tudi vidni znak pravega bratstva. Odbor naj strogo pazi na to, da se to tudi v resnici izvršuje.« (ROZ, 1911)

Pridobivanje novih telovadcev in vrsta starejših bratov

Pogosto so govorili o agitaciji oz. pridobivanju novih članov Sokola. Na občnem zboru aprila 1911 so razmišljali tudi o ustanovitvi vrste starejših telovadcev: »Vsak član naj se po svojih

močeh trudi, da se število telovadcev pomnoži, v ta namen priporočam vsakomur **živahno agitacijo** med znanci. Ustanovi naj se **vrsta starejših bratov**; agitirajo naj med seboj, da se jih zbere čim največ. Br. načelnik naj poskrbi, da se bodo vršili peš izleti, ki naj ponese zanimanje za Sokola v bližnjo in daljno okolico, posebno med kmetsko ljudstvo.« (ROZ, 1911)

Oddajanje stanovanja v Sokolskem domu

V Sokolskem domu je bilo tudi stanovanje, ki so ga dajali v najem. Prvi najemnik tega stanovanja je bil projektant in graditelj doma, br. Fran Ravnikar. »Br. Zorčič vpraša, komu in pod kakimi pogoji se bode oddalo **stanovanje v Sokolskem domu**, koliko prostorov se bode oddalo, koliko pa jih društvo prihrani zase. Br. Slokar pojasni, da se je stanovanju oddalo **br. Ravnikarju**. Stanovanje sestoji iz dveh sob, kuhinje, ene kleti in pralne kuhinje. Stanarine bo plačeval **300 K** in se obenem zavezuje, da bode, ko se izseli, pustil stanovanje v takem stanju, v kakršnem ga bode prevzel. Ostale prostore pridruži društvo zase.« (ROZ, 1911)

Oddajanje prostorov Sokolskega doma v najem

Večkrat zasledimo tudi, da so dajali v najem tudi druge društvene prostore v Sokolskem domu. »Br. Zorčič vpraša nadalje, če se bodo društveni prostori prepustili tudi **Prosveti za knjižnico** in **C. M. podružnici za seje**. Br. starosta: Prostori bodo na razpolago omenjenima društvoma, razen ob Sokolskih veselicah, ko se bodo morali izprazniti. /.../ Br. Zorčič predlaga, naj se ena **društvena soba priredi za garderobo telovadcem**. Sprejeto.« (ROZ, 1911)

Redno pobiranje članarine in prostovoljnih prispevkov

Zaradi velike zadolženosti so stalno poudarjali, kako pomembno je pobiranje članarine in prostovoljnih prispevkov. Za samostojne prispevke so imeli posebne nabiralnike na nekaterih mestih (npr. v gostilnah), člani pa so jih zbirali z razprodajo društvenih blokov. Navajava nekaj zapisov o tem.

1911: »Br. Slokar priporoča **redno pobiranje članarine**; vsak član naj ob vsaki priliki pobira **prostovoljne doneske**, ker odbor ne zmore vsega dela sam.« (ROZ, 1911)

»Br. Detela spodbuja navzoče k pridnemu **nabiranjju denarnih prispevkov**, v prvi vrsti z **razprodajo društvenih blokov**.« (ROZ, 1912)

»Br. Jenčič predlaga, da se na **pušice** »takozvane nabiralnike« premalo pazi, dalje da se premalo razpečavajo **bloki** in slednjič, da se **članarina** ne pobira točno, da bi občni zbor kaj potrebnega o tem ukrenil, kar bi bilo gotovo zelo važnega pomena za društvo. Kajti nabralo bi se gotovo več denarja, kot se ga sicer, blagajnik bi gotovo lažje opravljal svoje delo, kakor se vse pelje v lepem redu. Sprejeto.« (ROZ, 1913)

»Br. Šetina predlaga, da naj bi se dotičnemu, ki **bi oskrboval nabiralnike** in iste vsaj **četrtno pobiral proti blokom**, to je proti obojestranskemu potrdilu zaradi kontrole, dalo **brezplačno stanovanje v Sokolskem domu**, navodila bi seveda prejemal od odbora. Sprejeto! V to se določi br. Kosirnik, kateri ima pobirati tudi članarino. Bloki naj se dajo vsem članom v razpečavanje.« (ROZ, 1913)

Medsebojni odnosi v društvu

»Ker se ne stavi nikakega predloga več, zaključí starosta br. Slokar občni zbor z izrečenim poudarkom, da naj ne odnehamo in ne obupamo. Biti moramo **vztrajni in delovni** in to ne le

samo odborniki, temveč vsi drugi člani, ter da gledamo na to, da bo udeležba na prihodnjem občnem zboru večja, kot je danes. Kajti **v slogi je moč** in le v slogi marljivega dela vztrajnosti je zmaga, da pa to tem sigurneje dosežemo, kličem vam, bratje Sokoli, **le na delo vsi do zadnjega** in upam, da se nam posreči, da ne bo blagajnik z žalostnim obrazom naznanjal primanjkljaj. Na zdar!³¹ V Domžalah, 16. sušca 1913, Šetraj« (ROZ, 1913)

Društveni kroj

Pred odprtjem Sokolskega doma so članom posebej priporočili, da bi si nabavili društveno uniformo oz. kroj. »Br. Majzel priporoča, da si kar največ bratov omisli **društveni kroj**, da bo moglo ob otvoritvi Sokolskega doma nastopiti čim največ članov v kroju.« (ROZ, 1911)

Knjižnica

V Sokolskem domu so imeli v dogovoru s prosvetnim društvom tudi knjižnico.

»Odbor naj stopi v dogovor s **Prosveto zastran skupne knjižnice**. Ako bi pogajanja ne imela uspeha, naj misli društvo na ustanovitev lastne knjižnice. – Sprejeto.« (ROZ, 1911)

Sodna zadeva br. Briceljnika

Nad vaditeljem br. Briceljnikom so na občnem zboru aprila 1911 izrekli naslednjo pripombo: »Končno izreče br. Slokar željo, da naj bi **br. Breceljnik opustil vsako zabavljanje** na javnih prostorih, ker njegova zadeva še ni sodnijsko rešena in nikakor ni umestno, da se s tem bavijo osebe, ki so pri celi zadevi najmanj interesirane.« Zaradi javnega opravljanja in žaljenja so imeli večkrat težave. Na občnem zboru marca 1912 so zapisali: »Pripomni pa, da je končno pri takih prilikah dolžan vsak navzoči član zavzeti se za Sokola oziroma za napadenega brata, ker to zahteva njegova sokolska čast.« (ROZ, 1911)

Vaditelji telovadcev

Domžalske telovadce je najprej treniral br. Bojan Drenik, ki ga je leta 1912 zamenjal br. Kostnapfel. Oba sta prihajala v Domžale iz ljubljanskega Sokola.

»Br. Petrovec omenja, da naše društvo dolguje **hvaležnost Ljubljanskemu Sokolu**, ki nam je kazal svojo naklonjenost vselej tudi dejansko. Pošiljal nam je pred leti **br. Drenika**, ki je vežbal naše telovadce z izredno vztrajnostjo. Ker so pa tudi nekatera druga bratska društva pogrešala vaditeljev, jim je priskočil na pomoč br. Drenik, ki je vsled tega moral opustiti vežbanje Sokola v Domžalah. Na njegovo mesto pa je stopil **br. Kostnapfel**, ki je redno prihajal v Domžale, zbiral okrog sebe telovadce ter jih vežbal in pripravljaj na to, da je moglo društvo častno nastopiti in sodelovati povodom otvoritve našega Sokolskega doma. Zato predlaga, da se br. Kostnapfelu izreče **pismena zahvala** za njegovo požrtvovalnost. – Sprejeto.« (ROZ, 1912)

Razlogi za oddajo travnika v najem

Na občnem zboru marca 1912 so govorili o razlogih za oddajo travnika v najem, ki se je nahajal za Sokolskim domom. »Br. Slokar: Ker krožijo v zadnjem času razne neosnovane govornice **zaradi oddaje društvenega zemljišča za Sokolskim domom**, ki ga je oddal odbor v najem za lesno skladišče, je potrebno, da se na občnem zboru zadeva pojasni. Lesni trgovec Hieng v Ljubljani je vprašal odbor, je-li bi mu ne hotel odstopiti omenjenega prostora v najem za dobo 5 let, ker ga namerava rabiti za lesno skladišče. Odbor je po resnem in vsestranskem razmotrivanju sklenil, da da omenjeni prostor **v najem** in sicer iz naslednjih razlogov: **za izvajanje prostih vaj in orodne telovadbe popolnoma zadošča prostorna in zračna**

³¹ Na zdar, nãzdar in na zdãr medm. (ã; ä) zlasti med člani društva Sokol, nekđaj *izraža pozdrav*: klicali so mi: nazdar; sam.: pozdravimo goste s krepkim nazdar, http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=na+zdãr&hs=1, 20. 12. 2018.

telovadnica, torej se ta prostor tudi v poletnih mesecih v ta namen lahko pogreša. Ker se sme sigurno trditi, da **v bližnjih petih letih ne bo v Domžalah nobene večje sokolske prireditve**, se na tem prostoru ne bo vršila javna telovadba, ki se pa sploh ne more vršiti, ker je ta prostor za njo premajhen, sosednje njive pa pod nobenim pogojem ne bo mogoče dobiti v najem. Glavni vzrok pa je bil pred vsem ta, ker **Sokol nujno potrebuje večjo vsoto denarja**, da zmore plačati zaostale dolgove pri obrtnikih, ki so imeli delo pri Sokolskem domu. Treba je bilo torej društvo predvsem materialno podpreti. Najemnik se je zavezal plačati najemnino **za vseh 5 let naprej** in znaša ista za ta čas **1100 K**, kar je gotovo ugodno, ker bi ta prostor sicer ne donasal več kot 100 K letnega dohodka. Omenim to vsled tega, ker so se vtikali v zadevo nečlani, kakor tudi gotove osebe, ki so Sokolu nevoščljive, če kaj zasluži. Ako je občni zbor vsled teh pojasnil prepričan, da je odbor deloval društvu v prid, prosim, da mu izreče zaupnico. Br. Šetina predlaga, da se da odboru zaupnica in se mu izreče zahvala, kateremu **predlogu občni zbor soglasno pritrdi**. (ROZ, 1912)

O dramskem odseku

O ustanovitvi dramskega odseka se na občnem zboru niso izrekli.

»Br. Šetina predlaga z ozirom na to, ker so bratje Sokoli minulo leto priredili **nekaj dramatičnih iger**, da se voli v bodoče **dramatični odsek**, v to poseže br. Adamič in stavi predlog, da se dramatični odsek ustanovi, v to poseže zopet br. Tavčar in predlaga, naj o tem sklepa odbor, občni zbor pa to zadevo poveri Adamiču. Sprejeto!« (ROZ, 1913)

Tamburaško društvo Zvonček

Društvene prostore v Sokolskem domu so dali leta 1913 brezplačno v najem tamburaškemu društvu Zvonček glede na to, da je v njem tudi nekaj članov Sokola. »Br. Breceljnik predlaga, da bi se prepustil **tamburaškemu društvu Zvonček prostor za učenje** brezplačno z ozirom na to, ker je pri istem tudi nekaj bratov Sokolov. Starosta prevzame besedo in predlaga, da se da predlog br. Breceljnika odboru v premislek in posvetovanje pod gotovimi pogoji in obveznostmi. Sprejeto!« (ROZ, 1913)

4.8 NEKAJ ZANIMIVOSTI IZ ZAPISNIKOV REDNIH IN IZREDNIH SEJ TELOVADNEGA DRUŠTVA SOKOL DOMŽALE

Bežno sva pregledala še nekaj zapisnikov rednih in izrednih sej telovadnega društva Sokol in iz njih izpisala nekatere podatke, ki lepo pojasnjujejo dogodke, omenjene v zapisnikih občnih zborov.

Gradnja Sokolskega doma

»V svojem izvajanju poudarja, da se po predloženem načrtu nikakor ne more pričeti s stavbo, ker izkazuje stroškovnik **vsoto 30.000 K**; tako ogromnih stroškov bi društvo nikakor ne zmoglo; ko bi se začelo zidati s takimi izdatki, bi društvo izvršilo naravnost samomor in bi prišlo v najkrajšem času v konkurs. Br. Slokar v polnem obsegu pritrjuje izvajanjem predgovornikovim. Br. starosta vztraja na stališču, da se zida **po načrtih, ki jih je on izdelal**³², ter izjavil, da novih načrtov on sploh ne bo delal. Br. Ferik predlaga, naj se začasno napravi le telovadnica, ostala stavba pa naj se dovrši, ko bodo denarna sredstva na razpolago. Pri razgovoru o nabavi denarnih sredstev pripomni br. starosta, naj bi se vzelo na posodo 10.000 K, ostalo pa naj se nabere s prostovoljnimi doneski. Br. Slokar temu nasprotuje in predlaga, da

³² Načrte je izdelal Fran Ravnika. Fran Ravnika je bil leta 1909 tudi starosta društva.

naj se do konca marca pripravi stavbeni material, potem naj se šele sklene, po kakšnem se bode zidalo. Br. Adamič se pridruži temu predlogu in nasvetuje, naj se Fr. Flerin še enkrat opomni, da pripravi potrebni **stavbeni kamen**, kakor je že obetovano obljubil. – Obvelja. Br. Majzel priporoča, naj se material preskrbi čim hitreje in naj se ne določi nobenega definitivnega termina. Br. Adamič vpraša, **kdo je naročil br. starosti, da izdela načrt** stavbe. Br. Slokar pojasni, da je bilo to sklenjeno v odborovi seji in sicer je bil takrat govor o tem, naj bi stavba veljala približno **16.000 K.**³³ Br. starosta pripomni, da se je stroškovnik prekoračil, ker se je naročilo, naj se stavba nekoliko poveča. Končno predlaga br. Slokar, naj se še enkrat **pismeno naprosijo vsi oni, ki so obljubili stavbeni les**, kar obvelja.« (Redna seja, 8. 1. 1909)

»Br. Slokar izjavi, da je bil načelni nasprotnik najetju tako visokega posojila za stavbo telovadnice; sedaj je drugega mnenja, ker vidi, da bodo z najemom posojila glasovali oni, ki prevzemo ob enem garancijo. Priporoča pa, da naj se stavbeno delo razpiše, material pa naj preskrbi društvo samo. Naredi naj se tudi natančen stroškovnik. Br. Starosta je mnenja, da naj se delo ne razpiše po časnikih, ampak se obveste posamezni mojstri. Načrti se bodo razpoložili in vsak prizadeti mojster naj v lastnem interesu sestavi proračun svojega dela. – Sprejeto. Br. Jenčič vpraša, se - bi namerava letos postaviti samo telovadnica ali pa izdelati popoln Sokolski dom. Br. starosta je mnenja, da naj se letos **popolnoma izgotovi telovadnica, ostala stavba pa naj se izdela v surovem zidu**, čemur odbor soglasno pritrdi. Br. Slokar predlaga, naj se določijo garanti, ki bodo prevzeli poroštvo za najetje posojila. /.../ Kot mojstri, ki se obveste, da prelože svoje oferte, se določijo: **za zidarsko delo**: Valentin in Janez Gregorc, oba v Mengšu, Ivan Sršen - Radomlje, Matej Hočevar - Trzin, N. Iskra. - Kamnik in F. Urbanija - Žiče (Radomlje); **ključavničarja**: Mili Kremžar in Fr. Končan oba v Domžalah; **tesarski mojstri**: Fr. Ravnikar - Domžale, Jan. Drinc - Depala vas, in F. Kosec – Mengeš; **mizarji**: Iv. Brecljnik - Domžale, Al. Urbanija - Domžale, F. Vidali - Mengeš, ter Anton Orehek, Ivan Martinjak in Lovro Podbevšek vsi v Domžalah. Nato se seja sklene.« (Izredna seja, 19. 2. 1909)

Zbiranje prostovoljnih prispevkov za Sokolski dom

Br. Adamič priporoča, da naj bi se izvedeni društveni dohodki objavljali od časa do časa **v Slov. narodu**³⁴, ker bi to služilo društvu v reklamo. Odbor temu pritrdi in se določi, da naj se te objave vrše na 2 meseca. Br. Majzel priporoča, naj se **društveni nabiralniki** takoj razdele posameznim gostilnam. Določi se, da naj dobe nabiralnike: Anton Müller - Stob, Fran Kuhar - Domžale, Fr. Konček - Trojane, F. Toman - Moravče, gost. Aleš - Ježica, Grad - Beričevo, Zarnik - Prevoje in Fr. Škrjanc - Rodica. – Sprejeto.« (Redna seja, 3. 3. 1909)

Razglednice Sokolskega doma

»Br. starosta vpraša, se - bi **naroče razglednice Sokolskega doma**, čemur odbor soglasno pritrdi. Nato se seja sklene.« (Redna seja, 10. 2. 1909)

Hišno-razredni davek od Sokolskega doma

»Br. Slokar naznani, da terja davčni urad hišno-razredni davek od Sokolskega doma za leto 1911 in prosi br. starosta, da vloži prošnjo za oprostitev tega davka. Br. starosta obljubi prošnjo

³³ Načrte za Sokolski dom je izdelal starosta Fran Ravnikar. Naročeno mu je bilo, da bi Sokolski dom stal približno 16.000 K. Ker pa so kasneje sklenili, da se malo poveča, je cena narasla na 30.000 K. Ker društvo denarja ni imelo, je prosilo donatorje za gradbeni material. Konje za prevoz materiala so dali člani in simpatizerji društva brezplačno. Februarja 1909 so sklenili, da se naročijo razglednice.

³⁴ Slovenski narod (1868 – 1943), politični dnevnik, vodilno liberalno glasilo pred 1. svetovno vojno. Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek, 1998, str. 48.

takoj vložiti, čim dobi potrebno uradno stanovanjsko dovolilo in dovolilo za rabo stavbe.« (Redna seja, 23. 11. 1911)

Hišnica v Sokolskem domu

Br. tajnik: »Ker je snaga v vseh prostorih Sokolskega doma nujno potrebna, naj se nastavi provizorična **hišnica**. Odbor temu predlogu pritrди in obenem določi, da ima hišnica pometati **dvorano, oder, vse garderobe, galerijo in društveno sobo ter snažiti vsa okna v društvenih prostorih, razen onih v telovadnici**. Kuriti ima tudi peč v telovadnici, društveni sobi in v garderobi telovadcev. Za plačilo se bode z njo pogodil br. Slokar.« (Redna seja, 23. 11. 1911)

Društvo za vzdrževanje Sokolskega doma

»Br. Skok predlaga, naj snujoče se društvo za vzdrževanje Sokolskega doma pristopi poštni hranilnici v svrhu evidence. Soglasno sprejeto.« (Redna seja 23. 12. 1912)

»Br. starosta stavi glede Društva za vzdrževanje Sokolskega doma naslednje predloge:

1. Odbor imenovanega društva naj se voli iz novonabranih članov.
2. K odborovim sejam Sokola naj se dovoli pristop enemu članu novega društva.
3. Društvo Sokol imej isto tako pravico pošiljati svojega zastopnika k sejам imenovanega društva.
4. Naroče naj se potrebne tiskovine za pristop k novemu društvu.
5. Z nabiranjem članov naj se takoj prične in naj se o uspehu poroča na prihodnji seji.

Predlogi se soglasno sprejmejo.« (Redna seja, 21. 3. 1913)

»Glede društva za vzdrževanje Sokolskega doma se sklene, da pridejo pravila ter pristopne izjave v veljavo s 1. junijem t. l. Voli se odbor ter izvolitev poroča na c. kr. okrajno glavarstvo v Kamniku.« (Redna seja, 22. 5. 1913)

Potujoča knjižnica

»Br. starosta otvori sejo s pozdravom navzočim odbornikom in da besedo dr. tajniku, ki poroča o dopisu društva »Prosveta«, katero se je obrnilo na društven odbor s prošnjo, naj bi Sokol prevzel v **oskrbovanje potovalno knjižnico**, ki jo hoče imenovano društvo v Domžalah. **Br. Adamič izjavi, da prevzame knjižnico v svojo oskrbo** proti temu, da se določi čas izposojevanja ob nedeljah od 8.–9. ure zjutraj, kar se z odobravanjem vzame na znanje.« (Redna seja, 10. 2. 1909)

Izbrani otroci za obdarovanje na Miklavžev večer

»Br. tajnik poroča, da je spolniviš dano mu nalogo, določil **9 otrok jarške šole**, ki naj bi jih obdarili z obuvali. /.../ Br. Slokar naznanja, da je ukrenil vse potrebno glede ureditve odra; zaradi nakupa daril pa bode ukrenil v najkrajšem času. Prosil bode tudi ponovno šolsko vodstvo v Domžalah, da mu izroči **seznam obdarovancev**. Danes ne preostane drugega, kot definitivno določiti dan prireditve. Odbor sklene, da se vrši **Miklavžev večer dne 8. decembra**, začetek ob 7. uri.« (Redna seja, 23. 11. 1911)

Predstava Ljubljanskega gledališča

»Igralci Ljubljanskega gledališča prirede v četrtek, 16. maja, v Sokolskem domu predstavo Nebesa na Zemlji; za to se jim plača 150 K, prebitek pa dobi društvo. Reklamo v časopisju napravijo igralci sami, plakate pa nabavi in odpošlje društvo.« (Redna seja, 9. 5. 1912)

Pregledovalci računov

»Brat starosta Ravnikar predlaga, naj bi pregledovalci računov tudi med letom vršili svoj posel, ne pa šele zadnji dan pred občnim zborov. – Sprejeto. Br. tajniku se naloži, da obvesti pregledovalca računov.« (Izredna seja, 11. 6. 1912)

Tamburaško društvo

»Br. starosta reši v soglasju z odborom vprašanje glede porabe društvene sobe za tamburaško društvo s tem, da se dovoli Tamburaškemu društvu brezplačna uporaba sobe pod pogojem, da sodeluje Tamburaško društvo pri vseh sokolskih prireditvah brezplačno, poleg tega pa se zaveže, da ne bo nikdar sodelovalo pri klerikalnih prireditvah. – Tamburaškemu društvu prepuste tudi Sokolsko dvorano za samostojne prireditve, pri tem pa dobi kot odškodnino Sokol pol čistega dobička. Ako tudi Tamburaško društvo sprejme te predloge, naznani odboru eden član društva pri prihodnji seji.« (Redna seja, 21. 4. 1913)

Časopisi

»Br. Petrovec predlaga, da se naroči društvo na list Slovenski Sokol, kar se sprejme. Br. Šetina plača naročnino 3 K., na kar se je list po br. tajniku 22. 4. t. l. naročil.« (Redna seja, 21. 4. 1913)

Zborovanje učiteljev

»Dne 18. 10. t. l. vrši se v Domžalah zborovanje učiteljev. Na prošnjo br. Petrovca prepusti se za to zborovanje Sokolska dvorana brezplačno.« (Redna seja, 6. 10. 1913)

Predavanja

»Br. Petrovec omenja, da urednik Rasto Pustoslemšek v raznih društvih predava o svojem potovanju po Balkanu, ta predavanja pa pojasnjuje s skioptičnimi slikami. Ker omenjeni predava brezplačno, predlaga, naj se ga naprosi, da pride predavat tudi v naše društvo. (Redna seja, 21. 3. 1913)

Plesne vaje članov društva

»Br. Gašperin omeni, da se vrše v Sokolski dvorani plesne vaje članov. Odbor to dovoli in sicer dvakrat na teden in to v četrtek in nedeljo, pripomni pa k temu br. Jenčič, da mora biti pri vsaki plesni vaji navzoč eden od odbornikov, sem pa tja naj bi pa te plesne vaje nadziral tudi še br. Petrovec. Pristop k tem plesnim vajam imajo člani društva, njih prijatelji, plesalke pa ne glede na narodnost vse one, proti kojim odbor nima nikakršnih pomislekov. – Sprejeto.« (Redna seja, 15. 12. 1913)

Plesni valček

»Dne 1. svečana priredi Sokol plesni valček v prostorih Sokolskega doma. V to svrhu se naroči pri Slatnarju v Kamniku 200 vabil kartoniranih. Prireditve naj se objavi tudi v Slovenskem narodu in Domu. Vstopnina za osebo je 1 K. Poleg vabil naj se naroče Plesni redi, katere plačajo privatno bratje Šetina, Petrovec, Vedlin in Hočevnar. Gostilno prevzame br. Kuhar. Ples otvori br. starosta. Pri veselici se prodajajo šopki, čepice in kotilijoni. Kotilijone naj preskrbe gospodične same, eventualno tudi nekaj šopkov, naroči pa se posebej še 100 šopkov pri vrtnarju. Šopke prodaja pri veselici gdč. Anica Petrovčeva.« (Redna seja, 19. 1. 1914)

Menično posojilo pri Mestni hranilnici v Ljubljani

»Glede najetja meničnega posojila v znesku 3000 K sklene odbor, da se najame to posojilo; ako pa bodo računi, ki jih bo sestavil br. Slokar, pokazali, da bi se shajalo z manjšo vsoto, se bo najelo primerno nižje posojilo. Menično posojilo se vzame pri Mestni hranilnici v Ljubljani. Piše naj se, da potrebujemo denar **za notranjo opravo** in si ne moremo drugače pomagati.« (Redna seja, 23. 11. 1911)

Društveno knjigovodstvo

»Br. Jenčič ter br. Hočevar predlagata, naj se nastavi za društvo knjigovodstvo, da bo vendar enkrat vsaj deloma razvidno finančno stanje društva. – Soglasno sprejeto. Nakup knjig se poveri br. Hočevarju. Dalje predlaga br. Šetina, naj se vsa izplačila, dopisi ter knjigovodstvo sploh reši po bratu tajniku, kar je vsekakor potrebno, ako se hoče držati red. – Sprejeto.« (Redna seja, 15. 12. 1913)

Odplačevanje dolga

»V prvi vrsti se odplača zamudne obresti Mestni hranilnici ljubljanski z nastalimi stroški vred v skupnem znesku 3985,64 K (3750.-, 232,50 in 3,14 K). Mestni hranilnici v Kamniku se nakaže po kreditnem društvu 3600 K za dne 19. 5. t. l. zapadlo menico. Nakaže naj se denar že 18. 5. t. l.« (Redna seja, 11. 5. 1914)

Izstop br. Vinka Zorčiča

»Tajnik naznani, da je br. Vinko Zorčič pismeno javil svoj izstop iz društva, ker ga baje nekateri v javnih lokalih v njegovi odsotnosti napadajo, s čemer se čuti osebno žaljenega. Br. tajnik pojasni zadevo, v kolikor je njemu znana in nasvetuje, da odbor vzame izstop br. Zorčiča na znanje. Br. Slokar: Piše naj se mu, da odbor kot tak ne more biti odgovoren za razna razpravljanja svojih članov po javnih lokalih in da ne more storiti v tej zadevi drugega, kot da vzame njegov izstop na znanje. – Sprejeto.« (Redna seja, 23. 11. 1911)

Nadomeščanje članov na določenih funkcijah

- »Br. Slokar: Ker je eden **pregledovalec računov** (Gostič) odšel k vojakom, naj mu odbor izvoli namestnika in predlagam br. Adamiča. – Sprejeto.« (Redna seja, 15. 1. 1912)
- »Br. starosta se zahvaljuje v odborovem imenu br. Slokarju kot **predsedniku veseličnega odseka** za njegov izredni trud.« (Redna seja, 23. 2. 1912)
- »Volitev blagajničarja. Br. Slokar se zahvaljuje za časti blagajničarstva in prosi, da se voli nov blagajnik, ker on pod nobenim pogojem ne more več prevzeti mesta. Predlaga **za blagajnika** br. Detelo, **za tajnika** pa br. Šetino. Br. Detela soglasno izvoljen. /.../ Br. Šetina soglasno izvoljen.« (Redna seja, 11. 3. 1912)
- »Odstop tajnika br. Šetine se vzame na znanje. Na predlog br. Šetine se izvoli enoglasno za blagajnikom br. Slokarja. Odstopivši br. blagajnik bi br. Detela pa prevzame tajništvo.« (Izredna seja, 25. 5. 1912)

Zahvale

»Brat tajnik vpraša, ako se je br. Kostanpfelnu izrekla zahvala. Ker se to ni do sedaj zgodilo, sklene se, da se izvrši sedaj. Br. Slokar predlaga, da se izreče br. Petrovcu za zelo vestno voditev zapisnika odborovih sej zahvala. – Sprejeto.« (Izredna seja, 11. 6. 1912)

Demokratično odločanje

»K besedi se oglasi br. Majzel, ki predlaga, **da se vrše seje strogo v parlamentarnem smislu**; svoj predlog utemeljuje z izredno važnostjo razpravnih zadev, ki se tičejo stavbe telovadnice oziroma Sokolskega doma. **Odbor predlogu soglasno pritrdi.**« (Izredna seja, 19. 2. 1909)

Tajnost sestankov

»Brat starosta omeni, da so seje društva vedno tajne. Br. Slokar: Seje bi morale biti pravzaprav javne, toda z ozirom na to, da imamo toliko sovražnikov, morajo osati tajne.« (Izredna seja, 11. 6. 1912)

Ustanovitev ženskega telovadnega odseka in demokratično odločanje

»Telovadba ženskega telovadnega odseka je zadnji čas prenehala. Sploh pa po njegovem mnenju (br. Slokar) ženski telovadni odsek niti obstajal ni, ampak je smatrati, da je bila dosedanja ženska telovadba le nekaka predpriprava za ustanovitev ženskega telovadnega odseka. To svoje mnenje utemeljuje s tem, da ženski telovadni odsek odboru ni bil prijavljen, kakor tudi ni mi znano, kdo in kdaj je izvolil načelnika tega odseka. Br. starosta omeni, da je po njegovem mnenju ženski telovadni odsek že ustanovljen, v čemur se lahko prepričamo iz zapisnika izredne občnega zбора. Ker pa br. Slokar zastopa popolnoma nasprotno mnenje, je nemogoče danes stvar končno dognati, zato naj se v najkrajšem času vrši izredna seja, h kateri se povabi **sestra Petrovčeva** kot predsednica, kateri je bila na izrednem občnem zboru poverjena agitacija za nabiranje članic ženskega telovadnega odseka in katera bo odboru zmogla dati potrebna pojasnila. Odbor potrди predlogu br. staroste in se določi izredna seja na 10. t. m.« (Redna seja, 6. 10. 1911).

»Sestra Petrovčeva je bila povabljenā k današnji seji kot predsednika na občnem zboru predlaganega ženskega telovadnega odseka. Br. starosta jo vprašal, je li je smatrala ženski telovadni odsek na občnem zboru osnovanim. Sestra Petrovčeva izjavi, da je bil po njenem mnenju ženski telovadni odsek **že na občnem zboru osnovan** in je od takrat obstajal. Br. Slokar: Ako se postavimo na stališče, ki ga zastopa sestra Petrovčeva, kot na občnem zboru izvoljena predsednica **ni prijavila odseka odboru**, vsled tega ga pa odbor tudi **ni prijavil župi**, kar bi bil moral storiti. Pogrešek se je storil od obeh strani. Br. Javoršek izjavi, da so bile tudi telovadke mnenja, da je bil ženski telovadni odsek na občnem zboru osnovan. Br. Kircher za svojo osebo izreče, da je istega menja. Br. Jenčič meni nasprotno, da se je na občnem zboru ustanovil samo **pripravljalni odbor**. Izvoljena predsednica sestra Petrovčeva je dobila nalogo, da s primerno agitacijo pridobi kar največ članic. Želi pojasnila, kdaj je začela z agitacijo, koliko članic je pridobila, kdaj so se prijavile telovadke, kdaj in od koga je bil izvoljen načelnik ženskega telovadnega odseka. Sestra Petrovčeva: Jaz sama sem le malo agitirala, večino telovadk so dobile **sestre Javorškove**. Kdaj so se telovadke prijavile, ne vem, ker mi tega nihče ni naznanil. Vršil se je samo **eden sestanek**, na katerem se je sklepalo, kdaj naj se prične s telovadbo. **Br. Zorčič** ponudil se je sam iz prijaznosti kot vaditelj. Br. Jenčič: Iz teh izvajanj povzamem, da na občnem zboru ni bil osnovan ženski telovadni odsek, ampak je bila zasnovana samo agitacija kot predpriprava za osnovanje tega odseka. Br. starosta je trdno prepričan, da je bil že na občnem zboru osnovan ženski telovadni odsek. Da se pa zadeva končno določi, dal je **na glasovanje**, jeli odbor soglašā z njegovim mnenjem. Pri glasovanju so bili 3 glasovi za mnenje br. staroste, 4 pa zoper. S tem se je odbor postavil na stališče, da na občnem zboru ni bil že osnovan ženski telovadni odsek, ampak se je imel s primerno agitacijo šele osnovati.

Br. Jenčič priporoča sestri Petrovčevi, naj razvije živahno agitacijo za ženski telovadni odsek, ker on ni nikakor nasprotnik takega odseka, pač pa želi, da se vsa zadeva vrši v redu. Sestra Peterovčeva naj po agitaciji osnovan odsek **prijavi odboru**, ta ga bo potem **prijavil župi**. Odbor bo potem določil začetek telovadbe in nasvetoval načelnico odseka. Končno prosi sestro Petrovčevo, da do ene prihodnjih sej naznani odboru uspeh agitacije. – Sprejeto. (Izredna seja, 10. 10. 1911)

5 RAZPRAVA IN PREVERJANJE HIPOTEZ

Domžalsko telovadno društvo Sokol je imelo v obdobju od 1909 do 1914 **83 sestankov**. Večina teh so bile redne seje društvenega glavnega odbora (58 ali 70 %), 18 je bilo izrednih sej (22 %), 6 je bilo rednih občnih zborov in en izredni občni zbor. Občne zборе, ki jih v nalogi podrobneje obravnavava, so imeli v začetku vsakega leta, izjema je le leto 1911, ko so imeli redni občni zbor 2. aprila 1911, izrednega pa 10. julija 1911.

POTEK OBČNIH ZBOROV

- **Dnevni red**

Občni zbori so običajno potekali po naslednjem dnevnem redu: uvodni pozdrav in odprtje, občnega zbora, poročilo tajnika, poročilo načelnika, poročilo blagajnika, volitve novega odbora in točka razno – slučajnosti.

- **Uvodni pozdrav in odprtje občnega zbora**

Najprej je starosta pozdravil prisotne in preveril sklepčnost občnega zbora. Nato so določili overovatelja zapisnika. Kadar je kakšen član umrl so imeli tudi minuto molka za njem. Starosta je potem predal besedo tajniku. Ta je prebral zapisnik zadnjega občnega zbora, ki so ga potrdili.

- **Poročilo tajnika**

Tajnik je poročal o številu članov o sokolskih srečanjih in drugih srečanjih ter o dogodkih, ki so jih v preteklem letu priredili. V času izgradnje Sokolskega doma je veliko časa namenjal tudi tej temi.

- **Poročilo načelnika**

Načelnik je poročal o poteku telovadbe o vaditeljih in o nastopih telovadcev. V času izgradnje telovadnice v Sokolskem domu je poročal tudi o telovadnem orodju, ki so ga nameravali kupiti.

- **Poročilo blagajnika**

Poroča o dohodkih in stroških ter o finančnem stanju društva. Dohodke je za društvo predstavljala članarina, prostovoljni prispevki raznih donatorjev in izkupički pri organiziranju raznih prireditev, predvsem predpustne veselice. Kljub temu so morali za izgradnjo Sokolskega doma najeti precej posojila, ki so ga morali kasneje odplačevati z obrestmi vred. V času izgradnje Sokolskega doma in po njej je poročal tudi o vračanju posojila. Vedno je predstavil tudi proračun društva za prihodnje obdobje, razen na rednem občnem zboru aprila 1911. Tega leta ga je predstavil na izrednem občnem zboru julija 1911.

Na občnih zborih so vsako leto izvolili tudi dva pregledovalca računov. Njuna naloga je bila, da sta pred občnim zborom pregledala **blagajniško knjigo** in na občnem zboru ob blagajnikovem poročilu poročala o točnosti oz. ustreznosti.

- **Volitve novega odbora**

Na občnem zboru so izvolili: starosta, podstarosta, načelnika, tajnika, blagajnika, odbornike, namestnike odbornikov, zastopnike v sokolskih organizacijah in njihove namestnike ter po dva pregledovalca računov.

- **Točka razno – slučajnosti**

Po točko so obravnavali pravila društva, ustanovitev ženskega odseka, o oddajanju prostorov v sokolskem domu in travnik za njim v najem, o zbiranju prostovoljnih prispevkov, o knjižnici, o dramskem odseku itd.

USTANOVITEV DRUŠTVA

Priprave na ustanovitev Sokola v Domžalah so se začele leta 1905. Dne 8. oktobra istega leta so oblasti predložili društvena pravila, ki so jih za pripravljalni odbor podpisali predsednik Andrej Slokar, podpredsednik Franc Brecljnik in tajnik Bedrih Polak. V pravilih so med drugim zapisali, da bodo skrbeli za redne telovadne vaje, da bodo usposobili učitelje za telovadbo, da si bodo oskrbeli telovadnico, v društvu bi lahko telovadili tudi nečlani, izdajali bi knjige in časnike o telovadbi, ustanovili bi svojo godbo ter prirejali telovadne prireditve, izlete, zabave, shode s petjem, deklamacijami, govori in plesi.

Društvo je bilo ustanovljeno 26. decembra 1905 na občnem zboru, ki se je odvijal v gostilni Franca Kuharja. Na občnem zboru so bili tudi predstavniki Sokolske zveze in kamniškega Sokola. Ko so prebrali pravila novega društva, so začeli vpisovati nove člane. Takoj se jih je vpisalo 105. Nato so izvolili vodstvo društva. Prvi starosta je postal Andrej Slokar, domžalski trgovec z lesom, za podstarosta je bil izvoljen Bedrich Polak, pivovar iz Mengša, za načelnika telovadcev pa Franjo Brecljnik, za blagajnika gostilničar Franc Kuhar, za tajnika pa učitelj Kristijan Engelman.

ŠTEVILO ČLANSTVA

Čeprav se je že na prvem občnem zboru v društvo vpisalo 105 ljudi, pa podatki kažejo, da je bilo kasneje članov manj. Mednje so namreč šteli samo tiste, ki so plačevali članarino. Ker je članarina znašala 50 kron, je verjetno mnogi niso plačevali. Na občnem zboru januarja 1909 je tako imelo društvo 63 članov, leta 1910 85, leta 1911, ko je bil višek dogajanja v društvu zaradi sokolskega doma, je bilo 88 članov, nad 84 jih je bilo potem do 1. svetovne vojne (leta 1913 jih je bilo 86).

VODENJE DRUŠTVA

Najbolj pomembno funkcijo v društvu sta imela starosta in podstarosta. Poleg tega so bile pomembne še funkcije načelnika, tajnika in blagajnika. V nadaljevanju sva zbrala podatke, kdo je imel v določenem letu te pomembne funkcije.

Andrej Slokar, domžalski trgovec z lesom:

1905: prvi starosta

1906: član gradbenega odbora

1909: podstarosta

1910: odbornik

1911: blagajnik

1911 IOZ: odbornik

1912: starosta, blagajnik

1913: starosta, član novoustanovljenega Društva za zgradbo in vzdrževanje Sokolskega doma

1914: starosta

Ko so najemali posojilo za izgradnjo doma, se je na dokumente podpisal kot porok.³⁵

Andrej Slokar, domžalski trgovec z lesom, je bil izvoljen na prvem občnem zboru domžalskega Sokola izvoljen za prvega starosta. To častno mesto je zaradi slabega zdravja leta 1909 prepustil Francu Ravnikarju, sam pa je ostal podstarosta, odbornik, po potrebi pa tudi blagajnik. Zadnji dve leti pred prvo svetovno vojno je bil ponovno izvoljen za starosta. Zelo pomembno vlogo je odigral v času izgradnje Sokolskega doma, saj je bil eden najbolj zagretil graditeljev, član gradbenega odbora, porok pri najemu posojila itd.

Franc Ravnikar, posestnik in tesarski mojster iz Domžal

1905: pregledovalec računov

1906: član gradbenega odbora

1909: starosta, izdelal načrte za Sokolski dom

1910: starosta

1911: starosta

1912: starosta

1913: član novoustanovljenega Društva za zgradbo in vzdrževanje Sokolskega doma, nato se za stalno preseli v Ljubljano

Franc Ravnikar je bil prisoten že na prvem občnem zboru društva decembra 1905. Kasneje je bil eden najpomembnejših članov društva vse do leta 1913, ko se je preselil v Ljubljano. Bil je član gradbenega odbora za izgradnjo Sokolskega doma, za katerega je sam izdelal načrte. Čeprav je bil kot tesarski mojster in projektant številnih stavb zelo zaseden, je leta 1909 sprejel najbolj častno mesto v društvu, postal je starosta. Matjaž Brojan je zapisal: »Ob tem, ko so Domžalci leta 1911 dobili svoj Sokolski dom, pa ne smemo pozabiti, da je bil 5. avgusta 1910, torej leto poprej, odprt Društveni dom (danes Kulturni dom **Franca Bernika**), stavba prav tako secesijskega videza in delo istega avtorja – **Franca Ravnikarja**. Tako so imele Domžale v letu dni zgrajene kar tri izjemno lepe secesijske stavbe: ob obeh domovih še Turkovo hišo, prav tako zgrajeno okoli leta 1908.«³⁶ Po izgradnji Sokolskega doma se je začasno vselil v stanovanje, ki je bilo v Sokolskem domu, za kar je plačeval 300 kron najemnine. Stanovanje je obsegalo dve sobi, kuhinjo, klet in pralno kuhinjo.

Franc Kuhar, posestnik in gostilničar iz Domžal

1905: odbornik, blagajnik

1906: član gradbenega odbora

1909: blagajnik

1910: blagajnik, odbornik

1911: starosta

1911 IOZ: odbornik

1912: namestnik

1913: blagajnik, odbornik, član novoustanovljenega Društva za zgradbo in vzdrževanje Sokolskega doma

1914: odbornik

Gostilničar Franc Kuhar je v začetnem obdobju odigral zelo pomembno vlogo v delovanju domžalskega Sokola. Njegova gostilna je bila mesto prvega občnega zbora in sestankov, po njegovi zaslugi so lahko sokoli telovadili na njegovem kegljišču, v slabem vremenu pa v dveh

³⁵ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

³⁶ Prav tam.

gostilniških sobah. Zelo se je izkazal kot blagajnik društva, za kar so se mu večkrat javno zahvaljevali. Bil je tudi porok pri najemanju posojila za izgradnjo Sokolskega doma.

Josip Adamič, posestnik in vrvar iz Domžal

1905: odbornik
1906: član gradbenega odbora
1909: odbornik
1910: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah
1911: odbornik
1911 IOZ: namestnik, pregledovalec računov
1912: pregledovalec računov
1913: odbornik
1914: odbornik

Vrvar Josip Adamič je bil odbornik domžalskega Sokola že na ustanovnem občnem zboru, bil je tudi član gradbenega odbora za izgradnjo Sokolskega doma. Aktiven je bil vsa obravnavana leta kot odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah in pregledovalec računov.

Tomo Petrovec, nadučitelj nove šole v Jaršah

1906: član gradbenega odbora
1909: tajnik
1910: tajnik, odbornik
1911: tajnik, odbornik
1911 IOZ: tajnik
1912: tajnik, odbornik
1913: podstarosta, odbornik
1914: podstarosta, tajnik

Tomo Petrovec se je leta 1906 preselil iz Polhovega Gradca v Jarše, kjer je prevzel mesto nadučitelja v novozgrajeni šoli. V domžalskem Sokolu je ves čas svojega bivanja v Domžalah (1906–1930) pomenil vsestransko prizadevnega in zaupanja vrednega človeka. V obravnavanem obdobju je bil tajnik, zapisnikar, odbornik, predavatelj in podstarosta, po prvi svetovni vojni pa tudi starosta. Njegova zasluga je, da se je ohranilo toliko podatkov o delovanju sokolskega društva. V obravnavanem obdobju je kot tajnik napisal večino zapisnikov, ki so bili izjemno natančni in izčrpni. Njegova pisava je bila vzorno lepa in čitljiva.

Fran Majzel, načelnik društva

1906: član gradbenega odbora, načelnik
1909: načelnik, zastopnik v sokolskih organizacijah
1910: načelnik, zastopnik v sokolskih organizacijah
1911: načelnik, zastopnik v sokolskih organizacijah, pisna zahvala za delo, nato se je preselil v Linz

Matjaž Brojan takole opisuje njegovo delo: »Franc Majzel je bil zelo vztrajen in požrtvovalen sokolski delavec, saj je s svojo pridnostjo hitro postal najbolj dejaven član domžalskega Sokola. Kot je mogoče prebrati v skrbno zapisanih virih o sodelovanju v prvem obdobju, je bil Franc Majzel izredno sposoben človek, ki se je odlikoval v organizaciji, vodenju dela, vodenju tajništva, skrbnem gospodarjenju, uresničevanju zastavljenih ciljev in vsem

drugem, česar se je lotil v začetnem obdobju domžalskega Sokola. Česarkoli se je »brat« Majzel (tako so se sokoli med sabo naslavljali) lotil, vse se je uresničilo, saj je bil v vsem v svojem delu tudi nenavadno vztrajen. V nobenem primeru ni odstopal od svojih načrtov. Glavno organizacijsko vlogo je Franc Majzelj opravil tudi pri pripravi in izvedbi prvega večjega telovadnega nastopa Slovenske sokolske zveze, ki je bil organiziran 15. avgusta 1907 na sejmišču v zgornjih Domžalah.«³⁷

Anton Skok, podstarosta in starosta

1906: član gradbenega odbora

1910: podstarosta

1911: podstarosta

1912: starosta, odbornik

Matjaž Brojan je zapisal: »Domžalski župan Anton Skok je bil pri delu vedno prvi!« Pomankanje pridnih, delavnih in predanih sokolov je bilo veliko, saj so se načelniki in odborniki kar nekajkrat zamenjali. Položaj sta ublažila in omilila s svojim delom šele starosta Tomo Petrovec in tihi sokolski navdušenec, Anton Skok, sicer med 17. majem 1921 in 13. aprilom 1927 tudi domžalski župan. Krasila ga je lepa lastnost: skromnost. Nikoli se ni postavljajl v ospredje, bil pa je med onimi, ki so bili vedno zraven pri delu. Brezplačno je dajal električno energijo za razsvetljavo vseh prostorov in to več kot 10 let.³⁸

Milan Jenčič, opekarnar iz Mengša

1906: član gradbenega odbora

1909: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah

1910: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah

1911: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah

1911 IOZ:

1912: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah

1913: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah, član novoustanovljenega Društva za zgradbo in vzdrževanje Sokolskega doma

1914: odbornik, zastopnik v sokolskih organizacijah

Navdušen član domžalskega Sokola, ki je deloval od samega začetka pa v vsem obravnavanem obdobju. Bil je opekarnar iz Mengša. V času izgradnje Sokolskega doma je prispeval tudi večji del opeke iz svoje opekarne. Ko so najemali posojilo za izgradnjo doma, se je na dokumente podpisal kot porok.³⁹

Ignacij Javoršek

1906: član gradbenega odbora

1910: odbornik

1911: odbornik

---

³⁷ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

³⁸ Prav tam.

³⁹ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.

Ignacij Javoršek je bil že član gradbenega odbora za izgradnjo Sokolskega doma, v obravnavanem obdobju pa je bil v odboru domžalskega Sokola (v letih 1910 in 1911), njegovo delovanje zasledimo tudi še kasneje, npr. leta 1930.⁴⁰

Ugotavljava, da so bili pred prvo svetovno vojno **najbolj pomembni člani domžalskega Sokola**: Fran Ravnikar (starosta, projektant in graditelj Sokolskega doma), Andrej Slokar (prvi in zadnji starosta), Anton Skok (aktiven do leta 1912, ko je bil starosta), Franc Kuhar (blagajnik in odbornik), Tomo Petrovec (tajnik in podstarosta) in Fran Majzel (načelnik do leta 1911, ko se je preselil v Linz).

Vsa leta sta bila v društvenem odboru še: Milan Jenčič, opekarnar iz Mengša in Josip Adamič, posestnik in vrvar iz Domžal. Ostali odborniki so bili še: Ignacij Javoršek (do leta 1911), Fran Cerar (1909), Fran Ferk (1909), Ivan Kircher (1910 namestnik, 1911), Peter Košir (1910 namestnik, 1911, tudi podnačelnik), Vinko Rabič (1912, tudi zastopnik v sokolskih organizacijah), Egidij Šetina (1912, 1913, tudi tajnik), Peter Sušnik (1912, 1913) Karol Detela (1912, tudi tajnik in blagajnik), Jože Gašperin (1913, tudi načelnik in zastopnik v sokolskih organizacijah), Rado Hočevar (1913, 1914, tudi tajnik) in Alojzij Cerar (1914).

KAKO POGOSTO SO IMELI SEJE IN OBČNE ZBORE

Redne seje in sestanke so imeli vsak mesec, izredne pa po potrebi. Občne zборе so imeli enkrat na leto, v prvih treh mesecih leta. Izjema je bilo leto 1911, ko so imeli 2. aprila redni občni zbor, 10. julija izredni občni zbor, 6. avgusta pa slavnostno odprtje Sokolskega doma.

DEMOKRATIČNOST ODLOČANJA IN VOLITEV

Volitve kandidatov za društvene funkcije so izvajali na dva načina, z vzklikom in z listki. Če so imeli volitve z listki, so določili dva skrutinatorja, ki sta preštela glasove in sporočila rezultate volitev. Volitev kandidatov z listki je bila gotovo bolj demokratična, saj pri tem niso vplivali drug na drugega. Izvolitev z vzklikom je bila dostikrat soglasna. Kako je točno potekala, iz zapisnikov ni jasno razvidno. Izvolitev je bila za vsakega člana določena čast in znak zaupanja, zato so se za izvolitev zahvalili.

Leta 1909 so se posebej zavedali svoje odgovornosti, saj so imeli veliko skrbi zaradi gradnje Sokolskega doma, zato so zapisali: »K besedi se oglasi br. Majzel, ki predlaga, da se vrše seje strogo v parlamentarnem smislu; svoj predlog utemeljuje z izredno važnostjo razpravnih zadev, ki se tičejo stavbe telovadnice oziroma Sokolskega doma. Odbor predlogu soglasno pritrdi.« (Izredna seja, 19. 2. 1909)

Za večjo enakost članov društva so na občnem zboru aprila 1911 sklenili tudi, da se člani med seboj tikajo: »Br. Zorčič izvaja: Ker je Sokol **demokratično društvo**, ne neobhodno potrebno, da **se tičejo** vsi bratje, ker je to tudi vidni znak pravega bratstva. Odbor naj strogo pazi na to, da se to tudi v resnici izvršuje.«

Poudarjali so tudi, kako priti do skupnih ciljev: »Biti moramo vztrajni in delovni in to ne le samo odborniki, temveč vsi drugi člani, ter da gledamo na to, da bo udeležba na prihodnjem občnem zboru večja, kot je danes. Kajti v slogi je moč in le v slogi marljivega dela vztrajnosti je zmaga, da pa to tem sigurneje dosežemo, kličem vam, bratje Sokoli, le na delo vsi do

---

⁴⁰ Prav tam.

zadnjega in upam, da se nam posreči, da ne bo blagajnik z žalostnim obrazom naznanjal primanjkljaj. Na zdar!« (ROZ, 1913)

Kljub temu pa je kar nekajkrat prišlo do gostilniškega obrekovanja, zaradi česar so kritizirali načelnika Franja Brecljnika (ROZ, 1911). Odbornik Vinko Zorčič pa je iz društva izstopil, ker so ga v javnih lokalih v njegovi odsotnosti napadali in osebno žalili (Redna seja, 23. 11. 1911). Na izredni seji 11. 6. 1912 je starosta omenil, da so seje društva vedno tajne. Rekel je: Seje bi morale biti pravzaprav javne, toda z ozirom na to, da imamo toliko sovražnikov, morajo ostati tajne.«

Na zdar je bil pozdrav, ki so ga člani sokolskega društva uporabljali med seboj. Zasledimo ga velikokrat tudi v zapisnikih občnega zbora:

- »Živi, rasti in procvitaj Sokol v Domžalah! Na zdar!« (ROZ 1911)
- »V slogi je moč.« V to ime vam kličem krepak Na zdar!« (ROZ 1913)
- »Občni zbor priredi br. Slokarju navdušene ovacije s krepkim Na zdar! zaključeno občni zbor priredi br. Slokarju navdušene ovacije s krepkim Na zdar!« (ROZ 1913)
- »Kajti v slogi je moč in le v slogi marljivega dela vztrajnosti je zmaga, da pa to tem sigurneje dosežemo, kličem vam, bratje Sokoli, le na delo vsi do zadnjega in upam, da se nam posreči, da ne bo blagajnik z žalostnim obrazom naznanjal primanjkljaj. Na zdar!« (ROZ 1913)

GRADNJA SOKOLSKEGA DOMA

Za gradnjo Sokolskega doma so že leta 1906 organizirali gradbeni odbor društva. Člani odbora so bili: Franc Ravnikar, učitelj Tomo Petrovec, Anton Skok, Franc Kuhar; načelnik Franc Majzel, Milan Jenčič, Ignac Javoršek, Josip Adamič in prvi starosta Andrej Slokar.

Leta 1908 je tesarski mojster Fran Ravnikar zanj izdelal načrt, istega leta so kupili tudi zemljišče in apno.

Načrt za izgradnjo Sokolskega doma je leta 1908 izdelal tesarski mojster Fran Ravnikar, istega leta so kupili tudi zemljišče in apno. Fran Ravnikar je v tistem času izdelal tudi načrt in vodil izgradnjo znamenitega Društvenega doma v Domžalah (danes Kulturni dom Franca Bernika Domžale). Sokolski dom in Društveni dom sta spadala med najlepše v tistem času, ne le v Domžalah, ampak tudi daleč naokoli. Društveni dom v Domžalah je bil slavnostno odprt 28. avgusta 1910, Sokolski dom pa 8. avgusta 1911. Fran Ravnikar je bil v času od 1909 do 1912 tudi starosta domžalskih Sokolov.

Člani gradbenega odbora so prevzeli veliko in težavno nalogo, saj so se zidave lotili, ne da bi za načrtovano gradnjo imeli denar. Zato so morali vložiti ogromno truda, da so zbrali čim več prostovoljnih prispevkov in gradbenega materiala. V razpravi, kako zbrati potreben denar in gradbeni material, je opaziti tudi nekoliko polemike. V zapisniku redne seje 8. 1. 1909 npr. beremo: »Br. Adamič vpraša, kdo je naročil br. starosti, da izdela načrt stavbe. Br. Slokar pojasni, da je bilo to sklenjeno v odborovi seji in sicer je bil takrat govor o tem, naj bi stavba veljala približno 16.000 K. Br. starosta pripomni, da se je stroškovnik prekoračil, ker se je naročilo, naj se stavba nekoliko poveča. Končno predlaga br. Slokar, naj se še enkrat pismeno naprosijo vsi oni, ki so obljubili stavbeni les, kar obvelja.«

Zaradi izgradnje Sokolskega doma so imeli tudi več izrednih sej. Na izredni seji 19. 2. 1909 so npr. sklenili, da se leta 1909 dokonča samo telovadnica, ostala stavba pa se izdela »v surovem

zidu«. Na istem sestanku odbora so se pogovarjali tudi o najemu posojila: » Br. Slokar izjavi, da je bil načelni nasprotnik najetju tako visokega posojila za stavbo telovadnice; sedaj je drugega mnenja, ker vidi, da bodo z najemom posojila glasovali oni, ki prevzamejo ob enem garancijo. Priporoča pa, da naj se stavbeno delo razpiše, material pa naj preskrbi društvo samo. Naredi naj se tudi natančen stroškovnik. Br. starosta je mnenja, da naj se delo ne razpiše po časnikih, ampak se obvestijo posamezni mojstri.« Načrte se predstavili posameznim mojstrom, ki so potem pripravili svoje ponudbe: za zidarsko delo: Valentin in Janez Gregorc, oba iz Mengša, Ivan Sršen - Radomlje, Matej Hočevnar - Trzin, N. Iskra. - Kamnik in F. Urbanija - Žiče (Radomlje); ključavničarja: Mili Kremžar in Fr. Končan oba v Domžalah; tesarski mojstri: Fr. Ravnikar - Domžale, Jan. Drinc - Depala vas, in F. Kosec - Mengeš; mizarji: Iv. Brecljnik - Domžale, Al. Urbanija - Domžale, F. Vidali - Mengeš ter Anton Orehek, Ivan Martinjak in Lovro Podbevšek vsi iz Domžal.

Kamenje za gradnjo temeljev je denimo daroval Franc Flerin, posestnik in veletrgovec iz Domžal, opeko večinoma Milan Jenčič, opekarnar iz Mengša, les je darovala firma Goljevšček, pri kateri je kot delovodja na gradbišču posredoval eden najbolj zagretil graditeljev - prvi starosta društva Andrej Slokar.

V poročilih tajniki omenjajo dobrotnike, ki so prispevali donacije za izgradnjo Sokolskega doma. Med dobrotniki je bila Narodna tiskarna, ki je leta 1909 in 1910 prispevala po 50 K. Mnogi so društvu podarili gradbeni material in les. Prošnjo za donacije slovenskih izseljencev v Ameriki so leta 1908 objavili tudi v ameriškem izseljenskem časopisu Glas naroda. Nabiralno polo za prostovoljne prispevke so leta 1910 poslali tudi v Ameriko. Njihov bivši društveni odbornik Fran Ferk je iz New Yorka poslal 70 K. Nekaj denarja so zapustili tudi umrli člani, npr. Anton Vehovec 50 K (1909) in Anton Juvan 20 K (april 1911). Na občnem zboru aprila 1911 je tajnik poročal, da je sedem društvenih dobrotnikov prispevalo skupaj 310 K. Vsem darovalcem gradbenega materiala in denarnih zneskov so se zahvalili v časopisu Slovenski narod.

Za zbiranje denarnih sredstev za Sokolski dom so imeli člani bloke in nabiralne pole, na določenih mestih pa so postavili »pušice« ali nabiralnike. Marca 1909 so npr. sklenili: »Br. Adamič priporoča, da naj bi se izvedeni društveni dohodki objavljali od časa do časa v »Slov. narodu«, ker bi to služilo društvu v reklamo. Odbor temu pritrdi in se določi, da naj se te objave vrše na dva meseca. Br. Majzel priporoča, naj se društveni nabiralniki takoj razdele posameznim gostilnam. Določi se, da naj dobe nabiralnike: Anton Müller - Stob, Fran Kuhar - Domžale, Fr. Konček - Trojane, F. Toman - Moravče, gost. Aleš - Ježica, Grad - Beričevo, Zarnik - Prevoje in Fr. Škrjanc - Rodica. - Sprejeto.« V namen zbiranja denarnih sredstev so izdali tudi razglednice načrta Sokolskega doma. O tem so odločili na redni seji 10. 2. 1909.

Dogovarjali so se tudi s takratnimi denarnimi ustanovami za najem posojila. Na redni seji 9. 4. 1909 so tako sklenili naslednje: »Nato poroča br. Adamič o svojem dogovoru s hranilnico v Kamniku radi najetja posojila v znesku 15.000 K za zgradbo telovadnice oziroma Sokolskega doma. Mestna hranilnica v Kamniku je pripravljena dovoliti društvu zaproseno posojilo v znesku 15.000 K na menico, katero naj bi podpisali trije garanti. Ko bode stavba dovršena, se hranilnica nanjo vknjiži; vknjiženo posojilo se bode vračalo potom amortizacije in obrestovalo po 5 %; sploh pa obljublja Mestna hranilnica v Kamniku, da pojde društvo na roko pred vsemi drugimi denarnimi zavodi. Br. Jenčič predlaga, naj se določijo trije garanti, ki bodo podpisali menico in nasvetuje br. Fr. Ravnikar, Jos. Adamič in Fr. Kuhar, kar se soglasno sprejme.«

Na občnem zboru aprila 1911 so posebej prikazali stroške gradnje Sokolskega doma. V zvezi s tem so izrekli posebno zahvalo Andreju Slokarju: »K besedi se oglasi br. Tavčar, ki izvaja: »Kdor je čul poročilo o stavbi Sokolskega doma, se mora čuditi izredni požrtvovalnosti br. Slokarja.« Predlaga, naj mu občni zbor izreče zato svojo zahvalo. Predlog se z navdušenjem sprejme.« Andrej Slokar, domžalski trgovec z lesom, je imel očitno veliko zaslug pri izgradnji Sokolskega doma.

Na redni seji 23. 11. 1911 so govorili o najemu posojila pri Mestni hranilnici v Ljubljani, ki so ga potrebovali za nabavo notranje opreme Sokolskega doma: »Glede najetja meničnega posojila v znesku 3000 K sklene odbor, da se najame to posojilo; ako pa bodo računi, ki jih bo sestavil br. Slokar, pokazali, da bi se shajalo z manjšo vsoto, se bo najelo primerno nižje posojilo. Menično posojilo se vzame pri Mestni hranilnici v Ljubljani. Piše naj se, da potrebujemo denar za notranjo opravo in si ne moremo drugače pomagati.«

Da bi pridobili nekaj denarja, so v najem oddali travnik za Sokolskim domom. V zvezi s tem je bilo na občnem zboru marca 1912 tudi nekaj polemike: »Br. Slokar: Ker krožijo v zadnjem času razne neosnovane govornice zaradi oddaje društvenega zemljišča za Sokolskim domom, ki ga je oddal odbor v najem za lesno skladišče, je potrebno, da se na občnem zboru zadeva pojasni. Lesni trgovec Hieng v Ljubljani je vprašal odbor, je-li bi mu ne hotel odstopiti omenjenega prostora v najem za dobo 5 let, ker ga namerava rabiti za lesno skladišče.« Odbor je po resnem in vsestranskem razmotrivanju sklenil, da da omenjeni prostor v najem in sicer iz naslednjih razlogov: za izvajanje prostih vaj in orodne telovadbe popolnoma zadošča prostorna in zračna telovadnica, torej se ta prostor tudi v poletnih mesecih v ta namen lahko pogreša. »Glavni vzrok pa je bil pred vsem ta, ker Sokol nujno potrebuje večjo vsoto denarja, da zmore plačati zaostale dolgove pri obrtnikih, ki so imeli delo pri Sokolskem domu. Treba je bilo torej društvo predvsem materialno podpreti. Najemnik se je zavezal plačati najemnino za vseh 5 let naprej in znaša ista za ta čas 1100 K, kar je gotovo ugodno, ker bi ta prostor sicer ne donasal več kot 100 K letnega dohodka. Omenim to vsled tega, ker so se vtikali v zadevo nečlani, kakor tudi gotove osebe, ki so Sokolu nevoščljive, če kaj zasluži. Ako je občni zbor vsled teh pojasnil prepričan, da je odbor deloval društvu v prid, prosim, da mu izreče zaupnico. Br. Šetina predlaga, da se da odboru zaupnica in se mu izreče zahvala, kateremu predlogu občni zbor soglasno pritrdi.« (ROZ, 1912)

Zaradi odplačevanja dolga so denar zbirali še potem, ko je bil Sokolski dom že zgrajen. Na občnem zboru marca 1913 so sklenili naslednje: »Br. Šetina predlaga, da naj bi se dotičnemu, ki bi oskrboval nabiralnike in iste vsaj četrtletno pobiral proti blokom, to je proti obojestranskemu potrdilu zaradi kontrole, dalo brezplačno stanovanje v Sokolskem domu, navodila bi seveda prejemal od odbora. Sprejeto! V to se določi br. Kosirnik, kateri ima pobirati tudi članarino. Bloki naj se dajo vsem članom v razpečavanje.« Na zadnji redni seji pred prvo svetovno vojno so v zapisnik zapisali: »V prvi vrsti se odplača zamudne obresti Mestni hranilnici ljubljanski z nastalimi stroški vred v skupnem znesku 3985,64 K (3750.-, 232,50 in 3,14 K). Mestni hranilnici v Kamniku se nakaže po kreditnem društvu 3600 K za dne 19. 5. t. l. zapadlo menico. Nakaže naj se denar že 18. 5. t. l.« Glede na to lahko ugotovimo, da so imeli posojilo v Mestni hranilnici ljubljanski in v Mestni hranilnici v Kamniku.

SLAVNOSTNO ODPRTJE SOKOLSKEGA DOMA

Slavnostno odprtje Sokolskega doma je bilo 6. avgusta 1911. Načelnik je na občnem zboru marca 1912 poročal o osrednji slovesnosti preteklega leta takole: »Poudarjam le dejstvo, da je

ogromna udeležba bratov Sokolov, ki so prihiteli poveljčat ta naš narodni praznik iz vseh slovenskih pokrajin, kakor tudi navzočnost drugih udeležencev iz vseh slojev, pokazala, kolika važnost se polaga na narodno ogrožene Domžale in kako velike simpatije uživa naše društvo pri narodno čutečih Slovencih. Odbor je v zvezi z veselničnim odsekom storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da se je slavnost izvršila čim impozantneje in opravičeno lahko trdim, da ostane te dan zapisan z zlatimi pismeni v povestnici našega društva.«

Za organiziranje veselice ob odprtju Sokolskega doma so na rednem občnem zboru aprila 1911 ustanovili veselični odsek in določili njihovega vodja. Prvi vodja veseličnega odseka je bil Vinko Zorčič.

Posebej so se domžalski telovadci pripravljali na nastop ob odprtju Sokolskega doma, ki je bil 6. avgusta 1911. Ta dan je bil v Domžalah tudi sokolsko srečanje Ljubljanske sokolske župe, Sokolske župe Ljubljana I in Gorenjske sokolske župe. V zapisniku aprila 1911 preberemo: »Redna telovadba se je iz lahko umljivega vzroka zmogla pričeti šele sedaj, ko imamo novo telovadnico in je gotovo pričakovati, da se bodo bratje iste v najmnogobrojnejšem številu udeleževali; prosim vse brate za primerno agitacijo, da bo zmoglo društvo pri otvoritveni slavnosti dne 6. 8. t. l. nastopiti čim častneje. Ta dan se namreč slovesno otvori Sokolski dom; obenem se vrši takrat župni zlet Ljubljanske sokolske župe v Domžale. Soudeležbo so tudi obljubile župa Ljubljana I in Gorenjska župa, kakor tudi druga društva.«

OSKRBOVANJE SOKOLSKEGA DOMA

Za novozgrajeni Sokolski dom bi morali davčnemu uradu plačati tudi hišno-razredni davek, o katerem so na redni seji 23. 11. 1911 zapisali: »Br. Slokar naznani, da terja davčni urad hišno-razredni davek od Sokolskega doma za leto 1911 in prosi br. starosto, da vloži prošnjo za oprostitev tega davka. Br. starosta obljubi prošnjo takoj vložiti, čim dobi potrebno uradno stanovanjsko dovolilo in dovolilo za rabo stavbe.« O tem, če so se davku uspeli izogniti, ni podatkov.

V Sokolskem domu je bilo tudi stanovanje, ki so ga dajali v najem. Aprila 1911 so razpravljali o tem, da bi to stanovanje oddali v najem starosti Franu Ravnikarju, ki je bil tudi projektant in graditelj doma. Za bivanje je plačeval najemnino 300 kron. Ko se je leta 1913 odselil v Ljubljano, se v stanovanje vselil br. Kosirnik, ki je skrbel za nabiralnike in pobiranje članarine. V času prve svetovne vojne se je gotovo moral izseliti, saj je bila tedaj v Sokolskem domu vojaška bolnica s 104 posteljami.

Za oskrbovanje in čiščenje so na redni seji 23. 11. 1911 določili hišnico. Ob tem zapisu tudi izvemo, katere prostore je Sokolski dom imel: »Ker je snaga v vseh prostorih Sokolskega doma nujno potrebna, naj se nastavi provizorična hišnica. Odbor temu predlogu pritrdi in obenem določi, da ima hišnica pometati **dvorano, oder, vse garderobe, galerijo in društveno sobo** ter snažiti vsa okna v društvenih prostorih, razen onih v telovadnici. Kuriti ima tudi peč v telovadnici, društveni sobi in v garderobi telovadcev. Za plačilo se bode z njo pogodil br. Slokar.«

Konec leta 1912 so ustanovili **Društvo za zgradbo in vzdrževanje Sokolskega doma v Domžalah**. Na redni seji 23. 12. 1912 so zapisali: »Br. Skok predlaga, naj snujoče se društvo za vzdrževanje Sokolskega doma pristopi poštni hranilnici v svrhu evidence. Soglasno sprejeto.« Na redni seji 21. marca 1913 so se dogovorili naslednje:

- Odbor imenovanega društva naj se voli iz novonabranih članov.

- K sejam sokolskega odbora naj se dovoli pristop enemu članu novega društva.
- Društvo Sokol imej isto tako pravico pošiljati svojega zastopnika k sejam imenovanega društva.
- Naročijo se potrebne tiskovine za pristop k novemu društvu.
- Z nabiranjem članov naj se takoj prične in naj se o uspehu poroča na prihodnji seji.

Pravila in pristopne izjave so stopile v veljavo 1. junija 1913. Takrat so tudi izvolili odbor in o tem poročali c. kr. okrajnemu glavarstvu v Kamniku. Matjaž Brojan navaja: »Pravila za to društvo je sestavil advokat dr. Kokalj iz Ljubljane. Leta 1913 je omenjeno društvo v celoti prevzelo vsa finančna in druga bremena Sokolskega doma v Domžalah, torej vse obveznosti, ki so dotlej bremenile društvo Sokol. Razumljivo je, da so društvo sestavljali skoraj izključno dotedanji člani Sokola: Slokar, Kuhar, Ravnikar, Jenčič in drugi, ki so bili že dotlej tako ali drugače kot poroki soodgovorni za plačevanje obveznosti Sokolskega doma.«⁴¹

TELOVADNICA

Telovadno društvo za svoje delovanje nujno potrebuje telovadnico, vendar je domžalski Sokoli niso imeli. V prvem obdobju je bila za telovadbo najprimernejša gostilna pri Kuharju, saj je bila od vseh tedanjih domžalskih gostiln najbolj »narodna«. O tej zamisli so se potem pogovorili še z Andrejem Slokarjem in ga vprašali za mnenje, nato pa za nasvet povprašali še lastnika gostilne – gostilničarja Kuharja. Oba sta rade volje pomagala. Za telovadbo sta ponudila manjši prostor za kegljišče, ki je bil poraščen s travo. Tam so mladeniči lahko takoj pričeli opravljati vaje. Najprej so se lotili prostih vaj, kasneje pa tudi vaj na drogu, ki je bil tedaj kar se da preprost. Telovadba na kegljišču je bila možna le ob lepem vremenu. Za telovadbo v slabem vremenu pa sta jim Slokar in Kuhar spet priskočila na pomoč in jim dvakrat na teden dodelila posebno gostilniško sobo. Poleg droga so imeli tudi bradljo, ki so jo kupili z zbrano prvo članarino. Ko je prišla v Domžale, so jo postavili pred Kuharjevim kegljiščem, prvo stojo na njej pa je opravil Franjo Brecljnik. Potem so z vadbo pričeli resneje, in sicer po štiri ure na teden. Vrhunskih vaj glede na nizek strop v eni od gostilniških sob, ki je postala prva domžalska sokolska telovadnica, seveda ni bilo mogoče izvajati.

V novozgrajenem Sokolskem domu so najprej dovršili telovadnico. Zgrajena je bila že maja 1910. Sprva je bila slabo opremljena, po letu 1912 pa je bilo v telovadnici poleg bradlje že dosti drugega orodja: viseč drog, krogi, konj, koza, s pripravo za odskok itd.

Ko so dokončali telovadnico (in nabavili telovadno orodje), so poudarjali, da bi jo lahko izkoriščali več, zato so spodbujali svoje člane, naj pridobivajo nove telovadce.

ŠTEVILO TELOVADCEV IN VADITELJI

V prvih dveh zapisnikih občnega zbora (za leto 1908 in 1909) podatkov o številu telovadcev ni. Podatke zasledimo šele po izgradnji telovadnice, saj so z njeno izgradnjo začeli natančno voditi vaditeljski zapisnik, v katerega so zapisovali število vaj in telovadcev. V prvem obdobju po izgradnji telovadnice je načelnik poročal, da je telovadilo 17 telovadcev, aprila 1911 pa je to število naraslo na 23. V novi telovadnici so telovadili tri do štirikrat na teden po uro in pol do dve uri. Čeprav je bila telovadnica vedno boljše opremljena s telovadnimi orodji, pa se število telovadcev ni povečalo. V letu 1913 je telovadbo obiskovalo 12 do 15 telovadcev. Skoraj podvojilo pa se je število ur telovadbe, od 120 ur v letu 1910 (do aprila 1911) do 237 ur leta 1913 (do marca 1913).

---

⁴¹ Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdruštvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 20. 2. 2019.

Na občnem zboru aprila 1911 so razmišljali tudi o ustanovitvi **vrste starejših telovadcev**: »Vsak član naj se po svojih močeh trudi, da se število telovadcev pomnoži, v ta namen priporočam vsakomur živahno agitacijo med znanci. Ustanovi naj se vrsta starejših bratov; agitirajo naj med seboj, da se jih zbere čim največ. Br. načelnik naj poskrbi, da se bodo vršili peš izleti, ki naj poneso zanimanje za Sokola v bližnjo in daljno okolico, posebno med kmetско ljudstvo.« O tem, ali je do ustanovitve vrste starejših telovadcev prišlo ali ne, ni podatkov.

Na občnem zboru aprila 1911 so sklenili, da organizirajo tudi telovadbo naraščaja: »Uredila se bode nadalje **telovadba naraščaja**, t. j. to je fantov od 14 do 17 let, ter prosim starše, kakor tudi razne mojstre, da dovolijo svojim sinovom oziroma vajencem, da se smejo te telovadbe v čim večjem številu udeleževati, kar jim bode gotovo v vsakem oziru le v korist.«

Na istem občnem zboru aprila 1911 je Vinko Zorčič tudi predlagal ustanovitev **ženskega telovadnega odseka**. Čeprav je bila za predsednico ženskega odseka predlagana Anica Petrovec, sestra nadučitelja v Jaršah, pa do ustanovitve uradno ni prišlo. O tem, ali je bilo ustanovljeno ali ne, so razpravljali na redni seji 6. 10. 1911: »Telovadba ženskega telovadnega odseka je zadnji čas prenehala. Sploh pa po njegovem mnenju (br. Slokar) ženski telovadni odsek niti obstajal ni, ampak je smatrati, da je bila dosedanja ženska telovadba le nekaka predpriprava za ustanovitev ženskega telovadnega odseka. To svoje mnenje utemeljuje s tem, da ženski telovadni odbor ni bil prijavljen, kakor tudi ni mi znano, kdo in kdaj je izvolil načelnika tega odseka. Br. starosta (op.: tedaj Fran Ravnikar) omeni, da je po njegovem mnenju ženski telovadni odsek že ustanovljen, v čemur se lahko prepričamo iz zapisnika izredne občnega zbora. Ker pa br. Slokar zastopa popolnoma nasprotno mnenje, je nemogoče danes stvar končno dognati, zato naj se v najkrajšem času vrši izredna seja, h kateri se povabi sestra Petrovčeva kot predsednica, kateri je bila na izrednem občnem zboru poverjena agitacija za nabiranje članic ženskega telovadnega odseka in katera bo odboru zmogla dati potrebna pojasnila. Odbor potrdi predlogu br. staroste in se določi izredna seja na 10. t. m.«

Do izredne seje odbora, na kateri je bila tudi Anica Petrovec, je prišlo 10. 10. 1911. Zapisnik navaja: »Sestra Petrovčeva izjavi, da je bil po njenem mnenju ženski telovadni odsek že na občnem zboru osnovan in je od takrat obstajal. Br. Slokar: Ako se postavimo na stališče, ki ga zastopa sestra Petrovčeva, kot na občnem zboru izvoljena predsednica ni prijavila odseka odboru, vsled tega ga pa odbor tudi ni prijavil župi, kar bi bil moral storiti. Pogrešek se je storil od obeh strani. Br. Javoršek izjavi, da so bile tudi telovadke mnenja, da je bil ženski telovadni odsek na občnem zboru osnovan. /.../ Br. Jenčič meni nasprotno, da se je na občnem zboru ustanovil samo pripravljalni odbor. Izvoljena predsednica sestra Petrovčeva je dobila nalogo, da s primerno agitacijo pridobi kar največ članic. /.../ Sestra Petrovčeva: Jaz sama sem le malo agitirala, večino telovadk so dobile sestre Javorškove. Kdaj so se telovadke prijavile, ne vem, ker mi tega nihče ni naznanil. Vršil se je samo eden sestanek, na katerem se je sklepalo, kdaj naj se prične s telovadbo. Br. Zorčič ponudil se je sam iz prijaznosti kot vaditelj. /.../ Da se pa zadeva končno odloči, dal je na glasovanje, jeli odbor soglaša z njegovim mnenjem. Pri glasovanju so bili 3 glasovi za mnenje br. staroste, 4 pa zoper. S tem se je odbor postavil na stališče, da na občnem zboru ni bil že osnovan ženski telovadni odsek, ampak se je imel s primerno agitacijo šele osnovati.« Poročil o tem, da bi kasneje deloval tudi ženski telovadni odsek, ni.

Na rednem občnem zboru marca 1912 je načelnik poročal: »Ker se je posrečilo pridobiti v osebi br. Rabiča izbornega telovadca, se opravičeno nadejamo, da se število izvršujočih članov v bližnji bodočnosti izdatno pomnoži.« Postavlja se vprašanje, kdo so bili t. i. »izvršujoči člani«. Ali so bili mogoče to člani, ki so redno telovadili? Vsako leto so prikazovali število članov takole:

Občni zbor	Št. članov
1909	63 (14 ustanovnih, 49 izvršujočih in podpornih)
1910	85 (22 ustanovnih, 63 izvršujočih in podpornih)
1911	88 (24 ustanovnih, 64 izvršujočih in podpornih članov)
1911 - izredni	ni podatkov
1912	84 (24 ustanovnih članov, 60 izvršujočih in podpornih članov)
1913	86 (24 ustanovnih, 62 izvršujočih in podpornih članov)
1914	ni podatkov

Izvršujoči in podporni člani so prikazani skupaj, posebej so navedeni ustanovni člani.

Prvi vaditelj telovadcev domžalskega Sokola je bil Franjo Breceljnik. V spominih na začetke sokolstva v Domžalah je ob njegovi 30-letnici (leta 1935) zapisal: »Omenjam tudi, da nas je **ljubljski Sokol** najizdatneje podpiral in tudi večkrat zletel v Domžale, da podkrepi svojega malega bratca. Isto tako tudi kamniški brat. Posebno naj omenim požrtvovalnost in naklonjenost, ki so jo izkazali mlademu domžalskemu Sokolu bratje: Drenik, Kostenapfl in Burgsthaler in ga hodili vežbat, za kar jim bodi izrečena najprisrčnejša zahvala.«

Domžalske telovadce je najprej treniral **Bojan Drenik**, ki ga je leta 1912 zamenjal br. **Kostnapfel**. Oba sta prihajala v Domžale iz ljubljanskega Sokola. Na rednem občnem zboru marca 1912 zapisnik navaja: »Br. Petrovec omenja, da naše društvo dolguje hvaležnost Ljubljanskemu Sokolu, ki nam je kazal svojo naklonjenost vselej tudi dejansko. Pošiljal nam je pred leti br. Drenika, ki je vežbal naše telovadce z izredno vztrajnostjo. Ker so pa tudi nekatera druga bratska društva pogrešala vaditeljev, jim je priskočil na pomoč br. Drenik, ki je vsled tega moral opustiti vežbanje Sokola v Domžalah. Na njegovo mesto pa je stopil br. Kostnapfel, ki je redno prihajal v Domžale, zbiral okrog sebe telovadce ter jih vežbal in pripravljaj na to, da je moglo društvo častno nastopiti in sodelovati povodom otvoritve našega Sokolskega doma. Zato predlaga, da se br. Kostnapfelu izreče **pismena zahvala** za njegovo požrtvovalnost. – Sprejeto.« (ROZ, 1912)

Na občnem zboru aprila 1911 je načelnik poročal, tudi o tem, da se bo ustanovil **vaditeljski zbor**, da se bodo v njem za vaditelje usposobili bodoči vaditelji, katerih vedno tako zelo primanjkuje. Kasneje vaditeljskega zbora v zapisnikih občnega zbora ne omenjajo več.

Vse delo so vaditelji in tudi vsi drugi funkcionarji v sokolskem društvu opravljali ljubiteljsko in brez plačila. Celotno najvišji funkcionarji vrhovne uprave Slovenske sokolske zveze niso prejeli nobenih nagrad ali stalnih plač. Vse delo so opravljali iz ljubezni do sokolske ideje. Vsak izvoljeni predstavnik Sokola je menil, da gre za veliko **osebno priznanje** in za pohvalo njegovemu osebnemu prispevku. Geslo sokolov je bilo »Ne koristi, ne slave!«

TELOVADNI NASTOPI NA SOKOLSKIH SREČANJH IN DRUGIH PRIREDITVAH

Znano je, da se je 15. avgusta 1907 na sejmišču v Zgornjih Domžalah odvijal telovadni nastop Slovenske sokolske zveze. V nadaljevanju si bom podrobneje pogledali, katerih sokolskih srečanj in telovadnih nastopov so se udeležili domžalski sokoli.

Srečanja sokolskih društev ali zleti so prirejala sokolska društva in sokolska zveza ob najrazličnejših priložnostih. Pogosto so bila tudi na slovesnostih, kot so bila odprtja novozgrajenih sokolskih domov, razvitje praporov ali ob obletnicah sokolskih društev. Tako srečanje sokolskih društev je bilo tudi 6. avgusta 1911 ob slavnostnem odprtju Sokolskega doma v Domžalah. Ta dan je bil v Domžalah tudi sokolsko srečanje Ljubljanske sokolske župe, Sokolske župe Ljubljana I in Gorenjske sokolske župe. Domžalski sokoli so se teh srečanj redno udeleževali. Največ jih je bilo leta 1909 in 1912 (obakrat po 5). V bližnje kraje so odhajali peš (peš izleti), v bolj oddaljene pa z vlakom in drugimi prevoznimi sredstvi. V obdobju od 1908 do 1913 so se udeležili 24 različnih srečanj in prireditev.

Kakšna je bila udeležba članov domžalskega Sokola, koliko je bilo nastopajočih in koliko časa so srečanja trajala, izvemo iz načelnikovih poročil. Na teh izletih so pogosto sodelovali s kamniškimi sokolskimi društvom. Podatki o sokolskih srečanjih in prireditvah, na katerih so sodelovali domžalski Sokoli, so bolj ali manj popolni. Ponekod je le omenjeno, da so nastopili pri prostih vajah, redkeje na orodju ter da je bilo več članov v kroju, drugod so podatki natančni.

<i>Leto</i>	<i>kraj srečanja</i>	<i>vrsta srečanja</i>	<i>udeležba in nastopi</i>
1908	Mengeš	peš izlet	en član društva pri telovadbi na orodju
	Vrhopolje pri Kamniku	peš izlet	več članov se je udeležilo prostih vaj
	Kamnik	25-letnica 1. slov. pevskega društva »Lira«	ni podatka
1909	Radomlje	peš izlet	ni podatka
	Vrhnika	sokolski zlet	ni podatka
	Ljubljana Vič	sokolski zlet	ni podatka
	Radovljica	sokolski zlet	ni podatka
	Šentvid nad Ljubljano	sokolski zlet	ni podatka
1910	Zagorje	sokolski zlet	ni podatka
	Celje	sokolski zlet	ni podatka
	Ljubljana	zlet Ljubljanske sokolske župe	nastopilo več naših telovadcev pri prostih vajah
1911	Škofja Loka	sokolski zlet	ni podatka
	Domžale	župno srečanje	ni podatka
1912	Krašnja	peš izlet	ni podatka
	Borovnica	sokolski zlet	ni podatka
	Praga	mednarodni vsesokolski zlet	ni podatka
	Ljubljana Šiška	zlet Ljubljanske sokolske župe	več članov v kroju
	Bled	zlet gorenjske sokolske župe	17 članov v kroju
1913	Beričevo	peš izlet	20 članov v kroju, 9 telovadcev
	Stranje	peš izlet	12 članov v kroju, pri prostih vajah 5 telovadcev, 1 na orodju
	Novo mesto	celodnevni zlet	12 članov v kroju, pri prostih vajah 3 telovadci
	Vrhnika	celodnevni župni zlet	10 članov v kroju; pri prostih vajah 5 telovadcev
	Domžale	skupščina C. M. D.	18 članov v kroju
	Ljubljana	50-letnica ljubljanskega Sokola	18 članov v kroju

Kakor vidimo, so se domžalski sokoli v obdobju od 1908 do 1913 organizirali šest peš izletov (Mengeš, Vrhpolje, Radomlje, Krašnja, Beričevo, Stranje), udeležili so se 16 sokolskih srečanj in vsesokolskega zleta v Pragi, ki se je odvijal konec junija in v začetku julija 1912. Glede na to relativno kratko časovno obdobje (6 let), ki sva ga obravnavala, lahko ugotoviva, da so bili zelo aktivni. Največ nastopajočih telovadcev je bilo na srečanju v Beričevem, ki se ga je udeležilo 20 članov v kroju (uniformi), 9 telovadcev pa je izvajalo proste vaje.

POVEZANOST S SOKOLSKIMI ORGANIZACIJAMI – SLOVENSKO SOKOLSKO ZVEZO IN LJUBLJANSKO SOKOLSKO ŽUPO

Slovensko sokolsko zvezo (SSZ) so ustanovili leta 1905 po prizadevanju Viktorja Murnika, Vladimirja Ravniharja in drugih. Povezala je vsa sokolska društva. Domžalski sokoli so vsako leto izvolili delegate za občni zbor SSZ (na občnem zboru 1909 – 3, 1910 – 4, po enega na občnih zborih leta 1911, leta 1912 in 1913 pa 2).

ROZ	Zastopniki v sokolskih organizacijah
1909	Delegati za SSZ so Milan Jenčič, Fran Majzel in Andrej Slokar. Zastopnik društva v Zveznem odboru je Fran Majzel, namestnik pa Milan Jenčič.
1910	Delegati za občni zbor SSZ so Josip Adamič, Milan Jenčič, Fran Majzel in Andrej Slokar. Zastopnik društva v odboru Ljublj. sokol. župe je Fran Majzel, njegov namestnik pa Milan Jenčič.
1911	Delegata na župnem občnem zboru sta Milan Jenčič in Andrej Slokar, zastopnik SSZ je Fran Majzel.
1911 IOZ	Podnačelnik Peter Košir zastopa društvo v odboru SSZ.
1912	Delegata na župnem občnem zboru sta Andrej Slokar in Vinko Rabič, zastopnik v SSZ je Andrej Slokar, namestnik pa Milan Jenčič.
1913	Delegata za Ljubljansko sokolsko župo sta Jože Gašperin in Andrej Slokar. Zastopnik v SSZ je Milan Jenčič in Andrej Slokar.
1914	Zastopnik društva v Ljubljanski sokolski župi je starosta Andrej Slokar, njegov namestnik pa Milan Jenčič.

Za boljše usmerjanje številnih novih društev so leta **1909 v SSZ** organizirali **območne sokolske župe**; 1909 oz. kmalu nato so nastale župe s sedeži v Celju, Idriji, Kranju, Novem mestu, Ljubljani (Narodni dom, Tabor), Trstu, Gorici in Mariboru. Domžalski Sokol je spadal v **Ljubljansko sokolsko župo**. Vsako leto so na občnem zboru izvolili zastopnika v Ljubljanski sokolski župi in njegovega namestnika. Društvo sta predstavljala na občnem zboru župe.

Sokolstva je po ločitvi slovenskega narodnega gibanja na liberalna in katoliško dobivalo vedno bolj **liberalni značaj** po češkem vzoru. Ob ustanovitvi SSZ leta 1905 je v njej prevladal vpliv NNS, zato je naslednje leto prišlo do osamosvojitve katoliških telovadnih odsekov (**Orel**). Nato je bilo sokolstvo do 1. svetovne vojne najmočnejša nepolitična liberalna organizacija in je kot takšna prevzela velik del protikatoliške politične propagande. V Domžalah je bilo konkurenčno društvo Orel ustanovljeno leta 1909, saj so o njem poročali na občnem zboru januarja 1910. Kot vemo, so bila načela obeh društev tako nasprotna, da je bilo nemogoče biti obenem v obeh društvih, Sokol in Orel. Domžalski sokoli pa so bili očitno zelo strpnji do svoje konkurence, saj so v zapisnik občnega zboru januarja 1910 zapisali: »Glejmo

pogumno v bodočnost, ostanimo čisti značaji, vsak pa naj vstopi v ono društvo, kamor ga vleče srce.«

Prva **društvena pravila** so sprejeli na prvem občnem zboru decembra 1905. Tudi kasneje so se pogosto pogovarjali o društvenih pravilih. Na občnem zboru januarja 1910 so sprejeli pravila nove Ljubljanske sokolske župe. Spremembe društvenih pravil so sprejeli tudi na izrednem občnem zboru julija 1911 in na rednem občnem zboru marca 1913.

DEJAVNOSTI, KI SO SE ODVIJALE V SOKOLSKEM DOMU

Domžalski Sokol je vsako leto priredil **predpustno veselico**. Do izgradnje Sokolskega doma je potekala v Kuharjevi gostilni, potem pa v dvorani Sokolskega doma. Edino veselico, ki ni bila v predpustnem času, so priredili ob slavnostnem odprtju Sokolskega doma 6. avgusta 1911.

Preglednica: Podatki iz poročil tajnika na občnih zborih o dogodkih, ki so jih organizirali domžalski sokoli

<i>Dogodek</i>	<i>Datum dogodka</i>	<i>skupaj</i>
Predpustna veselica	1908, 1909, 1910 - v prostorih br. Kuharja, 1911, 1912, 1913 v dvorani Sokolskega doma	5
Veselica	6. 8. 1911 ob odprtju Sokolskega doma	1
Miklavžev večer	8. 12. 1911, 8. 12. 1912	2
Predstave	dec. 1912 (2 igri enodejanki), ponovitev v Lukovici	2
Silvestrov večer	1911 z gledališko predstavo (iz Moravč), 1913	2
Vinska trgatev	12. 10. 1913	1
Plesni venček	1. 2. 1914 običajni plesni venček	1

V začetku decembra so leta 1911 in 1912 organizirali **Miklavžev večer**, na katerem so obdarili izbrane otroke iz jarške in domžalske šole. Učitelji so jim posredovali imena otrok, ki so bili kasneje obdarjeni. To pomeni, da niso bili obdarjeni vsi otroci, ampak verjetno samo najbolj siromašnejši ali pa najuspešnejši. O tem ni jasnega zapisa. Leta 1911 je bilo obdarjenih večje število šolskih otrok s toplo zimsko obutvijo, ki so jo kupili deloma s prostovoljnimi prispevki dobrotnikov, deloma pa na lastne stroške.

Dvakrat so 31. decembra organizirali tudi **Silvestrov večer**. Poleg običajnih točk je bila leta 1911 še gledališka predstava, ki so jo uprizorili amaterski igralci iz Moravč. Na takih prireditvah, kot je Silvestrov večer in veselice, so prinašali tudi nekaj denarja, ki so ga nujno potrebovali za poplačilo dolgov zaradi izgradnje Sokolskega doma.

16. maja 1912 so v Sokolskem domu igralci Ljubljanskega gledališča uprizorili igro *Nebesa na Zemlji*. Novembra 1912 pa so ustanovili svojo **dramsko skupino**, ki je že 1. decembra istega leta uprizorila dve enodejanki z naslovom *Nemški ne znajo* in *Eno uro doktor*. Predstavo so ponovili 15. decembra v Lukovici.

Na redni seji 10. 2. 1909 je tajnik Tomo Petrovec poročal o dopisu društva »Prosveta«, ki se je na društveni odbor obrnilo s prošnjo, da naj bi Sokol prevzel v oskrbovanje **potovalno knjižnico**, ki bi jo to društvo ustanovilo v Domžalah. Oskrbo za knjižnico je prevzel Josip Adamič. Čas izposoje je bil ob nedeljah od 8. do 9. ure zjutraj. Aprila 1911 so na občnem

zboru govorili o ustanovitvi skupne knjižnice z društvom Prosveta, ki je bi v društvenih prostorih v novem Sokolskem domu.

V Sokolskem domu so imeli tudi **časopise** (večkrat omenjajo časopisa Slovenski narod in Dom). Na redni seji 21. 4. 1913 je Tomo Petrovec predlagal, da se naročijo tudi na mesečnik Slovenski Sokol. Ta mesečnik je začel izhajati že leta 1904 in zdi se, da so ga domžalski sokoli naročili razmeroma pozno. Naslednje leto je mesečnik zaradi izbruha prve svetovne vojne prenehal izhajati.

Na redni seji 15. decembra 1913 je Jože Gašperin omenil, da se v Sokolski dvorani odvijajo **plesne vaje članov društva**. Potekale so dvakrat na teden in sicer ob četrtnih in nedeljah. Na plesnih vajah je bil vedno navzoč eden od odbornikov, občasno pa jih je nadziral tudi Tomo Petrovec. K plesnim vajah so lahko hodili člani društva in njihovi prijatelji, »plesalke pa ne glede na narodnost vse one, proti kojim odbor nima nikakršnih pomislekov.« 1. februarja naslednjega leta so v Sokolskem domu organizirali tako imenovali plesni valček. Za ta namen so dali natisniti 200 kartonskih vabil. Vstopnina je znašala 1 krono. Naročili so tudi Plesne rede. Na veselici so prodajali tudi šopke cvetja.

Druge prireditve v Sokolskem domu: 12. decembra 1913 so v Sokolskem domu organizirali vinsko trgatv. O tem, kako je ta prireditev potekala, iz zapisnikov ne izvemo. Na redni seji 21. 3. 1913 so govorili o tem, da bo Rasto Pustoslemšek predaval o svojem potovanju po Balkanu.

Dvorano Sokolskega doma so oddali tudi za druge prireditve, kot npr. 18. 10. 1913 za zborovanje učiteljev. Na prošnjo nadučitelja Toma Petrovca so učiteljem dvorano oddali brezplačno. 8. septembra je bila v Sokolski dvorani skupščina **Ciril-Methodove družbe**.⁴² Skupščinarje sta pozdravila starosta in podstarosta ter 18 članov v kroju.

Prostore v Sokolskem domu so oddajali tudi **v najem drugim društvom in organizacijam**. **Ciril-Methodovi podružnici** so društvene prostore prepustili za sestanke. **Tamburaškemu društvu Zvonček** so dovolili brezplačno uporabo prostora za učenje pod pogojem, da sodeluje pri vseh sokolskih prireditvah brezplačno, poleg tega pa se zaveže, da ne bo nikoli sodelovalo pri klerikalnih prireditvah. Tamburaškemu društvu Zvonček so prepustili tudi Sokolsko dvorano za samostojne prireditve s tem, da društvo dobi kot odškodnino pol čistega dobička.

SOKOLSKI KROJI – UNIFORME

Slovenski sokoli so se dogovorili za enoten kroj po češkem zgledu (rdeča srajca, povzeta po garibaldincih, siv suknjič, večinoma ogrnjen prek levega ramena, nizka okrogla kapa s sokoljim peresom, pripetim s kokardo). Pred odprtjem Sokolskega doma 6. avgusta 1911 so članom društva posebej priporočili, naj si nabavijo društveno uniformo oz. kroj, da bodo ob odprtju Sokolskega doma nastopili v kroju. Tudi kasneje so se domžalski sokoli udeleževali raznih prireditev in sokolskih srečanj v svojih uniformah. Podatki o udeležbi članov v kroju so nepopolni. Po razpoložljivih podatkih se je največ članov v kroju – 17 – udeležilo sokolskega zleta gorenjske sokolske župe na Bledu, ki je bil 15. avgusta 1912.

⁴² Družba sv. Cirila in Metoda, tudi Ciril-Methodova družba, zasebna narodnoobrambna, šolska in v dobi slogaštva 1885 ustanovljena v Ljubljani kot nadstrankarska organizacija. /.../ Slogaški značaj je ohranila do 1907, po umiku Zupana kot predsednika pa je prišlo do razcepa, prevlade liberalcev in izstopa klerikalno usmerjenih članov. Enciklopedija Slovenije, 2. zvezek. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1987, str. 363–364.

POGREBI

Na občnih zborih so se pogosto z minuto molka najprej spomnili preminulih članov in dobrotnikov. V obravnavanem obdobju je bilo omenjenih osem pogrebov. Nenavadno je, da sta se leta 1912 zgodila dva umora. Umorjena sta bila Božidar Šibenik (Črnuče) in Pavel Grošelj (Krtina).

PREVERJANJE HIPOTEZ

- **Kako pogosto so imeli redne seje in občne zборе? Zakaj so imeli izredne občne zборе?**

Hipoteza: Redne seje so imeli zelo pogosto, na dva do tri tedne, občne zборе pa enkrat na leto. Izredne občne zборе so imeli zato, ker se je zgodila kakšna nenavadna in zelo pomembna stvar, ki jo je bilo potrebno obravnavati v najkrajšem možnem času in niso mogli čakati na redni občni zbor.

Ugotovitve: Hipoteza se je skoraj v celoti potrdila, saj so imeli redne seje skoraj vsak mesec. Izjema je leto 1913, ko so imeli samo sedem rednih sej, kar pomeni približno na vsak drugi mesec. Hipoteza se potrdila tudi glede občnih zborov in izrednih sej.

- **Koliko demokracije lahko zaznamo na občnih zborih?**

Hipoteza: Glede na to, da je bilo vodstvo sokolskega društva na občnih zborih demokratično izvoljeno, kažejo na določeno stopnjo demokracije. Starosta in podstarosta sta bila moralni avtoriteti, ki so jih vsi spoštovali.

Ugotovitve: Hipoteza je potrjena. Potrdiva lahko, da je bilo odločanje demokratično, vsak je lahko povedal, kar je hotel, med seboj so se tikali in se klicali »brat« pred vsakim imenom ali funkcijo (npr. brat starosta, brat tajnik, br. Adamič, ...). Svoje člane so za posamezne funkcije volili na dva načina, z vzklikom in z listki. Volitve z listki so bile verjetno bolj demokratične, ker je bilo manj medsebojnega vplivanja na odločitve.

- **S čim so se sokoli ukvarjali?**

Hipoteza: Ukvarjali so se s telovadbo, prirejanjem športnih nastopov, iger, veselic in izletov. Uprizarjali so tudi razne igre (drame in komedije), verjetno so imeli tudi pevski zbor in tamburaško skupino.

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila. Glavna dejavnost je bila res telovadba in sodelovanje na sokolskih srečanjih. Vsako leto so organizirali predpustno veselico in nekaj peš izletov, udeleževali so se srečanj sokolskih društev, žup in zveze, poleg tega so v obdobju 1909–1914 dvakrat organizirali Miklavžev večer, dvakrat Silvestrov večer, po enkrat pa vinsko trgatav in plesne vaje, ki so se zaključile s prireditvijo Plesni venček. Novembra 1912 so ustanovili svojo dramsko skupino, ki je še isto leto uprizorila dve enodejanki. Pevskega zbora in svoje tamburaške skupine niso imeli, so pa dajali svoje društvene prostore v brezplačno uporabo Tamburaškemu društvu Zvonček. Pogoj za to je bil, da so tamburaši nastopali na vseh sokolskih prireditvah brezplačno in da niso nikoli sodelovali na klerikalnih, cerkvenih prireditvah. V sodelovanju z društvom Prosveta so imeli od aprila 1911 v Sokolskem domu tudi knjižnico.

- **Kdaj, kje, koliko časa ter kaj so trenirali sokoli?**

Hipoteza: Trenirali so tri- do petkrat na teden, po uro ali uro in pol. Prostore za vadbo so imeli v Sokolskem domu Domžale, poleti ob lepem vremenu pa tudi na kakšnem travniku. Trenirali so gimnastiko in atletiko.

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila. Trenirali so tri- do štirikrat na teden, po uro in pol do dve uri. Dokler niso zgradili telovadnice v Sokolskem domu, so trenirali na kegljišču pri Kuharjevi gostilni, v slabem vremenu pa v dveh gostilniških sobah. Telovadnica v Sokolskem domu je bila zgrajena že maja 1910 (slavnostno odprtje Sokolskega doma so imeli šele 6. avgusta 1911). Po izgradnji so trenirali le še v telovadnici, travnik za Sokolskim domom pa so dajali v najem, da so s tem dobili nekaj denarja za odplačevanje svojih dolgov. Počasi so jo napolnili s telovadnim orodjem. V njej je so bila telovadna orodja: bradlja, drog, krogi, konj, koza, priprava za odskok itd. Prav gotovo je, da so sokoli vadili gimnastiko, verjetno pa tudi atletiko, saj so na prireditvah nastopali v prostih vajah.

- **Na kakšnih prireditvah so sokoli pokazali svoje znanje in sposobnosti?**

Hipoteza: Svoje znanje in sposobnosti so pokazali na tako imenovanih zletih ali srečanjih (na društvenih, regijskih, državnih in mednarodnih) in drugih prireditvah, ki so jih sami organizirali.

Ugotovitve: Hipoteza se je v celoti potrdila. Srečanja sokolskih društev ali zleti so prirejala sokolska društva, sokolske župe in sokolska zveza ob najrazličnejših priložnostih. Pogosto so bila to odprtja novozgrajenih sokolskih domov, razvitja praporov ali ob obletnicah ustanovitve društev. Tako srečanje sokolskih društev in sokolskih žup je bilo tudi 6. avgusta 1911 v Domžalah ob slavnostnem odprtju Sokolskega doma. V tem obdobju so se udeležili 16 sokolskih srečanj v različnih delih avstro-ogrske dežele Kranjske, največ pa v Ljubljani, in mednarodnega vsesokolskega zleta v Pragi, ki se je odvijal konec junija in v začetku julija 1912. Sodelovali so na sokolskih v naslednjih krajih: Vrhnika, Ljubljana Vič, Radovljica, Šentvidu nad Ljubljano (1909), Zagorje, Celje, Ljubljana (1910), Škofja Loka, Domžale (1911), Borovnica, Ljubljana Šiška, Bled (1912), Beročevo, Novo mesto, Vrhnika in Ljubljana (1913).

- **Kakšne dosežke so dosegli na sokolskih tekmovanjih, če so ta bila?**

Hipoteza: Posamezniki so verjetno dosegali tudi dobre rezultate.

Ugotovitve: Hipoteza je ovržena, ker telovadni nastopi niso bili tekmovalnega značaja. Če bi to bili, bi tekmovalne dosežke v zapisnikih tudi omenili.

- **Koliko članov so imeli ob ustanovitvi in pred 1. svet. vojno?**

Hipoteza: Predvidevava, da je imelo društvo ob ustanovitvi bolj malo članov (okoli 50), pred 1. svetovno vojno pa okoli 250 članov. Vsaj polovica članov je bila telovadcev.

Ugotovitve: Hipoteza se ni potrdila. Na prvem občnem zboru je k društvu pristopilo 105 ljudi. Ker je članarina znašala 50 kron, je mnogi niso plačevali. Na občnih zborih so poročali le o tistih članih, ki so članarino plačali. Teh je bilo od leta 1910 dalje okoli 85, največ pa leta 1911 in sicer 88. Tik pred prvo svetovno vojno je društvo štelo 86 članov. O tem, koliko članov je tudi telovadilo, do izgradnje Sokolskega doma ni podatkov. Podatke o številu telovadcev zasledimo šele po izgradnji telovadnice, saj so takrat začeli voditi vaditeljski zapisnik. Najprej je telovadilo 17 telovadcev, aprila 1911 pa 23 (26 % vseh članov). Vaje so imeli trikrat do štirikrat na teden po uro in pol do dve uri. Čeprav je bila telovadnica vedno boljše opremljena s telovadnimi orodji, pa se število telovadcev ni povečalo. Skoraj podvojilo pa se je število ur telovadbe (od 120 ur leta 1910 do 237 ur leta 1912).

- **Koliko trenerjev so zaposlovali? Kdo so to bili?**

Hipoteza: Verjetno so imeli več starostnih skupin: otroška, mladinska, članska in veteranska. Najprej niso zaposlovali nobenega trenerja, ampak so to delo opravljali najaktivnejši člani (npr. starosta). Kasneje so zaposlili izkušene telovadce, ki so bili člani društva.

Ugotovitve: Hipoteza se ni potrdila. Imeli so samo člansko telovadno vrsto, kasneje pa tudi telovadbo naraščaja (telovadci, stari 14 do 17 let). Razmišljali so tudi o ustanovitvi vrste starejših telovadcev in ženskega telovadnega odseka, a do uradne ustanovitve teh dveh odsekov do prve svetovne vojne ni prišlo. Vaditelji so prihajali iz ljubljanskega Sokola, sprva br. Bojan Drenik, nato pa br. Kostnapfel, kot vaditelj je omenjen tudi br. Franjo Brecljnik iz Domžal.

- **Kako so bili povezani s Slovensko sokolsko zvezo?**

Hipoteza: Delovali so po pravilih Slovenske sokolske zveze (SSZ). Pri SSZ so usposabljali mlade sokole za trenerje. SSZ je organizirala tudi zlete in tekmovanja.

Ugotovitve: Hipoteza se je deloma potrdila, saj so domžalski sokoli delovali po pravilih SSZ. Izvolili so tudi svoje delegate za občni zbor SSZ. Trenerji oziroma vaditelji domžalskih telovadcev pa so prihajali iz ljubljanskega Sokola. Domžalski Sokol je spadal v Ljubljansko sokolsko župo, za katero so prav tako volili svoje delegate in v njej sodelovali. Udeležili so se tudi več srečanj ljubljanske in gorenjske sokolske župe.

- **Ali so objavljali svoja poročila in prispevke v sokolskem časopisu?**

Hipoteza: Predvidevava, da so krajša poročila objavljali v časopisu Slovenski Sokol, v rubriki Vestnik slovenskega Sokolstva.

Ugotovitve: Hipoteza se ni potrdila. Šele aprila 1913 so se naročili na mesečnik Slovenski Sokol. Glede na to sklepava, da ga prej niso tako pogosto brali. V zapisnikih večkrat omenjajo časopis Slovenski narod, v katerem so objavljali imena darovalcev gradbenega materiala in denarnih prispevkov za izgradnjo Sokolskega doma.

- **Izgradnja Sokolskega doma**

Pred raziskovanjem nisva postavila hipoteze o graditvi Sokolskega doma, ker še nisva imela informacije, da je bilo prav obravnavano obdobje za njegovo izgradnjo najbolj pomembno.

6 ZAKLJUČEK

Z raziskovanjem sva iz originalnih pisnih virov dobila dragocene podatke o delovanju domžalskega telovadnega društva Sokol v obdobju od 1909 do prve svetovne vojne (zadnji sestanek so imeli 10. junija 1914, dober mesec pred prvo svetovno vojno). V tem obdobju so glavno skrb namenjali izgradnji Sokolskega doma, izgradnji in opremljenosti telovadnice ter številnim prireditvam, ki so se jih udeleževali ali jih sami organizirali.

Področje sokolskega delovanja je bilo za naju novo, zato sva izvedela veliko zanimivega. Zanimivo nama je predvsem to, da je že pred več kot stotimi leti v Domžalah obstajalo društvo, ki je skrbelo za telesno vadbo svojih članov. Društvo je bilo zelo dobro organizirano. Veliko sva izvedela o načinu odločanja v njem, o telovadbi, o raznih prireditvah, ki so jih organizirali domžalski sokoli in se jih udeleževali. Nasploh sva izvedela veliko o tem, kako so delovala društva pred 1. svetovno vojno. Njihovo delovanje je primerljivo z delovanji društev danes. Tudi danes večina društev vsako leto skliče občni zbor, na katerem pregledajo rezultate dela in se dogovorijo za načrte v prihodnjem obdobju. V tem oziru so bili domžalski sokoli

pravi vzor aktivnosti, saj so v kratkem časovnem obdobju uspeli zgraditi Sokolski dom s telovadnico in se udeležiti številnih sokolskih srečanj in drugih prireditev. Žal je prva svetovna vojna prekinila njihovo zelo dejavno društveno življenje.

Danes še posebno aktualna se nama zdi sama sokolska ideja: prispevati nesebično k družbenemu napredku in postavljati koristi družbe kot celote pred lastne koristi. Nesebično, prostovoljno in brezplačno delovanje sokolov ter njihova narodna zavednost, predanost napredku in medsebojno sodelovanje sokolskih društev je tisto, kar bi naši družbi koristilo še danes.

Raziskovalno nalogo bi lahko nadaljevala s natančnim pregledom vseh zapisnikov, ki so nama bili na voljo, za kar pa nisva imela zadosti časa. Potrebno bi bilo preiskati tudi, če bi se kje našli še kakšni drugi viri o delovanju domžalskih sokolov. Poleg tega morava poudariti, da sva raziskala le kratko časovno obdobje pred prvo svetovno vojno, domžalsko sokolsko društvo pa je bilo zelo aktivno tudi po njej vse do izbruha druge svetovne vojne.

7 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Matjaž Brojan, Janez Bizjak: Domžalska stoletna športna sled. Domžale, TVD Partizan, 2005.
- Enciklopedija Slovenije, 2. zvezek. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1987, str. 363–364.
- Enciklopedija Slovenije, 12. zvezek. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1998, str. 48, 144 – 146.
- Stane Granda, Franc Rozman: Zgodovina 3, Učbenik za tretji letnik gimnazije. Ljubljana, DZS, 2001.
- Mark Poljanšek, Domen Narandža: Tomo Petrovec (1859–1933): prvi jarški nadučitelj, raziskovalna naloga. Domžale, Osnovna šola Rodica, 2017.
- Slovenski veliki leksikon, A – G, 1. knjiga. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2003.
- Stane Stražar: Oj ta slamnik: Občina Domžale na starih razglednicah. Domžale, Slamnik, 1994.
- Stane Stražar: Domžale - mesto pod Goričico. Škocjan pri Domžalah, Odbor pri Kulturnem društvu Miran Jarc, 1999.

Elektronski viri in literatura:

- Franc Bernik: Zgodovina Fare Domžale, 1923, e-knjiga, http://www.knjiznica-domzale.si/Portals/0/Dokumenti/monografske_publicacije/zgodovina_1.pdf, 25. 10. 2018.
- Franc Bernik, 1939. Zgodovina fare Domžale. Povzeto po spletnem viru: <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.
- Matjaž Brojan, Sokol od 1905 do 1941, vir: http://www.tvdrustvo-partizandomzale.si/docs/Arhiv/Sokol_1905-1941-tekst.pdf, 12. 2. 2019.
- Menica, <https://mladipodjetnik.si/podjetniski-koticek/pridobivanje-sredstev/kaj-je-menica-in-kako-jo-lahko-uporabimo>, 12. 2. 2019.
- Miha Ulčar: Sokolski dom je bil med najlepšimi stavbami daleč naokoli, <http://domzalec.si/sokolski-dom-v-domzalah-je-bil-med-najlepsimi-stavbami-dalec-naokoli/>, 25. 10. 2018.

Slikovni viri:

- Sokolski dom, razglednica, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.
- Sokolski dom, kavarna Turk, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.
- Sokolski dom, načrt, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.
- Sokolski dom, sprevod, <http://www.visitdomzale.si/dozivetja/kulturna-dozivetja/sokolski-dom>, 6. 11. 2018.
- Sokolski dom, domzalec.si, <http://domzalec.si/sokolski-dom-v-domzalah-je-bil-med-najlepsimi-stavbami-dalec-naokoli/> Povzeto po knjigi Staneta Stražarja, Oj ta slamnik: Občina Domžale na starih razglednicah, Domžale, Slamnik, 1994.
- Zgodovina izdajanja razglednic na Kamniškem, <https://www.kamra.si/mm-elementi/item/sokolski-dom-v-domzalah.html>, 5. 2. 2019.